

To gode naboer?

*Ugandas utenrikspolitikk i perioden 1956 til 1971
med spesiell vekt på forholdet til nabostaten Sudan*

Martin Berge, Jr.

Masteroppgave i historie
Det humanistiske fakultetet
Institutt for arkeologi, konservering og historie

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2013

© Martin Berge, Jr.

2013

To gode naboer?

Martin Berge, Jr.

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Allkopi, Oslo

Forord

Det har vært en utfordring å sette seg inn i nyere ugandisk historie. Halvannet år med omfattende arbeid og studieturer til både Uganda og England har vært en veldig spennende og lærerik tid. Min interesse for Afrika sør for Sahara har økt i takt med oppgavens progresjon. Det skal nevnes at det til tider har vært strevsomt å være en av ytterst få som har skrevet om afrikansk historie i min studieperiode ved Universitetet i Oslo. Samtidig har det også vært befriende å kunne ta for seg tematikk som ikke på noen måte har forankring i Norge.

Jeg vil begynne med å takke min veileder Øystein H. Rolandsen. Hans faglige kompetanse og grundighet i gjennomgangen av innleverte kapitler har bidratt til at oppgaven kom i mål.

Jeg vil også takke min venn Henry Kabiriri og hans familie for god støtte i de månedene jeg tilbrakte i Uganda. Også Steven Tamale Haveland og hans kone Asteria Ococi skal ha takk for at de nok engang var verter for meg i Kampala.

Ved Makerere Universitetet vil jeg gjerne takke Dr. Deo Katano, lederen for Historisk Institutt, for alt fra faglig hjelp til bistand i kampen mot ugandisk byråkrati. Takk skal også bibliotekar Andrew Nsubuga ha for sin hjelpsomhet ved Makerere Institute of Social Research.

En stor takk skal også gis til gode venner og min familie for god støtte underveis. En spesielt stor takk til min kjære far Geir som har sett på språket.

Til slutt vil jeg takke min kjære samboer Catharina for uforbeholden støtte og tålmodighet i en travel og slitsom tid.

Martin Berge, Jr.

Oslo, mai 2013

Map No. 4248 Rev. 1 UNITED NATIONS
June 2012

Department of Field Support
Cartographic Section

Map No. 3707 Rev. 8 UNITED NATIONS
November 2006

Department of Peacekeeping Operations
Cartographic Section

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 : Introduksjon	1
Avgrensning.....	2
Kilder.....	4
Litteratur.....	5
Protektoratet Uganda og anglo-egyptisk Sudan – en kort historikk.....	8
Protektoratet Uganda blir til.....	8
Nord-Ugandas og Vest-Nilens historie.....	9
Den britiske koloniadministrasjonen i Uganda.....	9
Bugandisk motstand.....	11
«Munster-kommisjonen».....	12
Parlamentsvalget i 1961.....	13
Ny grunnlov og nasjonalt valg.....	13
Sudans vei mot selvstyre og mytteriet i Torit.....	14
Konklusjon.....	16
Kapittel 2 : 1956 til 1962.....	17
Sudans offisielle utenrikspolitikk i årene 1956 til 1962.....	17
Problemene i Sør-Sudan.....	22
Den ugandiske koloniadministrasjonen fra 1956 til 1962.....	23
Intern uenighet i koloniveldet.....	24
Flyktninge -og grenseproblematikk.....	26
Konflikt	28
Endelig fastsettelse av landegrensen.....	30
Konklusjon.....	32
Kapittel 3 : 1962 til 1966.....	34
Ugandas utenriksdepartement.....	34
Viktige hovedlinjer i Ugandas utenrikspolitikk.....	35
Opprettelsen av Organisasjonen for Afrikansk Enhet (OAU).....	36
Forslaget om en kontinental union.....	38
Føderasjonsforsøk og annet østafrikansk samarbeid.....	39
Ugandas og Sudans relasjoner i perioden 1962 til 1966.....	41
Uganda Argus og SACDNU/SANU.....	42
Politisk drakamp og fredsforsøk i vanskeligheter.....	46
Militær bistand til Kongos opprørere.....	49
Indre spenninger og koalisjonens sammenbrudd.....	50
Buganda-krisen.....	52
Konklusjon.....	53

Kapittel 4 : 1966 til 1971.....	56
Uganda blir republikk.....	56
«The Move to the Left»-strategien.....	57
Motstand og intern uro.....	59
Idi Amins statskupp.....	61
Reaksjoner på kuppet utenfra.....	62
Ugandas utenriksdepartement og utenriksstjeneste.....	63
Generell utenrikspolitikk i årene 1966 til 1971.....	64
Ugandas forhold til Israel i perioden 1966 til 1971.....	66
Vennskap med Israel sprekker.....	68
Obotes bedrede forhold til sudanske styresmakter.....	70
Konklusjon.....	74
Kapittel 5 : Konklusjon.....	77
Kilder og litteratur.....	80
Det britiske nasjonalarkivet.....	80
Uganda Argus.....	80
African Diary.....	82
Elektroniske kilder.....	82
Litteratur.....	83

Forkortelser

DP	The Democratic Party
EAC	East African Community
EACSO	East African Common Services Organization
KY	Kabaka Yekka
LEGCO	The Uganda Legislative Council
MISR	Makerere Institute for Social Research
NUP	National Unionist Party
OAU	Organisation for African Unity
PAFMECA	Pan-African Freedom Movement of East and Central Africa
SACDNU	Sudan African Closed Districts National Union
SANU	Sudan African National Union
SF	Southern Front
UNC	Uganda National Congress
UNLA	Uganda National Liberation Army
UPC	Uganda People's Congress
UPU	Uganda's People Union

Kapittel 1 : Introduksjon

Det østafrikanske protektoratet Uganda fikk sin uavhengighet fra det britiske imperiet i 1962, seks år etter nabostaten i nord, Sudan. Som følge av landets nye status var det nå Ugandas egne politiske ledere som fikk ansvaret for å pleie forholdet til omverdenen – nære naboer så vel som fjerne stormakter og tidligere kolonimakter, afrikanske land, organisasjoner og ideologier så vel som de som var hjemmehørende i andre verdensdeler. Gamle forbindelser ble svekket, nye ble skapt. Samtidig fantes det utfordringer det selvstendige Uganda ikke kunne unngå å forholde seg til, utfordringer som stammet fra tiden som koloni, og som da var blitt håndtert av den britiske koloniadministrasjonen – utfordringer som ble spesielt påtrengende fordi de dreide seg om forholdet til nære naboer. Mest påtrengende i så måte var forholdet til Sudan. Forholdet mellom den britiske koloniadministrasjonen og sudanske styresmakter hadde vært anstrengt siden Sudan ble selvstendig. I de siste årene som britisk protektorat hadde Uganda hatt gjentatte diplomatiske konflikter med Sudan som følge av indre problemer der. Det nye Uganda arvet disse konfliktene.

I 1956 var Sudan den første av det britiske imperiets kolonier i Afrika som oppnådde selvstendighet. Da opphørte det britiske og egyptiske fellesstyret, som hadde vart siden 1899. I etterkant av uavhengigheten førte uenighet mellom myndighetene og separatistiske opprørere i de sørlige distriktene av landet til indre stridigheter og krasse politiske tiltak. Uroen forplantet seg over grensene til nabolandene i sør, ikke minst til Uganda. Det britiske protektoratet var det nabolandet som tok imot de fleste av de som flyktet fra den indre konflikten i Sudan. Noen av de som kom over grensen, vendte snart tilbake og utførte væpnede aksjoner mot sine fiender, de sudanske regjeringsstyrkene, før de igjen forsvant inn i Uganda. Noen ganger fulgte regjeringsstyrkene etter. I årene fram til Uganda ble uavhengig, var det til stadighet væpnede konfrontasjoner mellom protektoratets egne styrker og sudanske soldater i de nordlige grenseområdene. Dette var selvsagt ikke noe som holdt opp bare fordi protektoratet ble en selvstendig nasjon. Tvert imot.

Samtidig som det uavhengige Uganda prøvde å finne sin indre struktur og sin plass i verden, hadde problemene i nabolandet utviklet seg til borgerkrig.¹ Foruten at sør-sudanske

1 Selv om den første sudanske borgerkrigen tidligere har blitt datert til å gjelde fra 1955 til 1971, har det blitt påvist i ettertid at de interne krigshandlingene ikke eskalerte til dette stadiet før 1963/64 - Øystein H. Rolandsen, "A False Start: Between War and Peace in the Southern Sudan, 1956–62," *The Journal of African History* 52, no. 01 (2011): 105–123.

opprørssoldater brukte grenseområdene mellom Uganda og Sudan til geriljakrigføring, benyttet sør-sudanske opprørsledere hovedstaden Kampala som base for sin politiske virksomhet. Samtidig opplevde også Uganda utover 1960-tallet indre stridigheter og kamp om makten. I løpet av årene 1962 til 1971 opplevde befolkningen i landet massive endringer i styresett, styringsstrukturer og maktforhold og, ikke minst, to statskupp

Denne masteroppgaven er en historisk undersøkelse av Ugandas utenrikspolitikk i tidsperioden 1956 til 1971 – altså fra før landet ble selvstendig til Idi Amins statskupp i 1971. Sentralt står en undersøkelse av utviklingen i de mellomstatlige relasjonene mellom de to nabolandene Uganda og Sudan i samme tidsrom, med hovedvekten lagt på hvordan ugandiske makthavere og de som aspirerte til makten, reagerte, planla og handlet. Men de gjorde ikke dette i et vakuum. Forhistorien spilte inn. Uganda og Sudan hadde også andre naboland som de var i konflikt med eller følte seg knyttet til. Dette spilte inn. I tillegg var Afrika et kontinent i rask omforming, der tanker om at friheten kunne utvikles på særskilt afrikansk vis, var i omløp, og der tanker om utvikling av bånd mellom nasjoner til større enheter ble lagt fram. Uganda og Sudan hadde dessuten hver sin innenrikspolitiske utvikling i perioden. Og selvsagt var ikke stormakter fra andre kontinenter uinteresserte i det som foregikk i Øst-Afrika. Eksportører av sosialistiske og kapitalistiske ideologier ønsket å vinne innpass eller å forsvare sin posisjon også her. Dette spilte også inn og vil derfor bli trukket inn for å skape et helere bilde. Men det sentrale er Uganda og Ugandas forhold til Sudan i perioden 1956 til 1971.

Avgrensning

Historikere og samfunnsvitere har ofte fokusert på diktaturet til Idi Amin når de skal finne et tema innen Ugandas nyere historie. Milton Obotes første periode som statsleder² er viet noe plass i den generelle historiske litteraturen som finnes om Uganda. Landets utenrikspolitikk i de samme årene er sparsomt omtalt. Samtidig er det gjort mye forskning rundt OAU og EAC, to organisasjoner som begge kan sies å ha hatt sentral betydning for utenrikspolitikken i de fleste afrikanske land i nevnte periode.³ Etter en relativt grundig gjennomgang av kilder i Makerere Universitetets bibliotek i Kampala fant jeg at lite var blitt skrevet om nettopp forholdet mellom Uganda og Sudan i tiden før Idi Amins statskupp. Denne undersøkelsen er derfor et nybrottsarbeid fortrinnsvis i sin framstilling av forholdet mellom de to nabolandene i

2 Obote ble valgt inn på ny som ugandisk president i 1980, og igjen avsatt i 1985.

3 OAU er forkortelsen for Organisation for African Unity, mens EAC er East African Community.

oppgavens tidsperiode.

Til tross for at masteroppgaven fortrinnsvis omhandler det mellomstatlige forholdet til Sudan, er utgangspunktet likevel ikke Ugandas selvstendighet i 1962. Hendelser som skjedde i etterkant av at Sudan ble uavhengig i 1956, var svært utslagsgivende for hvordan det selvstendige Uganda kom til å forholde seg til nabolandet i nord. De seks årene i mellom gir i tillegg innblikk i hvordan kolonimakten Storbritannia forholdt seg til sin tidligere koloni Sudan.⁴ En forståelse av perioden før Ugandas selvstendighet gir også muligheten til å undersøke om utenrikspolitikken i landet etter 1962 var en videreføring av den britene hadde ført under kolonitiden. Kapittel 2 tar derfor for seg perioden fra 1956 til 1962.

Kapittel 3 omhandler tidsperioden fra 1962 til 1966, altså Ugandas første år som selvstendig nasjon. Landets samlingsregjering var lite styringsdyktig, ettersom de to regjeringspartnerne ikke kunne enes om særlig mye. Perioden var forøvrig sterkt preget av post-kolonialisme og panafrikanisme. I 1963/64 ble stridighetene mellom styresmaktene i Sudan og opprørerne i de sørlige regionene så omfattende at de kunne betegnes som en borgerkrig.⁵ Selv om ugandiske myndigheter allerede i årene før selvstendigheten måtte forholde seg til de indre problemene i Sudan, ble disse nå enda mer påtrengende. Regimene i de to nabolandene måtte hanskes både med flyktningeproblematikken og opprørernes bruk av grenseområdet til geriljavirksomhet. Det var i det hele tatt mye i denne perioden som kunne påvirke støpningen av grunnpilarene i Ugandas utenrikspolitikk.

Kapittel 4 belyser relevante hendelser i årene 1966 til 1971. Etter et statskupp fikk Uganda ny grunnlov og ble omdannet til republikk. Maktøverne kan sies å ha blitt stadig mer autoritære i løpet av denne tidsperioden. Radikale reformer og konflikter mellom statlige institusjoner kulminerte i Idi Amins statskupp i januar 1971. Den innenrikspolitiske utviklingen i perioden hadde betydelige konsekvenser for Ugandas forhold til andre land. Båndene til tidligere samarbeidsland som Storbritannia og Israel ble svekket, mens det skjedde en tilnærming til land fra østblokken. Forholdet til Israel forverret seg blant annet fordi Israel ønsket å bruke ugandisk territorium for å bistå sør-sudanske opprørere militært. Dette var en av flere faktorer som førte til bedring i relasjonene mellom Obote-regimet i Uganda og sudanske styresmakter. Og endelig var Idi Amins støtte til de sør-sudanske opprørerne og den israelske bistanden til dem avgjørende for at konflikten mellom ham og Obote endte i åpen konfrontasjon.

4 Sudan var både britisk og egyptisk koloni

5 Rolandsen, "A False Start," 105–123.

I det siste kapittelet, kapittel 5, trekkes så samlede konklusjoner om utviklingen i perioden.

Det har vært naturlig å begrense oppgavens omfang til bare å gjelde årene fram til Amins statskupp. Foruten at dette innebar et markant brudd i seg selv, også når det gjaldt utenrikspolitikken, er Amins periode ved makten så omfattende at den er verdig en fordypningsoppgave for seg selv.

Kilder

Foruten supplerende sekundærkilder, baserer oppgaven seg utelukkende på skriftlige primærkilder hentet fra arkiver og bibliotek i både England og Uganda. De tre kapitlene som tar for seg hver sin periode i tidsrommet 1956 – 1971, har nokså forskjellig kildebasis. Kapittel 2, som omhandler tidsperioden 1956 til 1962, er i hovedsak basert på arkivmateriale fra det britiske nasjonalarkivet i London. Arkivet er en gullgrube for historikere. Mange av disse kildene er skriftlig kommunikasjon innad i det britiske koloniveldet. Her finnes alt fra rapporter til personlige instruksjoner til brevveksling mellom de østafrikanske ambassadene og sentrale britiske myndigheter. Spesielt er det interessant å se hvordan de ugandiske guvernørene ønsket å intervensere militært for å roe gemyttene etter mytteriet i Torit, mens sentrale myndigheter ikke ønsket en slik løsning.

Kapittel 3 og 4 har et mer variert kildeomfang. Mine undersøkelser i Makerere Universitetets hovedbibliotek gav nesten ikke funn. To eldre avhandlinger om ugandisk utenrikspolitikk og konflikter i grenseområdet til Sudan viste seg beklageligvis å være mangelfulle akkurat for perioden oppgaven dekker. En langvarig gjennomgang av tilgjengelige kilder i det ugandiske nasjonalarkivet i Entebbe gav også forbausende lite faglig utbytte.⁶ Funnene var hovedsakelig de samme som allerede gjort i London, men ofte i mer ufullstendige versjoner. Mindre arkiver i hovedstaden og omegn hadde lite å by på som passet inn i oppgavens tematikk.

Viktig kildemateriale fra studieturen til Uganda var i all hovedsak funn i arkivet til Makerere Universitetets Institutt for Sosial Forskning (MISR).⁷ Her finnes nesten fullstendige årganger av *Uganda Argus* for perioden 1962 til 1966, samt avisartikkelsamlingen *East African Diary* for årene 1962 til 1969. Siden førstnevnte avis var statlig finansiert, ble myndighetenes synspunkter ofte frontet. Artikkene har vært gode kilder til å forstå hva som var viktig i

6 Det er forøvrig mulig at nasjonalarkivet rommer mange skatter på fagområdet, men undertegnede ble dessverre nektet innsyn på egen hånd. Tilgjengelig materiale var bare det som på forhånd hadde vært indeksert, noe som trolig ikke har vært gjort på veldig lenge.

7 Makerere Institute for Social Research

utenrikspolitikken i de første årene som selvstendig nasjonalstat. Flere av artiklene skisserer også myndighetenes forhold til de sør-sudanske opprørerne i eksil i Uganda, deres forhold til de sudanske myndighetene og deres holdninger til diverse problematikk i grenseområdene.

En av planene for studieturen var å intervju ugandere som hadde jobbet fortrinnsvis i utenriksdepartementet eller utenriksstjenesten i oppgavens tidsperiode. Dette viste seg å være fånyttet. Historisk institutt ved Makerere Universitetet var behjelpelig med å oppgi navnene på noen få potensielle intervjuobjekter som passet kriteriene, men disse responderte enten ikke på forespørselen eller de svarte negativt.

Det hadde selvfølgelig også vært mulig å undersøke arkiver i Sudan. Men begrensninger i både tid, budsjett og omfang gjorde at en slik studietur var umulig. Undersøkelser av sudanske arkiver hadde også vært viktigere hvis oppgaven hadde tatt for seg de to landenes utenrikspolitikk på en likeverdig måte.

Litteratur

Innholdet ellers bygger på historisk og statsvitenskapelig litteratur med relevans for tematikken i oppgaven. Utvalget er representativt og utfyller primærkildene godt, men viser også hvorfor ny forskning trengs på oppgaveområdene. Dessverre er ikke mye av litteraturen av nyere dato, men skrevet og utgitt nokså nær i tid til hendelsene den tar opp. Det kan virke som om nyere forskningsarbeid på ugandisk historie har vært mer interessert i tematikk knyttet til Idi Amins diktatur og tiden etter det, enn i perioden før ham. Som følge av nærheten i tid, er mye av innholdet i litteraturen politisert. Flere av forfatterne mangler også en kritisk distanse til hendelsene i årene før 1971, ettersom de selv opplevde dem på nært hold. Her er noen eksempler som understreker det jeg har nevnt ovenfor.

Grace Ibingira var selv en sentral politiker i statsleder Apolo Milton Obotes parti Uganda People's Congress. Blant annet var han hovedutfordreren til Obote i kampen om partiledervervet i 1963. Det er derfor liten tvil om at forfatteren kan være forutinntatt. Samtidig gir Ibingiras bok *The Forging of an African Nation: the Political and Constitutional Evolution of Uganda from Colonial Rule to Independence 1894-1962* et godt innblikk i avkoloniseringsprosessen nettopp fordi han var politisk involvert.⁸

Den ugandiske historikeren Phares Mutibwa har skrevet bøkene *Uganda since independence:*

⁸ Grace Stuart K. Ibingira, *The Forging of an African Nation: The Political and Constitutional Evolution of Uganda from Colonial Rule to Independence, 1894-1962* (New York: Viking Press, 1973).

A Story of Unfulfilled Hopes og *The Buganda Factor in Uganda Politics*.⁹ Den første boken har fokus på de store linjene i Ugandas historie etter uavhengigheten i 1962, mens den andre tar for seg den politiske innflytelsen til Ugandas mektigste monarki i samme periode. Forfatteren selv støttet opp under Obotes regime i årene fram til Idi Amins statskupp i 1971. Denne lojaliteten forsvant imidlertid da Obote-lojale soldater på 1980-tallet drepte personer i nær familie med forfatteren selv.¹⁰ Til tross for forfatterens forutinntatthet er det likevel ikke til å komme utenom at boken *Uganda since Independence: A Story of Unfulfilled Hopes* er det beste oversiktsverket over nyere ugandisk historie som er utgitt fram til i dag.

Deler av litteraturen med tematisk relevans for utenrikspolitikken til Uganda i årene før Amins statskupp er forfattet på 1970- og 1980-tallet. Det har siden blitt gjort lite forskning på dette feltet. Samtidig gir artikler som *Foreign Policy-making in Small States: Some Theoretic Observations based on a Study of the Uganda Ministry of Foreign Affairs* og *Major Shifts in Recent Ugandan Foreign Policy* av henholdsvis Maurice A. East og Susan Aureila Gitelson gode og oversiktlige framstillinger av de store linjene i utenrikspolitikken og av utenriksdepartementets funksjon i det ugandiske statsapparatet.¹¹ Artikkelsamlingen *Foreign Policy of African States* inneholder flere artikler som tar for seg afrikansk utenrikspolitikk i tiden rett etter avkoloniseringen. Samlingen ble utgitt i 1974, altså ikke mange årene etter at koloniene fikk uavhengighet. Perspektivet kan derfor bli nokså nærsynt. De seks artiklene som tar for seg utenrikspolitikk etter avkoloniseringen av Afrika, inneholder likevel mye nyttig informasjon. Yash Tandons artikkel *Analysis of the Foreign Policy of African States: A Case Study of Uganda* er en av de ytterst få forskningsarbeidene gjort på ugandisk utenrikspolitikk i oppgavens tidsperiode.¹² Tandon argumenterer noe ensidig for at Ugandas utenrikspolitikk under Obote var sterkt påvirket av innflytelse utenfra, da spesielt fra den tidligere kolonimakten Storbritannia.¹³ Samtidig drøfter artikkelen forholdet mellom Uganda og Sudan på 1960-tallet, noe som er spesielt relevant i sammenheng med denne oppgaven.

9 Phares Mutibwa, *Uganda Since Independence a Story of Unfulfilled Hopes* (Trenton, N.J.: Africa World Press, 1992); Phares Mutibwa, *The Buganda Factor in Uganda Politics* (Kampala: Fountain Publishers, 2008).

10 Michael Twaddle, "Uganda Since Independence: A Story of Unfulfilled Hopes.," *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 69, no. 2 (April 1993): 400–401.

11 Maurice A. East, "Foreign Policy-making in Small States: Some Theoretic Observations Based on a Study of the Uganda Ministry of Foreign Affairs," *Policy Sciences* 4, no. 4 (1973): 491–508; Susan Aurelia Gitelson, "Major Shifts in Recent Ugandan Foreign Policy," *African Affairs* 76, no. 304 (July 1, 1977): 359–380.

12 Colston Research Society (Bristol), *Foreign Relations of African States* (London: Butterworths, 1974), 191–211.

13 Robert R. Davis, "Foreign Relations of African States," *The American Historical Review* 80, no. 4 (October 1975): 1016–1017.

Litteraturen som omhandler Sudans historie til er både nyere av dato og mer omfangsrik. Peter M. Holt og Martin W. Dalys bok *A History of the Sudan : From the Coming of Islam to the Present Day* har vært revidert og oppdatert mange ganger siden boken ble utgitt for første gang i 1961.¹⁴ Men ikke alt av oversiktslitteraturen om Sudan holder samme standard. Robert O. Collins bok *A History of Modern Sudan* er for eksempel innholdsmessig mer ujevn.¹⁵ Boken har blant annet blitt beskyldt for å være mer lemfeldig med historiske fakta om Nord-Sudan enn Sør-Sudan.¹⁶ Et annet eksempel er Edgar O'Ballances bok *Sudan, Civil War and Terrorism, 1956-99*.¹⁷ Som tidligere journalist er O'Ballance mest opptatt av å fortelle hva som skjedde. Bakgrunnen for de historiske hendelsene har han derimot viet mindre plass.¹⁸ Begge bøkene har likevel verdi for oppgaven, siden de tar opp fakta som ikke er blitt redegjort for i annen lignende litteratur.

De klare manglene i sekundærlitteraturen viser at det er på tide med ny forskning rundt Ugandas utenrikspolitikk i årene 1962 til 1971. At det ikke har vært mulig å oppdrive forskning som spesifikt tar for seg det mellomstatlige forholdet til Uganda og Sudan i disse årene, understreker viktigheten av denne masteroppgavens forskning.

14 P. M Holt and M. W Daly, *A History of the Sudan: From the Coming of Islam to the Present Day*. (Pearson Education Canada, 2011).

15 Robert Collins, *A History of Modern Sudan* (Cambridge UK; New York: Cambridge University Press, 2008).

16 Peter K. Bechtold, "A History of Modern Sudan (review)," *The Middle East Journal* 63, no. 1 (2009): 149–150.

17 Edgar O'Ballance, *Sudan, Civil War and Terrorism, 1956-99* (Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Macmillan Press ; St. Martin's Press, 2000).

18 Jonathan T. Reynolds, "Sudan, Civil War and Terrorism, 1956-1999 (review)," *Northeast African Studies* 7, no. 2 (2000): 146–147.

Protektoratet Uganda og anglo-egyptisk Sudan – en kort historikk

«There is scarcely any feeling yet among Africans for Uganda as a unified country with a sense of common interest and common purpose. (...) There are in Uganda two constitutional ideas about local government. The first is the idea of building up an efficient and democratic system of local government. The second idea is that of native states. (...) These two ideas are mutually exclusive; yet they are both in the field.»

Britisk rapport fra 1953 om muligheter til ugandisk selvstyre.¹⁹

En gjennomgang av Ugandas kolonihistorie viser hvordan det politiske systemet og de administrative strukturene som ble gjort gjeldende i årene etter uavhengigheten, bar preg av koloniadministrasjonens tidligere politikk. Det samme gjaldt for det uavhengige Sudan. Problemene fra tiden under britisk styre vedvarte og skapte grunnlaget for de indre problemene som de to nabolandene har slitt med fram til i dag.

Protektoratet Uganda blir til

Det britiske protektoratet Uganda ble grunnlagt i 1894. Kolonimakten ønsket kontroll over landområdet rundt Nilens kilde hovedsakelig av sikkerhetsmessige årsaker.²⁰ Selve protektoratet ble forankret i kongedømmet Buganda, som også i dag utgjør hjertet i Uganda. Britenes administrering av koloniene var som oftest bygget på det de kalte en indirekte styreform. I teorien skulle det britiske imperiet administrere sine kolonier gjennom samarbeid med lokale maktinstanser uten større tilstedeværelse av kolonistene selv. Bugandas hierarkiske oppbygning ble senere påtvunget andre områder i protektoratet i takt med at koloniadministrasjonens maktområde ble utvidet utover på 1900-tallet. Kongedømmet fikk etter hvert begrenset selvstyre som vederlag for sitt samarbeid med koloniadministrasjonen.²¹

Områdene som til sist kom til å utgjøre det britiske protektoratet fram til landets uavhengighet, var kongerikene Ankole, Buganda, Bunyoro, Busoga og Toro, og distriktene Acholi, Bugisu, Bukedi, Karamoja, Kigezi, Lango, Madi, Sebei, Teso og Vest-Nilen.²² De nordugandiske distriktene var de siste som ble underlagt protektoratets styringsform. Først i 1926 var den britiske utvidelsen av protektoratet fullført.

¹⁹ Sitat fra Wallis-rapporten, gjengitt i Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 26.

²⁰ Gardner Thompson, *Governing Uganda: British Colonial Rule and Its Legacy* (Kampala: Fountain Publishers, 2003), 41.

²¹ Mutibwa, *The Buganda Factor in Uganda Politics*, 3–12.

²² Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 14–16; Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 9–13.

Nord-Ugandas og Vest-Nilens historie

Den nordlige delen av Uganda omfatter distriktene Karamoja, Lango, Acholi, Vest-Nilen og Madi. I 1914 ble distriktene innlemmet i av det britiske protektoratet, men flere av de nordligste distriktene ble likevel ikke underlagt koloniadministrasjonens styre før på 1920-tallet, blant dem Vest-Nilen.²³ Den første kjente kontakten mellom Vest-Nilen og omverdenen skjedde via arabiske slavehandlere på midten av 1800-tallet. Senere ble distriktet kjent for at Emin Pasha flyktet dit sammen med et stort antall nubiske soldater etter Mahdi-opprøret i Sudan.²⁴ Nubierne ble mye brukt som soldater av britene. For eksempel brukte kaptein Frederick Lugard nubiske soldater da han var militæradministrator i Uganda før området ble protektorat.²⁵

Nord-Uganda var den minst privilegerte landsdelen under britisk styre. Folk fra landsdelen ble ofte brukt som billig arbeidskraft ellers i protektoratet.²⁶ Forskjellsbehandlingen ble forverret etter kolonimaktens antropologiske inndeling av den ugandiske befolkningen i kategorier i mellomkrigstiden. Folk fra Nord-Uganda ble stemplet som annerledes enn resten av befolkningen, grunnet forskjell i etnisitet, kultur og språk. Spesielt ble den lingvistiske forskjellen mellom Nord-Uganda og regionene ellers i landet understreket.²⁷

Dette viser at den nordlige delen av Uganda ble forskjellsbehandlet og stigmatisert i forhold til resten av landet helt fra distriktene ble innlemmet i det britiske protektoratet.

Den britiske koloniadministrasjonen i Uganda

Koloniadministrasjonen var som nevnt tuftet på britenes indirekte styringsmodell. I protektoratet var det før 1962 bare kongedømmet Buganda som hadde selvstyrerett. Andre kongedømmer og distrikter hadde enkelte autonome rettigheter, men ingen like gunstige som de koloniadministrasjonen ga til Buganda.²⁸ Britenes splitt og hersk-strategi skulle også ha innvirkning i konfliktene Uganda opplevde i årene etter uavhengigheten.

23 Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 11; Thompson, *Governing Uganda*, 42.

24 Mark Leopold, "Crossing the Line: 100 Years of the North-West Uganda/South Sudan Border," *Journal of Eastern African Studies* 3 (November 2009): 465.

25 Ibid., 464–465.

26 Jan Jelmert Jørgensen, *Uganda: a Modern History* (New York: St. Martin's Press, 1981), 109–122.

27 Kumar Rupesinghe et al., "Conflict Resolution in Uganda" (Oslo; Athens: International Peace Research Institute; Ohio University Press, 1989); Ginyera Pinyewa, "Is There a Northern Question?," Conference paper, 1987, <http://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/handle/123456789/1410>.

28 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 4–5.

Ugandas guvernør ble utnevnt av den britiske regjeringen. Som koloniadministrasjonens øverste leder hadde guvernøren vidtgående fullmakter når det gjaldt de innenrikspolitiske beslutningene. Beslutninger som gjaldt handel, utenrikspolitiske affærer, sikkerhet og forsvar, ble derimot fattet sentralt i det britiske imperiet.²⁹ Etter press fra den politiske opposisjonen i Uganda på 1920-tallet etablerte britene parlamentariske institusjoner i protektoratet. Koloniadministrasjonen opprettet et utøvende råd og en lovgivende forsamling som styringsorganer. Det utøvende rådet hadde likevel lite makt, ettersom guvernøren ikke var bundet av dets beslutninger. Den britiske guvernørens suverene maktposisjon vedvarte derfor i realiteten helt til britene innførte reformer i 1955. Den lovgivende forsamlingen (LEGCO) bestod frem til 1945 av medlemmene i det utøvende rådet, provinskommisæreren i kongeriket Buganda og såkalt frie medlemmer utnevnt av guvernøren selv. Ingen afrikanere fikk plass der før på midten av 1940-tallet.³⁰

I løpet av de siste ti årene før landets uavhengighet ble Ugandas statsadministrasjon reformert. Ugandas nest siste guvernør, Sir Andrew Cohen, var den som stod for de fleste av reformene. Cohen ble utnevnt som guvernør av Uganda i 1952. Han hadde tidligere vært utplassert i de britiske koloniene i Vest-Afrika, og var kjent for å være en motstander av det indirekte styresettet. Britiske myndigheters plan med utnevnelsen av den reformvennlige Cohen var følgelig å modernisere Ugandas statsapparat.³¹ I løpet av Cohens tre første år som guvernør ble sammensetningen av styringsorganene i Uganda endret. Planen var å gi mer makt til det utøvende rådet og den lovgivende forsamlingen, samt å gjøre dem reelt representative. Han introduserte således et statlig ministersystem i det utøvende rådet. Av åtte offisielle representanter ble seks utpekt som ministre. Alle de fem frie representantene, hvorav tre skulle være afrikanere, fikk også ministerposter. Den lovgivende forsamlingen fikk fra 1954 en «tverrbenk» som den i det britiske underhuset. Tanken var å utnevne frie representanter som, ved siden av de offisielle fra administrasjonen selv, skulle ha tale- og stemmerett.³² Året etter ble den lovgivende forsamlingen ytterligere utvidet i antall representanter, og Uganda ble i 1955 det første afrikanske landet i det britiske koloniveldet der flertallet av representantene var afrikanere.³³

29 Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 32–33.

30 Fred Burke, *Local Government and Politics in Uganda* (Syracuse: Syracuse University Press, 1964), 28.

31 Jim Ocitti, *Political Evolution and Democratic Practice in Uganda: 1952 - 1996* (Lewiston: Mellen, 2000), 71–72.

32 Ibid., 75–77.

33 Judith Brown, *The Oxford History of the British Empire* (Oxford: Oxford University Press, 1999), 541.

Statsadministrasjonen ble som tidligere nevnt reformert med tanke på nasjonalt selvstyre. Sir Andrew Cohen hadde tidligere slått fast at politikken burde utformes av befolkningen selv, at videre nasjonsbygging var avhengig av dette.³⁴ Men ikke alle i den ugandiske befolkningen var enige i den politiske utviklingen i landet. Dette er viktig å utdype videre, ettersom misnøyen og opposisjonen bidro sterkt til hvordan den nye staten og dens politiske landskap ble seende ut etter uavhengigheten i 1962.

Bugandisk motstand

Til tross for selvstyre og andre gunstige ordninger var det i kongedømmet Buganda at det først ble gitt uttrykk for stor misnøye med den nye kolonipolitikken. Misnøyen var også rettet mot lokale vedtak og mot kongen selv. Både urettferdig fordeling av jord i kongeriket og begrensninger i handelen med lokale varer var fanesaker i demonstrasjonene i 1945 og 1949.³⁵ Den politiske bevisstgjøringen bidro senere til at begge de to første politiske partiene i Uganda, Uganda National Congress (UNC) og The Democratic Party (DP), var av bugandisk opprinnelse. Førstnevnte parti hadde også ugandisk selvstendighet som fanesak.³⁶

Også det bugandiske kongehusetet opponerte mot kolonipolitikken til britene på 1950-tallet. Den bugandiske kabakaen, Sir Edward Mutesa, ble, som nevnt i forrige avsnitt, hardt kritisert innad i kongedømmet på 1940-tallet. Men Mutesa ble i etterkant av demonstrasjonene en samlende figur for kongedømmets befolkning. Årsaken var hans motstand mot kolonimaktens forholdsvis løse planer om en østafrikansk føderasjon av britiske kolonier. Til tross for forsikringer om at føderasjonsplanene ikke ville bli gjennomført, krevde kongen i 1952 selvstendighet for det bugandiske kongedømmet. Samtidig innså guvernør Cohen at særbehandlingen av kongedømmet ikke var forenlig med reformpolitikken han hadde satt i gang i Uganda. Etter at gjentatte samtaler mellom partene ikke førte til noen løsning, besluttet guvernøren å avsette og forvise den bugandiske kongen fra Uganda. Forvisningen viste seg ikke å ha annen effekt enn at kongens popularitet økte sterkt både innad i kongeriket og ellers i Uganda. Eksiltilværelsen ble kortvarig, da partene i 1955 kom til enighet om særskilte rettigheter for Buganda. Avtalen var innholdsmessig tilnærmet identisk med den kongedømmet hadde hatt tidligere.³⁷

34 Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 34–36.

35 Mutibwa, *The Buganda Factor in Uganda Politics*, 16.

36 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 14–17.

37 Ibid., 14; Mutibwa, *The Buganda Factor in Uganda Politics*, 18–20.

Til tross for politisk omorganisering og kamp for demokratiske ordninger, ønsket ikke flertallet av befolkningen at monarkiene skulle forsvinne eller at kongens makt skulle begrenses i det selvstendige Uganda. De ulike kongedømmene var samstemte om at styresettet og konstitusjonen i det kommende uavhengige Uganda måtte være forenlige med kongedømmenes tradisjoner. Kritikken gikk mer på Buganda-kongedømmets innflytelse. De andre kongedømmene fryktet at Buganda igjen skulle favoriseres og få uforholdsmessig stor innflytelse sentralt.³⁸

«Munster-kommisjonen»

«Munster-kommisjonen»³⁹ ble opprettet i 1961 og hadde som oppgave å finne ut hvordan statsmakten i Uganda burde organiseres for å kunne ivareta den sammensatte befolkningens interesser. Spesielt måtte kommisjonen prøve å finne en løsning som ivaretok de tradisjonelle ugandiske kongerikenes interesser på en tilstrekkelig måte.

Buganda-kongedømmet hadde på forhånd proklamert at de ønsket løsrivelse fra Uganda. Kommisjonen var langt på vei enig i at Buganda burde inneha ekstensive rettigheter som grenset til selvstyre, ettersom kongeriket lignet mer på en stat enn en provins. Likevel ønsket ikke kommisjonen en adskillelse. Igjen ble det gjort kompromisser som imøtekom kravet om selvstyre. Eksempelvis fikk Buganda rett til en særskilt ordning for valg av representanter til både lokalstyre og nasjonalforsamling.⁴⁰ Kommisjonen kom også fram til at de andre kongedømmene ikke skulle ha de samme rettighetene til delvis selvstyre. Dette ble frarådet ettersom kommisjonen ikke anså at de andre kongedømmene hadde kommet like langt i sin økonomiske og politiske utvikling.⁴¹ Man kom fram til at distriktene også kunne få lov til ha overhoder lik kongen i monarkiene hvis de ønsket det.⁴²

Kommisjonen og andre parter som deltok i utformingen av forslag til grunnlov for Uganda, kom til enighet om at landet burde være en indre føderasjon av kongedømmer og distrikter. Bugandas særrett til blant annet egen valgordning var uproblematisk så lenge den ikke kom i konflikt med nasjonale interesser. Kommisjonens foreslo at nasjonalforsamlingen skulle ha 82 representanter. 21 av setene skulle være forbeholdt Buganda. Brorparten av de resterende representantene skulle velges fra enmannskretser, mens et fåtall skulle reserveres spesielt

38 Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 153–156.

39 Kommisjonens kallenavn kom av dens lederskap: Jarlen av Munster.

40 Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 167–172.

41 Ocitti, *Political Evolution*, 107–108.

42 Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 173–174.

utpekte representanter.⁴³

Parlamentsvalget i 1961

Det første parlamentsvalget i Uganda ble avholdt i 1961. Som nevnt tidligere, ble Ugandas første politiske partier (UNC og DP) dannet i Buganda i første halvdel av 1950-tallet. Flere politiske partier så dagens lys i årene fram mot parlamentsvalget. Det mest fremtredende var Uganda's People Union (UPU), et anti-Buganda parti. UPU ble senere slått sammen med deler av UNC og skiftet navn til Uganda People's Congress (UPC). Partiet hadde den framtidige statsleder Apollo Milton Obote som formann.⁴⁴ Det var kun to store politiske partier før valget i 1961. Valgresultatet ble deretter. DP fikk 43 seter og UPC fikk 35 seter i parlamentet.⁴⁵

Buganda hadde samtidig som valget pågikk, igjen prøvd å forhandle seg fram til enten fullt eller delvis selvstyre. Da forhandlingene ikke førte fram, begynte kongen å involvere seg på den nasjonale politiske arenaen for å skaffe seg innflytelse den veien. Stiftelsen av monarkiets eget parti, Kabaka Yekka (KY), fant sted samme år. Partiet skulle fungere som en motpart til partiet DP, som kongen hadde erklært som motstander av monarkiet i Buganda, siden partiet ikke hadde støttet opp under ønsket om løsrivelse i forkant av valget.⁴⁶ Også UPC så etter muligheter for å danne regjering til tross for valgnederlaget. En allianse mellom UPC og KY fikk sin spede begynnelse i forkant av grunnlovsforhandlingene i 1961, til tross for at partilederne var uenige om det aller meste.⁴⁷

Ny grunnlov og nasjonalt valg

Landets første grunnlov ble utarbeidet i London fra 18. september til 9. oktober i 1961. De ugandiske folkevalgte bestemte at Uganda skulle fortsette å ha den britiske monarken som statsoverhode. Et parlament på 82 representanter skulle overta ansvaret etter protektoratets lovgivende forsamling.⁴⁸ Som understreket av "Munster-kommisjonen", var de ugandiske kongedømmenes ønske om delvis selvstyre et problem. Da spørsmål rundt dette ble stilt under arbeidet med grunnloven, ble diskusjonen utsatt til etter at de sentrale brikkene i systemet var på plass.⁴⁹ Buganda-kongedømmet oppnådde senere i prosessen godkjenning som det eneste

43 Burke, *Local Government*, 16.

44 Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 80–87.

45 Ibid., 196.

46 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 18.

47 Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 201–218.

48 Ibid., 205–206.

49 Ibid., 206.

kongeriket med semi-føderal status i Uganda. Den eneste store begrensningen var at kongedømmets egne beslutninger aldri kunne gå på tvers av nasjonale lover.⁵⁰

Buganda fikk ytterligere særrettigheter under arbeidet med valgordningen for representanter til parlamentet. Den gryende alliansen mellom KY og UPC var her utslagsgivende. Kongedømmets politiske parti ønsket å kunne velge sine representanter til parlamentet gjennom sitt eget lokale styringsorgan, Lukiiko. DP var sterkt imot en egen valgordning for representanter fra Buganda til forsamlingen. UPC utviste her samarbeidsvilje, da partiet stilte seg bak forslaget om en egen indirekte valgordning for Buganda. De to partienes flertall gjorde at det ble bestemt at bugandiske representanter til parlamentet skulle velges gjennom det lokale styringsorganet.⁵¹

Særbehandlingen av Buganda-kongedømmet fortsatte også etter Ugandas selvstendighet. Ettersom grunnloven i stor grad fulgte Munster-kommisjonens råd, vedvarte mange av problemene fra tiden som britisk protektorat. De store strukturelle omveltningene som statsleder Obote gjennomførte senere på 1960-tallet, var på mange måter en reaksjon på den samfunnsordningen og maktfordelingen i Uganda som grunnloven la opp til.

Sudans vei mot selvstyre og mytteriet i Torit

Sudan var fra 1899 og fram til 1955 underlagt britisk-egyptisk styre. Som i Uganda prøvde britene i årene før Sudans frigjøring å utarbeide planer for en selvstendig statsadministrasjon. Sudans maktsenter var hovedstaden Khartoum i nord, og politikere fra den sørlige delen av landet hadde sjelden fått høyere posisjoner i landets maktstruktur. Sør-Sudan var i mellomkrigstiden på mange måter isolert fra landet ellers. Britene hadde bevisst ført en egen politikk for landsdelen. Intensjonen var å demme opp for arabisk påvirkning fra den nordlige delen av Sudan.⁵² Deres politikk i dette området kan sies å ha vært mer i tråd med måten kolonimakten administrerte sine kolonier i Øst-Afrika på. Britene antydte at den sørlige landsdelen muligens burde løsrives fra Sudan. Egyptiske myndigheter og politikerne i Nord-Uganda ønsket derimot at Sudan skulle forbli samlet, og britene gikk ikke videre med delingsplanen.⁵³

⁵⁰ Ibingira, *The Forging of an African Nation*, 222–223.

⁵¹ Ibid., 207–211.

⁵² Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 103–104.

⁵³ Douglas Johnson, *The Root Causes of Sudan's Civil Wars* (Kampala: James Currey; Indiana University Press; Fountain Publishers, 2003), 25.

Sudans selvstendighetskamp hadde sine røtter i 1920-tallets panarabiske ideologi.⁵⁴ Politikere og intellektuelle hadde bidratt til en bevisstgjøring rundt tanken om sudansk uavhengighet, og presset for å gjennomføre reformer av det sudanske styresettet økte.⁵⁵ Koloniadministrasjonen satte seg nå som mål å få til et forent Sudan. Etter opprettelsen av en lovgivende forsamling i 1947 fikk likevel bare et fåtall politikere fra sør innpass i det sentrale maktapparatet.⁵⁶ Akkurat som i Uganda hadde kolonimaktens forskjellsbehandling ført til en skjev maktfordeling.

Britiske og egyptiske myndigheter kjempet om innflytelse i det stadig mer nasjonalistiske Sudan. Egypt hadde lenge ønsket å forene landene i Nil-dalen i én nasjon. Det britiske imperiet ønsket naturligvis ikke at Sudan skulle innlemmes i Egypt, og allierte seg paradoksalt nok med sudanske nasjonalistbevegelser som kjempet for full selvstendighet. I 1951 brøt Egypt med Storbritannia og med avtalen om felles styre av Sudan. Men etter den egyptiske revolusjonen året etter snudde de nye makthaverne og åpnet for at Sudan skulle få nasjonal selvstendighet. I 1953 kom de to kolonimaktene til enighet om å gi Sudan sin uavhengighet i løpet av en treårsperiode.⁵⁷

I 1953 vant National Unionist Party (NUP) landets første frie valg. De viktige maktposisjonene ble nå nesten utelukkende overtatt av nordsudanere, noe som ikke falt i god jord i Sør-Sudan. Det hadde vært mange kritiske røster i sør når det gjaldt oppbyggingen av det uavhengige Sudans selvstendige styre. Mange hadde vært redde for at eliten i nord skulle få monopol på maktposisjoner, og følte at nå var det blitt slik.⁵⁸ Sommeren 1955 kulminerte det hele i en rekke protester og opprør i sør, blant dem sørsudanske soldaters mytteri i byen Torit.

Opprøret spredde seg raskt fra sitt utspring i Torit til andre steder i Ekvatoria, og et stort antall nordsudanere som oppholdt seg i sør, ble drept av sørsudanere i harme over de nye styresmaktenes forskjellsbehandling.⁵⁹ Selv om mytteriet ble slått ned, fikk det store følger for den videre utviklingen i landet. Flesteparten av mytteristene overga seg, men en del rømte over grensen til Sudans naboland eller fortsatte sin motstand mot styresmaktene fra

54 Heather J Sharkey, *Living with Colonialism: Nationalism and Culture in the Anglo-Egyptian Sudan* (Berkeley: University of California Press, 2003).

55 Ibid., 23–25.

56 Robert Collins, *A History of Modern Sudan* (Cambridge UK; New York: Cambridge University Press, 2008), 54–56.

57 Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 109.

58 Øystein H Rolandsen, "Civil War Society? : Political Processes, Social Groups and Conflict Intensity in the Southern Sudan, 1955-2005" (Faculty of Humanities, University of Oslo, 2010), 90.

59 Ibid., 90–91.

ødemarken. Uganda ble et foretrukket oppholdssted for flesteparten av de som valgte eksiltilværelse etter opprøret.⁶⁰ Myndighetene innførte nå unntakstilstand i Sør-Sudan og påtvang de sørlige distriktene en sudanifiseringsprosess for å få til assimilasjon. Flere sør-sudanere så på dette som en nykolonisering, mens eliten i nord så tiltakene som nødvendige av nasjonale sikkerhetsårsaker.⁶¹

Konklusjon

Storbritannias politikk overfor Uganda og Sudan som kolonier bidro i stor grad til at de to nabolandene som selvstendige stater måtte slite både med indre konflikter og konflikter seg imellom.

I Sudan var det en konflikt mellom nord og sør, med nord som den sterke parten. Uganda på sin side besto av ett dominerende kongedømme, som britene hadde satset på i sitt indirekte styre av kolonien, og flere mindre kongedømmer og distrikter. Denne ordningen greide en ikke å endre i særlig grad fram til uavhengigheten.

Det undertrykte Sør-Sudan grenset til det nordlige Uganda, den minst privilegerte og utviklede delen av dette landet. Når konflikten i Sudan utviklet seg i voldelig retning, var det lett for sør-sudanske opprørere å dra over grensen og skjule seg på ugandisk side. Dette var en kilde til konflikt mellom landene.

En annen side av britenes kolonipolitikk var at alle utenrikspolitiske beslutninger ble tatt i London. Ugandiske og sudanske politikere hadde derfor svært liten innflytelse på sitt lands forhold til omverdenen. Dette vil bli behandlet mer utførlig i neste kapittel.

Omverdenen var forøvrig noe det ville bli mer og mer maktpåliggende å forholde seg til i årene som kom. Uganda og Sudan var ikke de eneste koloniene som fikk sin uavhengighet i denne perioden. Hele det afrikanske kontinentet var i støpeskjeen.

⁶⁰ Johnson, *The Root Causes*, 27–29.

⁶¹ Rolandsen, "A False Start," 116–122..

Kapittel 2 : 1956 til 1962

The Colonies are not governed from Whitehall; yet their governments are not established and then left without direction (...) They enjoy varying degrees of responsibility and invariably a large measure of autonomy (...) The Secretary of State, however, is constitutionally responsible to Parliament for the good government of colonial territories

Kolonidepartementets årsrapport 1948.¹

I 1956 ble Sudan offisielt det første afrikanske landet sør for Sahara som oppnådde uavhengighet fra det britiske koloniveldet. Landets egne politikere hadde utover 1950-tallet overtatt styringen av den kommende nasjonalstaten, selv om den britiske generalguvernøren fortsatt var øverste stedlige styringsinstans. Interne problemer i Sør-Sudan kompliserte både avviklingen av kolonistyret og forholdet til britene ytterligere. Nabolandet Uganda opplevde en flyktningstrøm fra Sør-Sudan da problemene i landsdelen eskalerte etter mytteriet i Torit og de påfølgende opptøyene i 1955. Som protektorat var Uganda fortsatt underlagt britisk styre fram til 1962. Episoder i de mer udefinerbare grenseområdene bidro til at sudanske myndigheter ble tvunget til å forholde seg til Ugandas koloniadministrasjon i årene mellom de to landenes uavhengighet. Korrespondanse og rapportering innad i koloniveldet viser hvordan det britiske imperiet fra sentralt hold overstyrte protektoratets lokale administrasjon i saker relatert til naboforholdet. Koloniens egne interesser var derfor underordnet de britiske i utenrikspolitisk sammenheng.

Sudans offisielle utenrikspolitikk i årene 1956 til 1962

Sudans uavhengighet fra Egypt og det britiske koloniveldet ble offisielt fullbyrdet den 1. januar 1956. Den første republikken bygget i stor grad sitt innenrikspolitiske styre på eksisterende statsstrukturer fra kolonitiden.² Det var imidlertid ingen gjenværende struktur for å bygge eller administrere den nye nasjonalstatens relasjoner til omverdenen. Fraværet skyldtes at britiske myndighetsorganer som utenriksdepartementet, kolonidepartementet og underhuset bestemte det meste av utenrikspolitikken til koloniene.³ Britiske myndigheter ønsket ikke at koloniadministrasjonen eller annen lokal myndighet alene skulle ha makt til å

1 Gjengitt i David J. Goldsworthy, *Colonial Issues in British Politics, 1945-1961*. (Oxford: Clarendon P., 1971), 42.

2 P. M Holt and M. W Daly, *A History of the Sudan: From the Coming of Islam to the Present Day*. (Pearson Education Canada, 2011), 115.

3 Goldsworthy, *Colonial Issues*, 64–69.

fatte utenrikspolitiske beslutninger som potensielt kunne gå på bekostning av imperiets interesser.⁴ Sudans nye lederskap måtte derfor stifte nye forbindelser og utvikle egne relasjoner til omverdenen. Republikkens utenrikspolitikk ble således gradvis presentert i løpet av dens første leveår. For å samle trådene og gjennom det bedre forståelsen av det uavhengige Sudans utenrikspolitiske plattform, ble viktige redegjørelser og taler med slikt innhold samlet og utgitt som offisielt informasjonshefte. Heftets innhold gir derfor viktige innblikk i hvilke forbindelser og samarbeidspartnere som trolig var viktigst for den nye nasjonen. Denne informasjon bidrar igjen til økt forståelse av hvilke forutsetninger forholdet mellom Uganda og Sudan ble bygget på.

Det første kapittelet i det utenrikspolitiske informasjonsheftet er en redegjørelse fra utenriksdepartementet som hovedsakelig forklarer Sudans standpunkt i forhold til Egypt og Suez-krisen. Redegjørelsen tar også for seg den nye regjeringens ønskede relasjoner til omverdenen. Sudan ønsket i teorien gode relasjoner til alle land, men påpekte spesielt viktigheten av gode forbindelser til nærliggende arabiske og afrikanske naboland.⁵ Sudan hadde også rett etter uavhengigheten fått innvilget medlemskap i Den Arabiske Liga, og ønsket følgelig å styrke forholdet til selve organisasjonen og dens medlemmer. Sudan hadde også som målsetting å bli fullverdig medlemsland i De Forente Nasjoner (FN).⁶ Som nevnt ovenfor, ble redegjørelsen for det meste brukt til å forklare Sudans ståsted i forhold til Egypts nasjonalisering av Suez-kanalen. Det levnes ingen tvil om at Sudans regjering tok parti for Egypt i konflikten. Redegjørelsen har karakter av en formelle støtteerklæring, og den slår samtidig fast at Sudan også ønsket å bidra bilateralt med pengestøtte og utlån av militært personell til Egypt.⁷

Sudan ble fullverdig medlemsland i FN senere i 1956. Det andre kapittelet i informasjonsheftet er talen Sudans utenriksminister Mohammed Ahmed Mahgoub holdt under organisasjonens generalforsamling samme år. Også her vies landets uforbeholdne støtte til Egypt mye plass. I talen fremmer Sudan konkrete krav om full tilbaketrekking av israelske, britiske og franske soldater fra Egypt, samt økonomisk erstatning for ødeleggelser påført av de nevnte land under krigføringen.⁸ Ved siden av Suez-krisen ble også lignende problematikk

4 Andrew Burton and Michael Jennings, "Introduction: The Emperor's New Clothes? Continuities in Governance in Late Colonial and Early Postcolonial East Africa," *The International Journal of African Historical Studies* 40, no. 1 (January 1, 2007): 6–7.

5 FO 371/131716, *Offisiell informasjonspamplet – Regjeringens redegjørelse i parlamentet*, 19.11.1956: 1

6 Ibid.

7 Ibid., 5-7

8 FO 371/131716, *Offisiell informasjonspamplet – Sudans første tale i FNs Generalforsamling*, 19.11.1956: 11-13

i Midtøsten og Nord-Afrika omtalt. De palestinske flyktingene blir eksempelvis nevnt som en av de mer fremtredende grunnene til manglende fred i Midtøsten. Sudan mente følgelig at Israel måtte presses av FN til å tillate repatriering av de palestinske flyktingene som befant seg i nabolandene, og til å betale økonomisk kompensasjon for deres lidelser. FN skulle også fordømme Frankrikes framferd i Algerie, en konflikt Sudan mente kunne knyttes til problematikken i Midtøsten.⁹ Sudans første tale til FNs generalforsamling kan derfor tolkes som ytterligere bevis for den sudanske regjeringens ønske om forsterkede bånd til land i Nord-Afrika og Midtøsten.

Det tredje kapittelet i informasjonsheftet er statsminister Sayed Abdalla Bey Khalils tale under en tilstelning i regi av den lokale Rotary-klubben i Khartoum. Igjen blir det påpekt at forholdet til Egypt og araberlandene er spesielt viktig for Sudan. Frihet fra ytre innblanding framheves i talen, og den underbygger slik sett landets uforbeholdne støtte til Egypt. I den gjengitte talen blir for øvrig forholdet til de afrikanske nabolandene i sør omtalt i større grad enn i de tidligere tekstene i informasjonsheftet:

At the same time our position as one of the few independent African Nations places certain responsibilities on us to advance the cause of freedom in Africa and give encouragement and guidance to millions of Africans towards a freer and better life. So, while we look up to the North we cannot help but also look in the other direction towards Africa. Because of our geographical position, we can bring a detached and sober point of view to bear on the affairs of either of the two areas to which we are drawn by bonds of common sentiment and common interests.¹⁰

Statsministeren Khalil går også lengre enn sitatets budskap om lokasjonsbasert samhold når han senere i talen trekker frem Sudans deltagelse ved diverse solidaritetskonferanser for utviklingsland, deriblant Bandung-konferansen, som eksempler på viktig relasjonsbygging.¹¹ Sistnevnte konferanse bestod av nasjoner som samlet ønsket å forholde seg nøytrale i det polariserte verdensbildet, og regnes som forløper til Bevegelsen av Alliansefrie Stater.¹² Sudans diplomatiske signingsferd viser derfor at landet ønsket innflytelse også andre steder enn i den arabiske verden.

9 FO 371/131716, *Offisiell informasjonspamlet – Sudans første tale i FNs Generalforsamling*, 19.11.1956: 13

10 FO 371/131716, *Offisiell informasjonspamlet – Statsministerens tale ved Rotary Klubben*, 20.02.1957: 19

11 Ibid., 19-20

12 "Bevegelsen Av Alliansefrie Stater – Store Norske Leksikon," accessed August 14, 2012, http://snl.no/Bevegelsen_av_alliansefrie_stater.

Selv om de fleste av hovedtrekkene allerede har blitt nevnt i de foregående tekstene gjengitt i informasjonsheftet, ble utenrikspolitikken konkretisert og presentert mer samlet da utenriksminister Mahgoub talte til landets parlament 21. mai 1957. Utenriksministeren redegjorde i begynnelsen for de generelle linjene i landets utenrikspolitiske praksis, som i hovedsak gikk ut på at politikken skulle ta høyde for både interne og eksterne forhold. Landets uavhengighet skulle likevel være urokkelig. Med hentydning til datidens polariserte verdensbilde slo utenriksministeren fast at Sudan aldri skulle la seg påvirke eller undergrave av nasjoner utenfra.¹³ Kanskje hadde han også forholdet til Egypt i tankene. Sudans tilhørighet blir drøftet innledningsvis, og båndene til den arabiske verden blir igjen omtalt som de aller viktigste for Sudan: «The Sudan is in the main a cognate part of the Arab world. Our policy towards the Arab League is to support it, strengthen it and draw strength from it».¹⁴ Sudan skulle samtidig fungere som et bindeledd mellom de afrikanske og arabiske landene, og hjelpe de fortsatt koloniserte landene i sør til uavhengighet.¹⁵ Utenriksministeren er deretter mer spesifikk om Sudans relasjoner til omverdenen, deriblant Uganda. Forholdet mellom Sudan og Uganda omtales som godt, spesielt etter at en oppnådde enighet om samarbeid i jakten på kriminelle i grenseområdene.¹⁶ Situasjonen i Sør-Sudan blir ikke drøftet i talen.

Til tross for de allerede sterke historiske forbindelsene mellom Sudan og Egypt, bør førstnevntes uforbeholdne støtte til Egypt ses på som strategisk viktig i lys av landets nylige medlemskap i Den Arabiske Liga, en antagelse som styrkes ved gjennomlesning av de to andre kapitlene i informasjonsheftet. Selv om Egypt gjentatte ganger blir trukket fram som landets fremste samarbeidspartner, ble, paradoksalt nok, forbindelsene til sistnevnte anstrengte i løpet av de to årene regimet satt ved makten. Disputten hadde allerede hatt sin spede begynnelse da styresmaktene i Sudan ønsket reforhandling av Nil-avtalen i etterkant av den egyptiske revolusjonen i 1952.¹⁷ Avtalen fra 1929 var inngått med det britiske kolonistyre og gav Egypt en svært så fordelaktig tilgang til elvevannet.¹⁸ Ettersom føderasjonsplanene ikke hadde ført fram i årene forut for 1956, ble ønsket om reforhandling framstilt som et krav fra den nå uavhengige nasjonalstaten. Bakgrunnen var egyptiske myndigheters planlagte bygging av nytt damanlegg. Sudanske myndigheter ønsket på sin side å utvikle egne

13 FO 371/131716, *Offisiell informasjonspamlet – Utenriksministerens tale i parlamentet*, 21.05.1957: 23

14 Ibid.

15 Ibid., 24-25

16 Ibid., 30

17 Ashok Swain, "Ethiopia, the Sudan, and Egypt: The Nile River Dispute," *The Journal of Modern African Studies* 35, no. 04 (1997): 677.

18 Nil-avtalen ble basert etter konsum, ikke areal. Avtalen sikret dermed Egypt en vesentlig større tilgang til elvens vann enn Sudan - Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 97–98.

elveprosjekter.¹⁹ Sudan valgte derfor å bryte Nil-avtalen. De påfølgende forhandlingene brøt sammen, og en mekling mellom partene førte ikke frem. Egypt svarte kort tid etter med å okkupere sudansk land i grenseområdene.²⁰ Forholdet mellom de to nabolandene ble for øvrig ikke bedre etter at det sudanske regimet knyttet økonomiske bånd til USA.²¹

Utenrikspolitikken var sammen med indre politisk splittelse og økonomisk nedgang årsaker til militærkuppet den 17 november 1958. Etter å ha satt til side landets grunnlov og forbudt politisk organisering, innsatte general Ibrahim Abboud seg selv som både statsminister og forsvarsminister.²² Militærregimet redegjorde året etter kuppet for hvordan landet nå skulle administreres. I likhet med britisk styre av kondominatet på 1940-tallet skulle myndighetene støtte seg til rådsforsamlinger på lokalt, provinsielt og sentralt plan. De tre forsamlingene hadde likevel bare en rådgivende funksjon, og strukturelt var det derfor bare Abbouds regime som hadde reell politisk makt.²³

Bare en måned etter kuppet ønsket de militære styresmaktene å klargjøre offentlig de overordnede linjene i landets nye utenrikspolitikk. I en kunngjøring kan man lese at Sudans nye makthavere fortsatt ønsket å være bundet av internasjonale konvensjoner og beholde landets medlemskap i FN og Den Arabiske Liga.²⁴ De sterke båndene til den arabiske verden ble fastslått som like viktige å ivareta for det nye regimet som for det forrige. Også båndene til de afrikanske landene ble igjen beskrevet som viktige, spesielt gjaldt det selvstendige land som for eksempel Etiopia.²⁵ Senere gav militærregimet klar støtte til de afrikanske uavhengighetsbevegelsene og stilte seg bak diplomatisk og økonomisk boikott av Sør-Afrika og Portugal.²⁶ Helt i tråd med det avsatte regimets utenrikspolitikk, ønsket Abboud-regimet at Sudan skulle være alliansefritt. Statslederen besøkte både USA, som Sudan tross sin alliansefrihet mottok bistand fra, og land i Østblokken på 1960-tallet.²⁷

Kuppmakernes utenrikspolitikk var på papiret temmelig lik den Khalils regime presenterte i årene 1956 og 1957. Trolig var det ikke selve strategien Abboud ønsket å forandre på. Den store forskjellen mellom regimene når det gjaldt utenrikspolitikken, var generalens handlekraft. Abboud sørget raskt å bedre landets relasjoner til Egypt. Allerede året etter hadde

19 Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 116

20 Swain, "Ethiopia, the Sudan, and Egypt," 679.

21 Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 117.

22 Ibid.

23 Ibid., 120.

24 FO 371/131716, *Første kunngjøring av utenrikspolitikken til Sudans andre republikk*, 01.12.1958: 2

25 Ibid., 7

26 Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 119.

27 Ibid.

regimet reforhandlet Nil-avtalen med egyptiske myndigheter. Etter nye beregninger av elvens totale vannmengde, skulle Sudan ha rett til fire ganger så mye elvevann som avtalefestet i 1929.²⁸ Landene kom også til enighet rundt nye vannprosjekter. Mot at Sudan fikk godkjent å realisere sine prosjekter som blant annet et nytt vannreservoar, fikk egyptiske styresmakter tillatelse til å utvide Nassersjøen som ledd i byggingen av en ny og større demning. Sudan skulle også motta økonomisk kompensasjon fra Egypt, siden utvidelsen av den kunstige innsjøen ville gå omlag 150 kilometer inn på sudansk territorium.²⁹ Som bekreftelse på det bedre forholdet mellom nabolandene besøkte den egyptiske presidenten Gamal Abd al-Nasser Sudan i 1960.³⁰

Relasjonsbyggingen utad stod i kontrast til myndighetenes håndtering av problemene i den sørlige landsdelen i de samme årene. En stadig hardere administrativ linje ovenfor landets sørlige regioner var opptakten til Sudans første borgerkrig.

Problemene i Sør-Sudan

Noen måneder før Sudans uavhengighet ble en realitet i januar 1956, resulterte politiske friksjoner mellom selvstyre-regjeringen og politisk bevisste sør-sudanere i voldelige opptøyer i de sørlige regionene Øst og Sentral-Ekvatoria.³¹ Foruten at sør-sudanerne hadde tapt den politiske kampen om selvstyre, hadde regjeringens ansettelsespolitikk i stor grad neglisjert befolkningen i den sørlige landsdelen. Det var derfor stor mistro til myndighetene blant politisk bevisste sør-sudanere, som betegnet politikken til regjeringen i Khartoum som nykolonisering av landsdelen.³² Da sør-sudanske liv gikk tapt i den innledende uroen, spredte opptøyene seg raskt til andre steder i de sørlige regionene. Mytteriet i Torit og konsekvensene av det er allerede nevnt.

Myndighetene erklærte siden unntakstilstand i de sørlige regionene av landet. En rekke administrative tiltak ble i siste halvdel av 1950-tallet igangsatt for å få bukt med lovløsheten i den sørlige landsdelen. Blant annet ble landsdelens skoler nasjonalisert og engelske lærebøker byttet ut med arabiske. Som ledd i myndighetenes nasjonaliseringsprosess fikk kristne misjonærer og institusjoner innskrenket handlingsrom. Muslimske institusjoner som

28 Nil-avtalen fra 1929 gav Sudan rett til 4 milliarder kubikkmeter elvevann, mens den reviderte avtalen gav landet rett til 18.5 milliarder kubikkmeter - Swain, "Ethiopia, the Sudan, and Egypt," 677, 679.

29 Ibid., 679–680.

30 Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 119.

31 Øystein H. Rolandsen, "A False Start: Between War and Peace in the Southern Sudan, 1956–62," *The Journal of African History* 52, no. 01 (2011): 108–110.

32 Douglas Johnson, *The Root Causes of Sudan's Civil Wars* (Kampala: James Currey; Indiana University Press; Fountain Publishers, 2003), 26–27; Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 111.

eksempelvis moskeer ble derimot både oppmuntret og finansielt støttet av styresmaktene i Khartoum. Men disse tiltakene bidro til lite annet enn økt mistro til styresmaktene hos befolkningen i sør.³³ Frontene hardnet ytterligere etter Abbouds militærkupp. Jakten på gjenværende mytterister og andre mistenkte oppviglere ble mot slutten av 1950-tallet stadig mer hensynsløs. Den sudanske hæren straffet de man mistenkte for å stå i ledtog med de ettersøkte ved å sette fyr på hus, avlinger og i enkelte tilfeller hele landsbyer. Forfølgelsene medførte strømmer av sør-sudanske flyktninger til nabolandene. Uganda var igjen det nabolandet som tok imot flest av de sør-sudanske flyktningene.³⁴

Den ugandiske koloniadministrasjonen fra 1956 til 1962

I Uganda var avskaffelsen av det indirekte styret og andre avkoloniseringsprosesser påbegynt tidlig på 1950-tallet av Ugandas reformvennlige guvernør Sir Andrew Cohen.³⁵ Som nevnt i kapittel 1 var protektoratets maktstruktur bygget rundt en lovgivende forsamling ledet av guvernøren selv. Cohen og hans etterfølger i guvernørstillingen ledet an i reformeringen av det ugandiske styresettet. Av de mer betydningsfulle reformene som ble introdusert av Cohen, var et ministersystem som utgjorde kjernen i Ugandas statsapparat. Maktapparatet skulle i større grad enn tidligere gjenspeile landets befolkning, og halvparten av de utnevnte ministrene var derfor afrikanere.³⁶ Det eneste som begrenset koloniens selvstyre, var overordnede beslutninger fra sentralt britisk hold. Disse var overordnet guvernøren på en rekke politiske områder, deriblant når det gjaldt protektoratets utenrikspolitikk.³⁷ Ugandas utenrikspolitikk ble derfor besluttet i samråd med enten kolonidepartementet eller det britiske utenriksdepartementet.

Som del av det britiske embetsverket var kolonidepartementet underlagt utenriksdepartementet og ledet av en regjeringsoppnevnt koloniminister.³⁸ Konstitusjonelt kunne også det britiske parlamentet påvirke en rekke imperierelaterte beslutninger som eksempelvis koloniens utenrikspolitikk. I praksis ønsket man at slike beslutninger skulle utarbeides enten i koloniadministrasjonen eller i departementene og deretter vedtas i parlamentet.³⁹ Avkoloniseringsprosessen medførte at kolonidepartementets makt gradvis ble

33 Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 121–122.

34 Rolandsen, "Civil War Society?," 105–106; Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 122.

35 Gardner Thompson, *Governing Uganda: British Colonial Rule and Its Legacy* (Kampala: Fountain Publishers, 2003), 320–321.

36 Grace Stuart K. Ibingira, *The Forging of an African Nation: The Political and Constitutional Evolution of Uganda from Colonial Rule to Independence, 1894-1962* (New York: Viking Press, 1973), 34–36.

37 Ibid., 32–33.

38 Goldsworthy, *Colonial Issues*, 41–42.

39 Ibid.

mindre. Utenriksministeren ble samtidig i økende grad involvert i kommunikasjonen med koloniveldet utover i perioden.⁴⁰

Intern uenighet i koloniveldet

Da opptøyene i Sør-Sudan fant sted, var tidspunktet for uavhengighet ennå ikke avklart. Disse fungerte derfor som en katalysator og bidro til å påskynde avkoloniseringsprosessen. Sør-sudanske mytterister hadde under de første sammenstøtene i august 1955 bedt om britisk assistanse for å stagge myndighetenes voldsbruk. Britene hadde imidlertid ikke etterkommet forespørselen, men heller oppfordret opprørerne til å legge ned våpnene.⁴¹ For kolonimakten var det viktig å bevare et godt forhold til Sudans nye styresmakter. Foruten det faktum at britene ikke lengre hadde mandat til på egen hånd å gjennomføre en inngripen i Sudans interne affærer, ville noe slikt også ha gjort det vanskeligere å skape et godt forhold til de uavhengige styresmaktene. En inngripen kunne også ha medført at Egypt hadde involvert seg militært. Britiske myndigheter igangsatte derfor prosesser i etterkant av opptøyene for å framskynde avkoloniseringen.⁴²

Det britiske kolonidepartementet ga vage føringer i forhold til hvordan koloniadministrasjonen i Uganda skulle håndtere de mange sør-sudanske flyktingene som stadig kom over grensen som følge av uroen i nabolandet i 1955. Spesielt var de øverste myndighetene opptatt av hvordan de sør-sudanske mytteristene og andre desertører skulle behandles. Ugandiske myndigheter ble derfor instruert om å begrense flyktingenes bevegelsesfrihet, men ikke gjennom utstrakt maktbruk. Man ønsket i det lengste ikke å foreta seg noe som potensielt kunne fremtvinge alvorlige reaksjoner.⁴³ Likevel var det uaktuelt å utlevere mistenkte mytterister til sudanske myndigheter før en slik ordning var avtalefestet mellom nasjonene.⁴⁴

Instruksene bærer preg av at britene ønsket å trå varsomt. Det var viktig ikke å overprøve sudanske myndigheter, siden slikt muligens ville skape ytterligere avstand i forholdet til den tidligere kolonien. I korrespondanse mellom den britiske ambassaden i Khartoum og sentrale kolonimyndigheter kommer britenes motiv klart til uttrykk:

40 Goldsworthy, *Colonial Issues*, 47–48.

41 Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 111.

42 Johnson, *The Root Causes*, 29.

43 CO 882/1185, *Telegram fra Det britiske utenriksdepartementet til Sir Andrew Cohen*, 30.08.1955

44 CO 882/1185, *Telegram fra Det britiske utenriksdepartementet til Khartoum*, 30.08.1955; CO 882/1185, *Telegram fra Det britiske utenriksdepartementet til Sir Andrew Cohen*, 30.08.1955

The Sudan is a country of some importance to us. It is likely to be one of the few Arab powers where our case will get a fair hearing if we see to it that this case is presented alongside the less friendly Egyptian and Saudi ones.⁴⁵

Men føringer fra sentralt hold i det britiske imperiet ble utfordret av koloniadministrasjonen i Uganda. De britiske sentralstyresmaktenes instruksjer om hvordan man skulle forholde seg til problemene i Sør-Sudan, kom i etterkant av at guvernør Cohen hadde foreslått britisk eller belgisk militær inngripen i Sør-Sudan.⁴⁶ Siden det britiske utenriksdepartementet fortsatt hadde tiltro til at sudanske styresmakter ville løse problemene selv, fikk Cohen beskjed om at det var uaktuelt med militær intervensjon. Ekstern innblanding ville bare bli stemplet som et overgrep av landets styresmakter.⁴⁷ Britiske representanter i Sudan hadde også fått forsikringer fra styresmaktene selv om at de ikke ønsket ytterligere eskalering av konflikten.⁴⁸ Utenriksdepartementet ga derfor Ugandas koloniadministrasjon instruks om å følge en mer diplomatisk strategi ovenfor nabolandet.

Den ugandiske guvernørens ønske om militær intervensjon var grunnet i rapporter han selv hadde fått om hendelsesforløpet i nabolandet. Sudanske myndigheters versjon av hendelsene i Sør-Sudan stod i kontrast til det som sto i den ugandiske koloniadministrasjonens egne rapporter. Detaljerte øyenvitneskildringer av de væpnede sammenstøtene i Sør-Sudan i etterkant av Torit-mytteriet stod sentralt i rapportene. En av øyenvitnene var misjonæren Gordon Watt-Wyness. I rapporten om hendelser i Sør-Sudan fra juni til august i 1955, slår Watt-Wyness bestemt fast at flertallet av Sør-Sudans befolkning var rede til en lengre væpnet konflikt hvis styresmaktene i landet igjen skulle påtvinge landsdelen en sentralt utnevnt regional administrasjon – med mindre det skulle skje en britisk intervensjon.⁴⁹ Det er trolig denne informasjonen som var hovedårsaken til guvernør Cohens forslag om britisk eller belgisk militær intervensjon i Sør-Sudan. Argumentasjonen var nettopp at dersom styresmaktene i Khartoum skulle fortsette å administrere landsdelen, ville det trolig føre til en eskalering av konflikten.⁵⁰

Til tross for at forslaget ikke fikk gjennomslag hos utenriktjenesten, fikk Cohen likevel private forsikringer fra statssekretær Sir Thomas Ingram Kynaston Lloyd om at forslaget hans

45 CO 882/1185, *Fra Khartoum til det britiske utenriksdepartementet*, 05.09.1955

46 CO 882/1185, *Fra det britiske utenriksdepartementet til Sir Andrew Cohen*, 01.09.1955

47 CO 882/1185, *Telegram fra Det britiske utenriksdepartementet til Sir Andrew Cohen*, 01.09.1955

48 Ibid.

49 CO 822/1185, *Howells rapport om hendelser i Sør-Sudan fra juni til august 1955*, 16.09.1955, 3-4

50 CO 822/1185, *Det britiske utenriksdepartementets svar på Cohens forslag om intervensjon*, 01.09.1955

fort kunne bli satt ut i livet, hvis utviklingen gikk i motsatt retning av den utenriksdepartementet forespeilet.⁵¹

Flyktninge -og grenseproblematikk

Den sudanske pressen kom med krass kritikk av britene og Ugandas håndtering av de sør-sudanske flyktningene. Flere av landets større aviser mente de britiske styresmaktene i Uganda var delaktige i forlengelsen av problemene, siden landet nektet utlevering av mistenkte mytterister.⁵² Også den britiske ambassaden i Sudan fikk mye kritikk for håndteringen av konflikten. Britenes forsøk på mekling mellom partene ble opplevd som overkjøring av den sudanske regjeringens eget ønske om raskt å sette inn hæren for å ordne opp.⁵³ Meklingen ble også stemplet som konspiratorisk mot den sudanske stat. Britene hadde angivelig brukt forhandlingene til å oppholde sudanske myndigheter, slik at mytteristene hadde fått tid nok til å rømme landet. At de slo seg ned i Uganda, kom av at nabolandet fortsatt var britisk koloni og sjansen for utlevering derfor liten.⁵⁴ Selv om pressen mente britene tok parti for mytteristene og andre oppviglere i Sør-Sudan, viser korrespondanse innad i koloniveldet at de faktisk forsøkte å hjelpe de sudanske myndighetene. Som nevnt tidligere i kapitlet, ønsket britene at sudanske styresmakter selv skulle løse sine interne problemer uten innblanding utenfra. Man ønsket likevel å være behjelpelig på en indirekte måte ved å innføre innreiseregulering for sør-sudanere til Uganda. Den ugandiske koloniadministrasjonen ba selv om å få tilsendt navnelister fra sudanske myndigheter, slik at landet kunne nekte uønskede personer innreise.⁵⁵

Dette til tross vedvarte imidlertid det anstrengte naborforholdet ettersom utleveringsspørsmålet ikke ble raskt avklart. Representanter fra Sudan og Uganda møttes gjentatte ganger for å diskutere utlevering og grenseproblematikk. Blant annet møtte representanter for Sudans regjering protektoratets myndigheter i april 1957. Men man kan lese ut av møtereferatet at naborforholdet fortsatt var preget av de samme problemene som tidligere påpekt:

51 CO 822/1185, *Privat telegram fra Sir Thomas Ingram Kynaston Lloyd til Sir Andrew Cohen*, 07.09.1955

52 CO 822/1185, *Sammendrag av kritikken mot Uganda i sudansk presse*, 01.10.1955

53 CO 822/1185, *Presseskriver fra Sudan*, 03.09.1955

54 Ibid.

55 CO 822/1185, *Sir Andrew Cohens svar angående sør-sudansk immigrasjonskontroll*, 13.09.1955

The minister said that there was a great deal of misunderstanding in the Sudan regarding the attitude of the Uganda Government towards extradition of those mutineers who had crossed into Uganda at the time of the disturbances in 1955. This was the biggest single factor prejudicing the relations between Great Britain and the Sudan. The Sudan press had given pre-eminence to the view that the Uganda Government had been unco-operative at the time, and the public of the Sudan found it difficult to accept assurances of co-operation by the Uganda Government when a number of people, who are refugees from justice in the Sudan, are able to live unmolested in Uganda and even to appear on the Sudan border to commit further offences, such as the recent murders at Madi Opei.⁵⁶

Kritikken ble besvart ved å påpeke at utlevering av de mistenkte til Sudan ikke var mulig ifølge Ugandas eget lovverk. Flyktingene var beskyttet av lovverket. Det ble også presisert at selv om partene hadde møttes og vært i kontakt på andre måter i tiden etter at det første kravet om utlevering ble fremmet i 1955, hadde det ugandiske rettsvesenet ikke funnet de framlagte bevisene tilstrekkelige. Uganda nektet også å utlevere politiske flyktinger.⁵⁷

Sudans utsending hadde liten forståelse for at de mistenkte sør-sudanerne kunne betraktes som politiske flyktinger:

The minister did not consider that the crimes could be said to be committed as a part of a political movement. He emphasised that a Commission which had been appointed by the Sudan Government to enquire into the disturbances with a judicial officer as Chairman had reached the conclusion that the mutiny was not a political movement, and that the crime committed were not of a political nature.⁵⁸

Av møtoreferatet kan man likevel lese at de ugandiske representantene inntok en samarbeidsvillig holdning med hensyn til utlevering. Man gikk med på å revurdere grunnlaget for utlevering gjennom en ny, snarlig gjennomgang av bevisførselen mot de mistenkte sør-sudanerne. En ny utleveringsavtale mellom landene skulle i tråd med dette være på plass innen kort tid, såfremt overordnede britiske myndigheter tillot det.⁵⁹

De ugandiske representantene prøvde også å løse grenseproblematikken gjennom et kompromiss. De var skeptiske til å la sudanske styrker fritt krysse den ugandiske landegrensen i jakt på mytterister. Men med mindre jakten kom til å foregå langt inne på ugandisk territorium, ville slike krenkelser av ugandisk suverenitet bli sett på som

56 CO 822 1764, *Refereat fra møtet mellom statsrepresentanter fra Sudan og Uganda*, 04.04.1957, 1

57 Ibid., 2

58 Ibid., 2

59 Ibid., 2-3

uproblematiske. Mindre grenseovertreddelser var uansett noe som lokale ugandiske myndigheter hadde ansvar for å håndheve.⁶⁰ Noen utleveringsavtale ser likevel ikke ut til å ha kommet i stand i tiden fram mot Ugandas selvstendighet.

Senest i mars i 1962, bare måneder før Uganda offisielt ble uavhengig fra det britiske koloniveldet, blir utleverings spørsmål diskutert i korrespondansen mellom utenriksstjenesten og Ugandas guvernør. Tre ugandiske viltvoktere var blitt kidnappet av sudanske krypskyttere i februar 1962. På et senere tidspunkt hadde sudanske myndigheter tatt hånd om dem. Den ene av viltvokterne var blitt gjenkjent som en av de mistenkte mytteristene fra Torit.⁶¹

Som følge av denne informasjonen redegjør Ugandas daværende guvernør Sir Walter Coutts for ugandisk utleverings praksis overfor Sudan. I korrespondansen kommer det tydelig fram at selv om Sudan hadde ønsket utlevering av mistenkte sør-sudanere i Uganda, hadde dette aldri forekommet. Årsakene var mangel på god bevisførsel fra Sudans side, samt at ugandisk lov ikke tillot å utlevere politiske flyktninger. Landene hadde derfor ikke klart å enes om en utleveringsavtale.⁶²

Guvernørens svar på spørsmålene om utlevering til Sudan vekket likevel nysgjerrighet i det britiske parlamentet. Kort tid etter den overnevnte korrespondansen fikk guvernøren telegrafert spørsmål fra parlamentsmedlemmet Patrick Wall, der han ble bedt om å redegjøre for hvor mange sør-sudanere ugandiske myndigheter hadde utlevert til Sudan etter 1955.⁶³ Få dager senere svarte Coutts at det var dokumentert tre utleveringer til Sudan i disse årene. Guvernøren helgarderte seg likevel ved å hevde at antallet ikke nødvendigvis var endelig, ettersom tidsnød hadde gjort at man ennå ikke hadde fått gjennomgått alle arkivene.⁶⁴

Av det som er nevnt ovenfor, kan man slutte at Sudans mistro til ugandiske myndigheters håndtering av de sør-sudanske flyktningene og den stadige mangelen på en utleveringsavtale medførte problemer i forholdet mellom landene. Men disse problemene var ikke de eneste som bidro til å komplisere relasjonene mellom Uganda og Sudan.

Konflikt

I den tidsperioden som dekkes av kapittelet var det flere væpnede sammenstøt mellom

⁶⁰ CO 822/1764, *Refereat fra møtet mellom statsrepresentanter fra Sudan og Uganda*, 04.04.1957, 5-6

⁶¹ CO 822/2817, *Telegram fra guvernøren i Uganda og den britiske ambassaden i Khartoum*, 19.03.1962

⁶² Ibid.

⁶³ CO 822/2817, *Spørsmål til Ugandas guvernør vedrørende utleverte til Sudan*, 25.03.1962

⁶⁴ CO 822/2817, *Svar fra Ugandas guvernør vedrørende utleverte til Sudan*, 30.03.1962

sudanske og ugandiske styrker i grenseområdet. Hendelsene bidro til å forverre det diplomatiske forholdet mellom britiske og sudanske myndigheter. En av de mer betydningsfulle hendelsene var drapene på to ugandiske viltvoktere i grenseområdet i oktober 1959.⁶⁵ Det var sudanske soldater som ved en feiltagelse drepte de to i nærheten av Logwass-elven. I et telegram fra den britiske ambassaden i Sudan til utenriksdepartementet blir de diplomatiske følgene av hendelsen delvis drøftet. Ambassaden støttet ugandiske myndigheters krav om økonomisk kompensasjon fra Sudan som følge av drapene, men påpekte samtidig to forhold som kunne være til hinder for muligheten til å få gjennomslag for pengekravet. Nøyaktig hvor landegrensen gikk i dette området kunne diskuteres, ettersom en enda ikke hadde forhandlet seg fram til en nøyaktig grensefastsettelse. Dessuten var en av de drepte mistenkt for å være en av de rømte soldatene fra mytteriet i Torit, noe som også ville vanskeliggjøre spørsmålet om kompensasjon.⁶⁶

Den britiske guvernøren skrev senere til Sudans utenriksminister Sayed Ahmed Kheir om hvilke konklusjoner man hadde kommet frem til som resultat av undersøkelser rundt det tragiske hendelsesforløpet. Selv om det var uklart hvor landegrensen gikk, ble det levnet liten tvil i skyldspørsmålet. De drepte hadde uniformer og andre tydelige kjennetegn som identifiserte dem som ugandiske viltvoktere. Derfor burde ikke de sudanske soldatene ha gått til angrep. Følgelig ble konklusjonen at ugandiske myndigheter trolig ville søke kompensasjon fra Sudan for de drepte.⁶⁷

Verken konklusjonen eller beskrivelsen av handlingsforløpet stemte overens med konklusjonene fra Sudans egne undersøkelser. Sudanske myndigheter hadde kommet fram til at de ugandiske viltvokterne befant seg innenfor den sudanske landegrensen. Dette var selve hovedårsaken til at de sudanske soldatene hadde angrepet uganderne. Sudan kunne i lys av dette ikke holdes ansvarlig for det tragiske utfallet av hendelsen. Økonomisk kompensasjon var ifølge de sudanske myndighetene dermed utelukket.⁶⁸ Koloniadministrasjonen i Uganda fortsatte imidlertid å presse sudanske myndigheter når det gjaldt kravet om penger til de etterlatte. Etter ytterligere undersøkelser mente Ugandas guvernør at drapene hadde skjedd på ugandisk side av grensen.⁶⁹

65 Hendelsen er forøvrig ikke i identisk med eksempelet tidligere i teksten, hvor ugandiske viltvoktere ble kidnappet.

66 CO 822/1764, *Telegram fra ambassaden i Khartoum til utenriksdepartementet*, 14.11.1959

67 CO 822/1764, *Britiske ambassadøren i Sudans brev til Sudans utenriksminister*, 26.11.1959, 1-2

68 CO 822/1764, *Den britiske guvernøren i Khartoums brev til utenriksdepartementet*, 08.12.1959

69 CO 822/2817, *Telegram fra Ugandas guvernør til diverse instanser innad koloniveldet*, 17.03.1960

Myndighetene i de to nabolandene kom etter hvert til enighet i midten av juni 1960. Sudanske myndigheter gikk med på økonomisk kompensasjon til de etterlattes familier, men påtok seg likevel ikke det fulle ansvaret i skyldspørsmålet. Utbetalingen skulle heller ses på som en gest for å vise at landet ønsket å bedre relasjonene til myndighetene i nabolandet.⁷⁰

Selv om en kom til en diplomatisk løsning rundt skyldspørsmålet, viste konflikten i etterkant av drapene viktigheten av å få til en endelig fastsettelse av landegrensene mellom Uganda og Sudan.

Endelig fastsettelse av landegrensen

Selv om drapene på de to ugandiske viltvokterne førte til komplikasjoner i forholdet mellom Uganda og Sudan, bidro hendelsen likevel til å få fortgang i arbeidet med endelig fastsettelse av landegrensen. Dette var noe som britene hadde nedprioritert i årene før. En britisk diplomat ved koloniadministrasjonen i Kampala beskrev imperiets offisielle holdning til grensefastsettelsen mellom Uganda og Kongo på 1950-tallet slik:

He asked his superior how he was to know which side was which, and was told that, where the streams ran west (towards the River Congo) this was the Congo side, and where they ran east (towards the Nile) that was Uganda. "What about where there are no streams?" he asked, and was told "Then just piss on the ground and see which way it flows".⁷¹

Foruten lettvinne løsninger som eksempelvis grensefastsettelse etter vannskillet, var britene tydeligvis opptatt av å forandre sine koloniserte områders grenselinjer til sin egen fordel. Ofte var grensene trukket opp etter hvilke lokale makthavere britene samarbeidet med.⁷² Andre ganger var grensene trukket opp for å sikre britiske interesser. Eksempelvis hadde Storbritannia sammen med Belgia overtatt de tyske koloniene i Øst-Afrika etter første verdenskrig. Uten å ta hensyn til områdets befolkning ønsket britiske myndigheter senere å forandre grenselinjene mellom Rwanda, Tanganyika og Uganda slik at planen om jernbanelinje fra Uganda til Tanganyika kunne gjennomføres uten diplomatiske problemer. Da belgiske misjonærer hørte om planene, reagerte de ved å klage britene inn for Folkeforbundet. Siden de tidligere tyske koloniene ble ansett som beskyttede stater av det internasjonale

⁷⁰ CO 822/2817, *Presseskriv rundt utbetalingen av kompensasjon*, 16.06.1960; CO 822/2817, *Brev fra Sudans utenriksdepartement til den britiske ambassaden i Khartoum*, 30.06.1960

⁷¹ Mark Leopold, "Crossing the Line: 100 Years of the North-West Uganda/South Sudan Border," *Journal of Eastern African Studies* 3 (November 2009): 470.

⁷² Ieuan Griffiths, "The Scramble for Africa: Inherited Political Boundaries," *The Geographical Journal* 152, no. 2 (July 1, 1986): 209.

organet, ble misjonærenes klage tatt til følge.⁷³

Akkurat som Folkeforbundet skjelnnet den britiske grunnloven mellom beskyttede stater og protektorater. Førstnevnte var koloniserte land hvor landegrensene var etablert og anerkjent internasjonalt. Protektorater var derimot definert som koloniserte områder med kunstige og udefinerbare landegrensar.⁷⁴ Protektoratets grenselinjer kunne kun defineres av kolonimakten, mens grensene til beskyttede stater var beskyttet av internasjonal lov, ettersom de allerede var fastlagt og godkjent.⁷⁵

I 1961 prøvde Sudan, Uganda og Kenya å danne en felles kommisjon med det formål å fastsette nøyaktige landegrensar. Både Kenya og Uganda skulle i løpet av relativt kort tid bli selvstendige nasjoner, og endelig avklaring i grensespørsmål var ønskelig før avkoloniseringen var fullbyrdet. Kartleggingen av det nordvestlige Uganda viste seg å by på problemer. Kolonimaktens neglisjering av territorial suverenitet på 1950-tallet hadde trolig sin årsak i områdets kompleksitet. Området kunne betegnes som en ugandisk enklave inne i Sudan. Lokalt ønsket man å regne området som sudansk territorium ettersom de aller fleste menneskene i området hadde mest tilknytning til den sudanske befolkningen rett over grensen historisk sett.⁷⁶ Problemene når det gjaldt grensefastsettelsen i området, førte til opprettelsen av en felles grensekommisjon mellom Uganda, Kenya og Sudan. Etter at det ble kjent at grensene skulle kartlegges av representanter fra de tre nabolandene, stoppet de lokale grensediskusjonene opp.⁷⁷

Selv om britene støttet opprettelsen av en felles grensekommisjon, foreslo kolonimakten likevel å splitte opp forhandlingene slik at Uganda og Kenyas grenser mot Sudan ble diskutert utelukkende av partene som landegrensen ville gjelde for. Et innledende møte mellom representanter fra Sudan og Uganda ble foreslått lagt til tidlig i januar 1962.⁷⁸ Forslaget om separate forhandlinger ble også mer aktuelt for Ugandas guvernør da Kenyas og Sudans forhandlinger strandet i påvente av samtykke fra Etiopia rundt grensefastsettelsen.⁷⁹ Mulige utfall av grenseforhandlingene med Sudan ble diskutert internt i koloniveldet. De ugandiske forhandlingene bekymret ikke britene stort. Det var få steder hvor grensen ville være

73 Griffiths, "The Scramble for Africa" 206-207

74 Colston Research Society (Bristol), *Foreign Relations of African States* (London: Butterworths, 1974), 121.

75 Ibid., 122-123.

76 Leopold, "Crossing the Line," 470.

77 CO 822/2818, *Sammendrag fra grensediskusjon av Uganda og Sudan*, 24.08.1961

78 CO 822/2818, *Britisk notat rundt grensekommisjonen*, 03.01.1962

79 CO 822/2818, *Telegram fra Ugandas guvernør til diverse instanser innad koloniveldet i Øst-Afrika*, 07.03.1962

problematisk å enes om. Britene hadde dessuten få kvaler med å inngå kompromiss der uenighet kunne oppstå.⁸⁰

Konklusjon

Ut fra kildematerialet er det liten tvil om at forholdet mellom Uganda og det uavhengige Sudan hadde en vanskelig start. Grenseproblematikken og uenigheten rundt Ugandas behandling av de sør-sudanske flyktningene utsatte relasjonene mellom de sudanske myndighetene og Ugandas koloniadministrasjon for tydelige påkjenninger i denne perioden. Med bakgrunn i egne rapporter med kristne misjonærs øyenvitneskildringer om myndighetenes overgrep i Sør-Sudan, ønsket koloniadministrasjonen i Uganda at britiske myndigheter skulle gripe inn militært. Forespørselen samsvarte ikke med det britiske utenriksdepartementets ønske om å bevare et godt forhold til det snart uavhengige Sudan. Kolonienes utenrikspolitikk ble også i de fleste tilfeller bestemt sentralt i det britiske imperiet. Ugandas guvernør ble derfor pålagt å følge en mer nøytral linje når det gjaldt problemene i Sør-Sudan.

Selv om gode relasjoner til omverdenen generelt ble ansett som viktig, var det tydelig i redegjørelsene om Sudans offisielle utenrikspolitikk at landet framfor alt ønsket å knytte bånd til den arabiske delen av verden. Makthaverne i Sudan ønsket ikke å velge side i det polariserte verdensbildet, men uttrykte gjentatte ganger sin støtte til Egypt under Suez-krisen og i andre lignende konflikter i Nord-Afrika og Midtøsten. Dette var gjeldende for begge de to regimene i kapittelets tidsperiode. Men ord samsvarte lite med handling i utenrikspolitikken til landets første uavhengige styresmakter, og økende uenighet med Egypt bidro i stor grad til at Khalils regime ble avsatt ved et militærkupp i 1958. General Abboud gjenopprettet imidlertid det gode forholdet til naboen i nord.

Abbouds forhold til vestlige land, deriblant Storbritannia, forble godt i den siste delen av kapittelets tidsperiode. Dette kan forøvrig også ha vært årsaken til at grense- og flyktningkonfliktene mellom Sudan og Uganda som oftest ble løst via forhandlinger. Sudans forhold til afrikanske land i sør ble også ansett som mindre viktig enn forholdet til arabiske land i nord. Til tross for at grense- og flyktningproblematikken vanskeliggjorde relasjonene til koloniadministrasjonen i Uganda, var sistnevnte trolig et land som sudanske myndigheter uansett i liten grad prioriterte.

80 CO 822/2818, *Sammendrag fra grensediskusjon av Uganda og Sudan*, 24.08.1961

Kapittel 3 : 1962 til 1966

Charter or covenant, agreement or oath of unity, the document signed at Addis Ababa is a piece of paper, no matter how sacred its contents, how solemn and sincere the intentions or its signatories. Thirtyone signatures on a piece of paper cannot unite a continent of 250 million people. The inspiration and organisational means provided by the document will become a reality only if the masses of Africa are mobilised into action.

Haim Meyer Basner.¹

Til tross for at det afrikanske kontinentet hadde mange folkegrupper med sterke innbyrdes motsetninger, ble føderalt styre sjelden foretrukket når de tidligere koloniene fikk sin selvstendighet på 1950- og 1960-tallet. Ugandas grunnlov av 1962 var i den forstand unik, siden den gav fire av landets kongeriker semi-autonome rettigheter.² Kongeriket Buganda var spesielt tilgodesett konstitusjonelt, ettersom det hadde en spesialordning når det gjaldt representanter til det nasjonale parlamentet.³ Som om ikke den fragmenterte selvråderetten var problematisk nok når den selvstendige staten Uganda skulle bygge sin identitet, ble landets første regjering en koalisjon av to vidt forskjellige partier som var alt annet enn samstemte. Fire år senere var regjeringssamarbeidet over og grunnloven opphevet.

De indre problemene i Uganda er fyldig omtalt i historielitteraturen, men landets utenrikspolitikk og relasjoner utad er i mindre grad kjent. Politiske drakamper innad i Uganda bidro til at regjeringens fokus i all hovedsak var vendt innover. Ugandas utenriksdepartement hadde liten innflytelse på utenrikspolitikken. Utformingen ble i større grad påvirket av både regionale, kontinentale og internasjonale krefter. Disse faktorene var også gjeldende for det mellomstatlige forholdet mellom Uganda og Sudan i den perioden dette kapittelet dekker.

Ugandas utenriksdepartement

Det ugandiske statsapparatet bygget i stor grad på overlevende strukturer fra tiden som britisk protektorat. Som følge av dette var de fleste av Ugandas departementer allerede etablert i

1 Journalist Haim Meyer Basner om erklæringen til Organisasjonen for Afrikansk Enhet, gjengitt i Zdenek Cervenka, *The Organisation of African Unity and its charter* (Praha: Academia, 1968), 21.

2 James Mittelman, *Ideology and Politics in Uganda: From Obote to Amin* (Ithaca N.Y.: Cornell University Press, 1975), 75.

3 Donald Rothchild, "The Limits of Federalism: An Examination of Political Institutional Transfer in Africa," *The Journal of Modern African Studies* 4, no. 3 (November 1, 1966): 278–279.

forkant av maktovertagelsen i 1962. Som omtalt i forrige kapittel, ble Ugandas utenrikspolitikk i kolonitiden i all hovedsak utformet hos kolonimaktens utenriksdepartement.⁴ Utenriksdepartementet i den nye staten var derfor en helt ny institusjon, som måtte bygges opp fra grunnen.

Det er uklart eksakt hvilken funksjon og hvilken innflytelse utenriksdepartementet hadde i forhold til utformingen av landets utenrikspolitikk i kapittelets tidsperiode. Utenriksdepartementet ble utvilsomt et nedprioritert organ i årene da Apolo Milton Obote var statsleder. Departementet hadde få ansatte, som følgelig måtte fylle flere funksjoner samtidig. Dette medførte at institusjonens spisskompetanse var generelt lav.⁵ Det var også to andre faktorer som trolig bidro til å minske departementets innflytelse ytterligere. For det første var Ugandas statsminister lik de fleste andre småstatsledere i Øst-Afrika i tidsperioden: Politiske beslutninger som eksempelvis de utenrikspolitiske ble som oftest drøftet og tatt av statslederen og hans nærmeste rådgivere. For det andre var deler av utenrikspolitikken allerede bundet opp av beslutninger tatt i de internasjonale og regionale organisasjonene hvor Uganda var medlemsland. De Forente Nasjoner og Organisation for African Unity (OAU) var begge organer som la føringer for den nasjonale utenrikspolitikken.⁶ I hvilken grad de nevnte medlemsorganisasjonene hadde makt over de utenrikspolitiske beslutningene, er noe vi kommer tilbake til senere i kapittelet.

Obote bekrefter at de store beslutningene i de fleste tilfeller ble håndtert av enten ministrene eller statsministeren selv.⁷ Samtidig påpeker han at han også søkte råd før utenrikspolitiske beslutninger ble tatt, men da helst hos egne partifeller.⁸ Utenriksdepartementet var derfor trolig ikke spesielt dominerende i utformingen av landets utenrikspolitikk i tiden da Obote satt ved makten i Uganda.

Viktige hovedlinjer i Ugandas utenrikspolitikk

Utenrikspolitikken oppgave var hovedsaklig å opprettholde de allerede etablerte båndene til nabolandene. Spesielt var de andre tidligere britiske koloniene i Øst-Afrika viktige for Uganda av handelsmessige årsaker. Som et forholdsvis lite land omsluttet av andre og større, hadde Uganda begrenset innflytelse regionalt. I kolonitiden hadde britene anlagt et

4 Maurice A. East, "Foreign Policy-making in Small States: Some Theoretic Observations Based on a Study of the Uganda Ministry of Foreign Affairs," *Policy Sciences* 4, no. 4 (1973): 497.

5 Ibid., 499.

6 Ibid.

7 Kenneth Ingham, *Obote: A Political Biography* (London; New York: Routledge, 1994), 87.

8 Ibid.

jernbanenett i Øst-Afrika som hadde gjort det mulig for Uganda å eksportere varer via nabolandenes havnebyer, da hovedsakelig Mombasa.⁹ Ugandas eksport gikk hovedsaklig til vestlige land. USA, Storbritannia og Vest-Tyskland var de tre største importørene av ugandiske varer. Over 40 prosent av den totale eksporten fra Uganda på 1960-tallet gikk til disse landene. De samme landene var også hovedleverandører av importvarer til Uganda.¹⁰ Britene hadde forøvrig grunnlagt et østafrikansk fellesmarked hvor Uganda, Kenya og Tanganyika (senere Tanzania) hadde samme myntenhet, ingen tollbarrierer og fri flyt av arbeidskraft mellom landene.¹¹ For å sikre Ugandas handelsnæring var det derfor viktig at de gode forbindelsene til de østafrikanske nabolandene ble opprettholdt.

Opprettelsen av Organisasjonen for Afrikansk Enhet (OAU)

Den ghanesiske presidenten Kwame Nkrumah var en av de sentrale pådriverne for panafricanisme på kontinentet. Både gjennom sitt forfatterskap av panafricanistisk litteratur og som arrangør av konferanser og møter mellom de uavhengige afrikanske nasjonene, nasjonalistiske grupper og arbeiderbevegelser i fortsatt koloniserte land bidro Nkrumah til å skape blest rundt ideen om et samlet Afrika.¹² Nasjonalistledere som Tanganyikas Julius Nyerere bidro til ytterligere bevisstgjøring gjennom organisasjonen Pan-African Freedom Movement of East and Central Africa (PAFMECA), hvor også Uganda var medlem.¹³ Etterhvert som flere land ble avkolonisert på 1950- og 1960-tallet, ble det mulig å holde en større kontinental statslederkonferanse for alle de uavhengige nasjonalstatene.

Den første av disse konferansene ble arrangert i Etiopias hovedstad Addis Abeba i mai 1963. Vertsnasjonens statsleder Haile Selassie uttrykte i sin åpningstale klart hva man ønsket å oppnå med konferansen :

«What we require is a single African organisation through which Africa's single voice may be heard, within which Africa's problems may be studied and resolved. We need an organisation which will facilitate acceptable solutions to disputes among Africans and promote the study and adoption of measures for common defense and programmes of co-operation in the economic and social fields».¹⁴

9 Daudi Ocheng, "Economic Forces and Uganda's Foreign Policy," *Transition* no. 6/7 (Oktober 1962): 27.

10 Colston Research Society (Bristol), *Foreign Relations of African States* (London: Butterworths, 1974), 198.

11 *Ibid.*, 28.

12 David J Francis, *Uniting Africa : Building Regional Peace and Security Systems* (Aldershot; Burlington: Ashgate, 2006), 16–18.

13 Symposium on African Unity and John W Forje, *Century of Change Symposium on African Unity* (Hauppauge, NY: Nova Science Publishers, 2010), 39.

14 Cervenka, *Organisation of African Unity*, 10.

Det ideologiske fokuset på afrikanske fellesverdier i panafricanismen hadde vært en kilde til inspirasjon for kontinentets nasjonalistbevegelser under kolonitiden. Siden flere av de toneangivende statslederne som kom sammen i Addis Abeba, hadde sin bakgrunn nettopp fra nasjonalistbevegelser i sine hjemland, hadde de mye tankegods felles.¹⁵ Konferansens overordnede formål ble derfor afrikansk enhet. Man ønsket å samle Afrikas mange folkslag under samme fane. Om de sto sammen, ville de frigjorte afrikanske statene kunne spille en rolle både regionalt og internasjonalt.¹⁶

Også Ugandas statsleder ønsket afrikansk enhet. For Obote og den ugandiske delegasjonen var spredningen av afrikansk nasjonalisme målsettingen for landets deltagelse i konferansen. Den ugandiske statsministeren uttalte til pressen før avreise at afrikansk nasjonalisme var selve bindeleddet mellom de frie nasjonene på kontinentet, men også et vern mot utbyttingen fra utenlandske interesser.

«African nationalism had a double-barrelled appeal – to preserve Africa from the outside world and secondly to construct Africa anew. It wanted to raise African social standards at least as high as those of other countries of the world. Mr. Obote told journalists it was important that independent African states at the conference should not only review their independence but should assess their relationships with such countries which still had desires to either rule parts of Africa or to control their economies and culture».¹⁷

Selve konferansen kulminerte i opprettelsen av OAU. Samtlige av deltagerlandene signerte organisasjonserklæringen etter en knapp uke med forhandlinger om statuttene. Til tross for at samtlige av statslederne var positive til tanken om et panafrikansk fellesskap, bar likevel erklæringen alle skrev under på preg av kompromisser. Den var også langt unna Kwame Nkrumahs plan om en kontinental føderasjon med eget sentralstyre og presidentskap. Både enkeltland og flere av de regionale nasjonalstatlige grupperingene ønsket ikke en sterk føderasjon som overstyrte nasjonal suverenitet.¹⁸ Nkrumah mente på sin side at grupperingene var i utakt med selve ideen om afrikansk enhet.¹⁹

15 Francis, *Uniting Africa*, 11–13.

16 Ibid., 14–15.

17 Uganda Argus, *The Premier leaves for Addis*, 20.05.1963

18 Francis, *Uniting Africa*, 19–21.

19 Ibid., 16–17.

Forslaget om en kontinental union

Nkrumahs oppskrift på afrikansk enhet var en politisk union av afrikanske land. Modellen var statssystemet i USA. Statene skulle integreres ved at deler av de nasjonale strukturene ble underlagt et kontinentalt parlament.²⁰ Som beundrer av den ghanesiske presidentens tanker om panafricanisme, hadde statsminister Obote i forkant av konferansen fått til et privat møte med Kwame Nkrumah. Til tross for at han personlig tvilte på at prosjektet lot seg gjennomføre, hadde den ugandiske statslederen i sin tale under konferansen forsvart Nkrumahs unionsplaner.²¹

Den signerte organisasjonserklæringen inneholdt likevel ikke de integreringsbeslutninger som Nkrumah og Obote hadde tenkt seg. Flere av statslederne hadde vært uenige i graden av integrasjon som en politisk union ville pålegge dem. Føderasjonsplanene ble også av flere stemplet som forhastede. Den nigerianske statsministeren Abubakar Tafawa Balewa mente eksempelvis at de afrikanske nasjonene ennå ikke var klare til å samles som føderasjon siden de nylig avkoloniserte landene ennå ikke hadde funnet fram til sin egen identitet. Statsledere innenfor de regionale grupperingene mente føderasjonsplanene burde komme som resultat av en naturlig evolusjon.²² Uenigheten førte altså til at disse ble holdt utenfor erklæringen. Det var forøvrig også andre punkter der deltagerlandene var uenige.

Avkolonisering og frigjøring av de gjenværende koloniene på kontinentet var også et sentralt tema under konferansen. Flere av deltagerne hadde forslag om hvordan organisasjonen skulle kunne bidra til å hjelpe landene til nasjonal uavhengighet. Blant de mer drastiske tiltak som ble foreslått, var militær intervensjon fra medlemslandene. Statsminister Obote stilte seg bak dette forslaget. Han inviterte en slik multinasjonal soldatstyrke til å benytte ugandisk territorium til øvelse til oppdragene.²³ Verken forslaget om å intervensere militært eller forslaget om å benytte Uganda til militær trening fikk gjennomslag. Deltagerne inngikk et kompromiss om å øve press gjennom felles diplomatisk og økonomisk boikott av Sør-Afrika og Portugal. Som medlem av African Liberation Committee fikk likevel Uganda mulighet til å påvirke hvordan organisasjonen i framtiden skulle bistå i frigjøringen av koloniene, ettersom

komiteens oppgave var å ha kontroll med OAU's pengestøtte nettopp til tiltak som kunne bidra

20 Cervenka, *Organisation of African Unity*, 11.

21 Ingham, *Obote*, 86–87.

22 Cervenka, *Organisation of African Unity*, 11–12.

23 *Ibid.*, 12–13.

i denne retningen.²⁴

Under konferansen var Sudan i all hovedsak enig med Uganda på de fleste punkter. Landet gav blant annet sin fulle støtte til militær intervensjon og til det ugandiske tilbudet om bruk av landet til trening av soldater til å aksjonere i landene som fortsatt ikke hadde oppnådd frihet.²⁵

Føderasjonsforsøk og annet østafrikansk samarbeid

Julius Nyerere var selve arkitekten bak de nye planene om en østafrikansk føderasjon bestående av Tanganyika, Kenya og Uganda. Allerede før samtlige av de nevnte landene var blitt uavhengige, argumenterte Nyerere for en østafrikansk føderasjon som en naturlig videreutvikling av samarbeidet landene hadde i East African Common Services Organization.²⁶ Måneden etter statsledermøtet i Addis Abeba signerte de tre landene en erklæring om at de snarlig ville utarbeide et konsept for samarbeid seg imellom. Siden Kenya ennå ikke hadde oppnådd uavhengighet fra det britiske koloniveldet, skulle erklæringen også brukes som argument for snarlig selvstendighet.²⁷ Ugandas statsminister var også positiv til tanken om et større mellomstatlig samarbeid i Øst-Afrika. For å sette fart på planene, inviterte Obote i begynnelsen av juni 1963 statslederne fra Kenya og Tanganyika til samtaler i Kampala.²⁸ De tre statslederne møttes i Ugandas hovedstad måneden etter. Pressen kunne meddele at statsminister Obote og representanter fra Kenyas delegasjon under et politisk folkemøte i forkant av samtalene hadde bedt det ugandiske folk stille seg bak føderasjonen. De truet også med at det mellomstatlige samarbeidet ville bli gjennomført selv om det fantes motstandere. Disse ble stemplet som fiender av afrikansk enhet og framgang.²⁹ Ugandas statsminister hadde forøvrig grunn til å være bekymret for intern motstand i Uganda.

I tillegg til de to østafrikanske statslederne hadde Obote også invitert representanter fra kongedømmene i Uganda til å delta på møtet.³⁰ Samtlige av kongedømmene var representert med unntak av Buganda.³¹ Ugandas mektigste monarki og Obotes regjeringspartner var ikke tilhengere av den planlagte regionale føderasjonen, noe kongen, Sir Edward Mutesa, allerede tidligere på året hadde tilkjennegitt i pressen.³² For kongeriket var selvråderetten det aller

24 Ingham, *Obote*, 86.

25 Cervenka, *Organisation of African Unity*, 12–13, 16–18.

26 Erlend Kristiansen Haavardsholm, "Selvstendighetskamp Og Samarbeid" (E.K. Haavardsholm, 2006), 55–59.

27 *Ibid.*, 59–61.

28 Uganda Argus, 04.06.1963

29 Uganda Argus, 01.07.1963

30 Uganda Argus, 01.07.1963

31 Uganda Argus, 02.07.1963

32 Uganda Argus, 28.01.1963

viktigste. Den bugandiske kongen var derfor klar i sin tale da han ikke ville gi kongerikets støtte til føderasjonen med mindre de fikk garantier om innflytelse som en likeverdig partner med de andre i det mellomstatlige samarbeidet.³³

Føderasjonsprosjektet høstet etter hvert kritikk også utenfor landegrensene. Det var flere land i regionen som hadde støttet Nyereres drøm om å samle Øst-Afrika. Disse følte seg nå utelatt ettersom føderasjonsplanene var forbeholdt Uganda, Kenya og Tanganyika/Zanzibar.³⁴ Også Ghanas statsleder Kwame Nkrumah uttrykte seg kritisk til det planlagte mellomstatlige samarbeidet i Øst-Afrika. Som en av de sterkeste stemmene for afrikansk integrasjon på kontinentalt nivå var Nkrumah redd for at økende regionalisering og blokkdannelser ville være til hinder for et samlet Afrika.³⁵

Det er uklart hvilke av de kritiske røstene som hadde mest å si for at Ugandas tro på føderasjonsprosjektet kjølnet bare måneder etter underskrivelsen av samarbeidserklæringen. Trolig var den interne motbøren fra Buganda utslagsgivende. Et forsøk på å presse igjennom føderasjonsplanene ville mest sannsynlig ha ført til en direkte konfrontasjon mellom regjeringspartnerne. Bugandisk motstand mot en regional føderasjon hadde også røtter tilbake til britenes forsøk på å samle de østafrikanske koloniene på første halvdel av 1900-tallet. Både i 1931 og 1954 hadde kongeriket nektet å støtte et regionalt mellomstatlig samarbeid som kunne spolere deres semi-autonome rettigheter.³⁶

Ettersom det også var lite trolig at Kenya, Tanganyika og Zanzibar ville godta kravet om Buganda-kongeriket som likeverdig partner, ønsket ikke statsminister Obote en konfrontasjon som ville føre til splid i regjeringssamarbeidet og potensielt til en større intern konflikt.³⁷ For Obote var første prioritet som statsleder å samle Uganda som nasjon.

Til tross for at den indre kritikken trolig var viktigst, er det liten tvil om at kritikken utenfra også var av betydning. Obote sa seg etter hvert enig i kritikken fra de utelatte landene i regionen og argumenterte deretter mot ugandisk deltagelse hvis disse ikke fikk innpass.³⁸ I tillegg problematiserte han britenes innblanding i prosjektet. Den ugandiske statsministeren mente den tidligere kolonimakten indirekte presset på for fortgang, ettersom de allerede hadde

33 Uganda Argus, 22.08.1963

34 Det var forøvrig en representant fra Etiopia tilstede ved møtet i Kampala; Uganda Argus, 01.07.1963

35 Haavardsholm, "Selvstendighetskamp og samarbeid," 65.

36 Phares Mutibwa, *The Buganda Factor in Uganda Politics* (Kampala: Fountain Publishers, 2008), 7.

37 Haavardsholm, "Selvstendighetskamp og samarbeid," 70.

38 Uganda Argus, 08.10.1963

utnevnt en kommissær til føderasjonen.³⁹ Kjernen i den ugandiske statslederens kritikk er i tråd med panafricanismen og prinsippene for afrikansk nasjonalisme. Obotes møte med den ghanesiske statslederen er allerede omtalt. Men allerede før Uganda ble selvstendig, hadde Obotes politiske parti, Uganda People's Congress (UPC), opprettet kontakt med de ghanesiske styresmaktene. Blant annet ønsket UPC råd om hvordan partiet på et senere tidspunkt effektivt kunne kneble opposisjonen.⁴⁰

Uansett hvilke årsaker som bidro til Ugandas skepsis, hadde forhandlingene om en østafrikansk føderasjon mislyktes. Føderasjonsplanene var i all hovedsak skrinlagt før året var omme. Samtidig fortsatte landene sitt økonomiske samarbeid i EACSO, som senere ble til East African Community (EAC).

Ugandas og Sudans relasjoner i perioden 1962 til 1966

Uenighet om grunnlaget for utlevering til Sudan av sør-sudanere i eksil i Uganda hadde i perioden 1956 til 1962 bidratt til å vanskeliggjøre relasjonene mellom de to nabolandene. Til tross for delvis enighet om rammebetingelsene ble utformingen av en ny utleveringsavtale mellom landene aldri fullført, og ytterst få ble derfor utlevert til Sudan.

I november 1962, måneden etter at Uganda offisielt ble erklært som selvstendig nasjonalstat, møttes representanter for Uganda og Sudan igjen for å drøfte tiltak for å hindre angrep inn i Sudan fra opposisjonelle grupper med tilhold på ugandisk side av grensen. Selv om lignende møter hadde vært holdt med representanter fra Uganda som britisk protektorat, var dette første gang partene diskuterte problemene som likeverdige og selvstendige nasjoner. I etterkant av møtet informerte den sudanske utenriksministeren pressen om at landene hadde kommet til enighet om strategien videre. Han ga også uttrykk for at forbindelsene til det selvstendige Uganda hadde fått en god start.⁴¹ Hva Uganda skulle foreta seg for å bistå Sudan i grenseproblematikken, ble klart litt over en uke senere. En talsperson for det ugandiske innenriksdepartementet kunngjorde til pressen at to av landets hæravdelinger var blitt sendt til grenseområdene mot Sudan for å stoppe angrepene der.⁴² I samme pressemelding informerte ugandiske myndigheter om at de hadde kjennskap til spesifikke terroraksjoner som var planlagt av sør-sudanske nasjonalister. Aksjonene skulle sammenfalle med feiringen av

³⁹ Uganda Argus, 08.10.1963

⁴⁰ Opoku Agyeman, "Kwame Nkrumah's Presence in A.M. Obote's Uganda: A Study in the Convergence of International and Comparative Politics," *Transition* no. 48 (January 1, 1975): 15.

⁴¹ Uganda Argus, *Uganda's pledge to Sudan*, 14.11.1962

⁴² Uganda Argus, *Troops moved to Sudan border*, 23.11.1962

fireårsjubileet til Sudans andre republikk samme måned. Innenriksdepartementet fulgte opp kort tid senere med lovfestede tiltak som skulle hindre sudanske nasjonalisters bevegelsesfrihet på ugandisk jord.⁴³ Allerede tidlig i desember meddelte innenriksdepartementet til pressen at soldatene hadde fullført oppgaven med å rense grensetraktene for sør-sudanske opposisjonelle.⁴⁴

Sudans indre problemer utgjorde en stadig trussel mot stabiliteten i grenseområdet mellom landene. Selv om representanter for landene hadde møttes gjentatte ganger for å drøfte samarbeid og grenseproblematikk, stolte ikke ugandiske myndigheter på den sudanske regjeringshærens løfter om ikke å krenke nasjonal suverenitet ved å ta seg over den ugandiske grensen i sin jakt på opposisjonelle grupperinger. Bare kort tid etter de nevnte mellomstatlige samtalene sendte Uganda en hæravdeling til grenseområdene som en preventiv handling. Meldinger om at sudanske soldater hadde tatt seg over grensen til Kongo i jakten på opprørere, var grunnlag nok for økt beredskap på ugandisk side.⁴⁵ Grenseoverskridelsen førte til kamper mellom kongolesiske soldater og styrker fra den sudanske regjeringshæren. Siden kamphandlingene skjedde nær landegrensen til Uganda, var det i sistnevntes interesse å få dempet gemyttene. Ugandiske myndigheter tilbød seg derfor å megle mellom partene.⁴⁶ Partene godtok tilbudet og møttes bare dager senere på nøytral grunn i Uganda. Møtet resulterte i stans av stridighetene, og Sudan trakk sine soldater tilbake fra Kongos territorium.⁴⁷ Sudans krenkelse av Kongos suverenitet var forøvrig noe som skulle komme til å bli en viktig sak på statsledermøtet i Addis Abeba bare måneder senere.

Uganda Argus og SACDNU/SANU

Tidlig i 1962 ble den politiske bevegelsen Sudan African Closed Districts National Union (SACDNU) stiftet av Joseph Oduho, William Deng og Father Saturino Lahore.⁴⁸ I løpet av dette året og første halvdel av 1963 prioriterte bevegelsen i stor grad å skaffe til veie støtte og finansiering fra land og organisasjoner både i og utenfor regionen. Frierferdene gav imidlertid lite avkastning, og lobbyvirksomheten ble etterhvert erstattet med fokus på væpnet motstandskamp. Forandringen kan også knyttes til at SACDNU fikk en tilvekst av

43 Uganda Argus, *Troops moved to Sudan border*, 23.11.1962; Uganda Argus, *Curb on Sudan refugees*, 24.11.1962

44 Uganda Argus, *Fear of refugee raids into Sudan removed*, 06.12.1962

45 Uganda Argus, *Sudan, Congo troops clash*, 18.12.1962

46 Uganda Argus, *Uganda move on Congo dispute*, 19.12.1962

47 Uganda Argus, *Uganda in border meeting*, 21.12.1962

48 Øystein H Rolandsen, "Civil War Society?: Political Processes, Social Groups and Conflict Intensity in the Southern Sudan, 1955-2005" (Faculty of Humanities, University of Oslo, 2010), 141–142.

medlemmer med militær bakgrunn.⁴⁹ Disse var gjerne desertører, politifolk, viltvoktere, fengselsvoktere og tidligere fanger. Utenom disse var flesteparten av de som forlot Sør-Sudan i perioden 1960 til 1964, politisk aktive mennesker, gjerne studenter og personer med høy utdanning.⁵⁰ Den militære forgreningen Anya-Nya ble stiftet på samme tid som bevegelsen skiftet navn til Sudan African National Union (SANU). Navnet var både mer forståelig og det signaliserte slektskap med de andre nasjonalistbevegelsene i Afrika.⁵¹

Flere av de viktigste personene i sør-sudansk opposisjon oppholdt seg i Uganda. Også den militære grenen av SANU ble stiftet i hovedstaden Kampala.⁵² Lederne var i stor grad fra Ekvatoria i Sør-Sudan, og majoriteten av flyktingene som kom over grensen fra Sudan, var fra denne regionen.⁵³ Det er derfor forståelig at Uganda ble et sentralt land for sør-sudansk opposisjon. Derfor var det heller ikke unaturlig at bevegelsen til stadighet uttalte seg til ugandisk presse. Ved å gå gjennom de tilgjengelige utgavene av Uganda Argus for årene 1962 til 1966, finner vi at SACDNU for første gang uttalte seg til avisen i mars i 1963. I dette innlegget påstod William Deng at SACDNU hadde konkrete bevis for at sudanske myndigheter planla å overstyre den sørlige landsdelens administrasjon:

«The SACDNU alleges, from «information just received,» that the Sudan Government has decided to «get rid of educated Southerners,» and is planning to nominate a new Council of 72 members in the coming summer».⁵⁴

Antall oppslag i Uganda Argus som omhandlet SACDNU/SANU og motstandskampen i Sør-Sudan, økte etter etableringen av Anya-Nya og dens krigserklæring mot sudanske myndigheter. De første angrepene fant sted i Ekvatoria-provinsen mot slutten av september 1963.⁵⁵ I midten av oktober var den sudanske innenriksministeren General Mohammed Ahmed Irwa på offisielt besøk i Uganda, blant annet for å møte sin ugandiske kollega Felix Onama. Ifølge sistnevnte diskuterte ikke ministrene grenseproblematikken i nevneverdig grad. Generalen var ifølge Onama i landet først og fremst for å delta i Ugandas markering av sitt første år som uavhengig nasjon.⁵⁶ Det var likevel påfallende at dagen etter at den sudanske

49 Rolandsen, "Civil War Society?," 161.

50 Ibid., 130-136

51 Ibid., 154.

52 Ibid., 159.

53 Douglas Johnson, *The Root Causes of Sudan's Civil Wars* (Kampala: James Currey; Indiana University Press; Fountain Publishers, 2003), 32.

54 Uganda Argus, *2000 refugees from Sudan – claim*, 11.03.1963

55 Rolandsen, "Civil War Society?," 161–166.

56 Uganda Argus, *All quiet on the S.Sudan border*, 15. oktober

ministeren returnerte til hjemlandet, arresterte ugandisk politi Joseph Oduho, en av lederskikkelsene i SACDNU/SANU.

Joseph Oduho ble arrestert på bakgrunn av mistanke om tilknytning til geriljaangrepene på den sudanske regjeringshæren som nettopp hadde funnet sted.⁵⁷ Ugandisk politi slapp Oduho fri dagen etter arrestasjonen, men anholdt ham på ny rett etterpå. Politiet arresterte og forhørte også andre sør-sudanere som de mente stod i ledtog med ham. Oduho ble til slutt siktet for å ha planlagt en militær invasjon av Sudan i den hensikt å styrte den sittende regjeringen. De andre arresterte sør-sudanerne ble siktet for å ha brutt regler i tilknytning til deres oppholdstillatelse i Uganda.⁵⁸ Flertallet av de fengslede sør-sudanerne ble etterhvert sluppet fri grunnet mangel på bevis. Men Oduho forble i fengsel.⁵⁹

Rettsaken mot Oduho startet i desember 1963. Aktoratet la i rettsalen fram skriftlige bevis på at Oduho hadde oppfordret SANUs medlemmer til å skaffe til veie våpen og ammunisjon som forberedelse til væpnet kamp mot sudanske styresmakter. Oduho erkjente likevel ikke straffeskyld og bedyret fra vitneboksen at verken han selv eller SANU hadde ønsket å invadere Sudan. Ifølge ham var de framlagte dokumentene blitt skrevet for å finne fram til uønskede militære elementer i SANU.⁶⁰ Bevegelsen hadde også selv fordømt angrepene i sin propagandaavis *The Voice of Southern Sudan*.⁶¹ Domstolen betvilte forklaringen til Oduho og SANUs forsvar og dømte ham i februar 1964 til ni måneders fengsel.⁶²

Fragmentering og fredsforsøk

Etter økningen i væpnede angrep fra sør-sudanske opprørsgrupperinger mot slutten av 1963 fortsatte kampene det påfølgende året. Den sudanske befolkningens misnøye med styresmaktenes manglende evne til å finne en løsning på de interne problemene økte i løpet av året og kulminerte i så sterke protester at President Ibrahim Abboud i slutten av oktober så seg nødt til å avsette regjeringen.⁶³ Etter sterkt press fra både politisk og militært hold trakk også Abboud seg som statsleder tidlig i november.⁶⁴ Sudan fikk en midlertidig samlingsregjering med deltagelse fra hele spekteret av politiske partier i landet. Den nye regjeringens

57 Uganda Argus, *Sudanese questioned in Kampala*, 16. oktober

58 Uganda Argus, *Sudanese refugee freed, the arrested again*, 18.10.1963; Uganda Argus, *Ex-Sudan MP charged*, 19.10.1963

59 Uganda Argus, *28 Sudanese to be released – but two are still charged*, 07.11.1963

60 Uganda Argus, *I'm against armed invasion – Sudanese tells court*, 31.12.1963

61 Rolandsen, "Civil War Society?," 162.

62 Uganda Argus, *Oduho is jailed*, 04.02.1964

63 Edgar O'Ballance, *Sudan, Civil War and Terrorism, 1956-99* (Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Macmillan Press ; St. Martin's Press, 2000), 22–24.

64 *Ibid.*, 25–25.

statsminister, Khatim Khalifa, og innenriksminister Clement Mboro begynte umiddelbart på oppgaven med å finne en løsning på de indre problemene i Sør-Sudan. For å komme den sørlige opposisjonen i møte opphevet de forbudet mot politisk organisering. Styresmaktene slapp også fri 32 fengslede sør-sudanere og erklærte søndager og julaften for nasjonale helligdager.⁶⁵ Med bakgrunn i disse fredsfølerne framforhandlet partene en våpenhvile i midten av november. Sør-sudanske politikere, deriblant lederskapet i SANU, ble også invitert til Khartoum for å drøfte videre løsninger.⁶⁶ SANU var forøvrig positive til Abbouds avgang ettersom mulighetene til forhandling da ble bedret:

«Although we deeply regret that so many lives should have been lost in both the North and Southern Sudan in order to change the situation, we find it fitting to extend our congratulations to President Abboud for his courage and wisdom to yield willingly and honourably to the popular will of the Sudanese people».⁶⁷

Statsminister Khalifa kunngjorde kort etter Abbouds avgang at Sudan skulle avholde nyvalg i mars 1965. Tidspunktet var ifølge statsministeren fastsatt etter konsultasjon med SANU.⁶⁸ Samtidig var ikke den sør-sudanske opposisjonen samstemte om en burde delta i valget eller ikke. Partiet Southern Front oppfordret til sørlig boikott av valget bare dager etter at statsministeren hadde kunngjort det.⁶⁹

For å bedre dialogen mellom styresmaktene og sør-sudanerne i eksil i Uganda, sendte Sudan en delegasjon til Ugandas hovedstad Kampala. Delegasjonen erklærte ovenfor flyktningene at kravet om at de uten forbehold skulle kunne vende tilbake til hjemlandet, hadde blitt hørt. Alle som returnerte ville bli gitt amnesti og bli regnet som fullverdige statsborgere av Sudan.⁷⁰ SANUs lederskap ønsket ikke å gå i dialog med utsendingene fra Sudan hvis ikke en rekke betingelser ble innfridd. Konstitusjonelle garantier for at flyktningene som ønsket å returnere til hjemlandet ikke ville bli straffeforfulgt, og krav om indre selvstyre for den sørlige landsdelen, var blant de viktigste betingelsene. Partiets nestleder Philip Pedak Lieth uttalte også til pressen at SANU ikke ville delta i det kommende valget hvis ikke uavhengige valgobservatører fra blant annet Uganda deltok som en garanti for at valget gikk riktig for

65 Uganda Argus, *S. Sudan detainees to be released*, 12.11.1964; Uganda Argus, *Sudan invites the south*, 13.11.1964

66 O'Ballance, *Sudan, civil war and terrorism, 1956-99*, 27.

67 Uganda Argus, *Abboud' wise and courageous*, 21.11.1964

68 O'Ballance, *Sudan, Civil War and Terrorism*, 29.

69 Uganda Argus, *Talks on Southern Sudan in Juba*, 23.11.1964

70 Uganda Argus, *Sudan mission to visit Uganda*, 14.12.1964; Uganda Argus, *Back to Sudan' plea*, 16.12.1964

seg.⁷¹ Siden kravene ikke ble imøtekommet umiddelbart, kom den sudanske delegasjonen stort sett bare til å møte representanter for Ugandas statsapparat med ansvar for landets sør-sudanske flyktninger. Etter diskusjoner kom man fram til et felles forslag om hvordan de sør-sudanske flyktningene skulle returneres til hjemlandet. Blant annet skulle Uganda og fem andre land fra OAU påse at selve returen og re-integreringen gikk forsvarlig for seg.⁷²

Bare dager etter møtet med den sudanske delegasjonen vedtok den ugandiske nasjonalforsamlingen enstemmig lovforslaget om registrering av alle landets flyktninger. Det ble også forbudt å gi husly til flyktninger som ikke var registrert. Også opposisjonspartiet Uganda Democratic Partys leder Alexander Latim støttet forslaget. Han mente lovgivningen burde være svar nok til de kritikerne som mente Uganda lot landets flyktninger operere som de ville.⁷³ Selv om det ikke ble uttrykket eksplisitt, var Latims kritikk i stor grad myntet på nettopp sudanske styresmakter. Nabolandet i vest hadde lenge ytret seg kritisk til ugandiske styresmaktens håndtering av angrepene fra opprørere i grenseområdene.

Kort tid etter at loven var vedtatt i Uganda, vedtok også sudanske styresmakter det framforhandlede forslaget om repatrieringen av sør-sudanske flyktninger i Uganda. Også en rekke av kravene som SANU hadde fremmet, ble imøtekommet.⁷⁴ Dessverre var verken dette eller tilnærmingen mellom de to landene nok til å få slutt på borgerkrigen.

Politisk drakamp og fredsforsøk i vanskeligheter

Månedene fram mot nyvalget i Sudan bar preg av politisk drakamp på begge sider i borgerkrigen. Sudans midlertidige samlingsregjering bestod som nevnt av folk fra alle politiske avskygninger. Det kom til stridigheter mellom disse gruppene og innad i de enkelte gruppene. Hovedstaden Khartoum var til stadighet arena for politisk motiverte oppføringer. Drakampen førte til at regjeringen gikk av i februar 1965 etter stor uenighet omkring det kommende valget.⁷⁵ Statsminister Khalifa dannet raskt en ny samlingsregjering bestående av partier på høyresiden og medlemmer fra organisasjonen Southern Front (SF). Sistnevnte var en ny politisk organisasjon som hadde oppstått i Sør-Sudan i kjølvannet av Abbouds avgang.⁷⁶ SF ble senere organisert som et politisk parti med Clement Mboro som leder.⁷⁷

71 Uganda Argus, *Amnesty team arrives*, 17.12.1964

72 Uganda Argus, *Refugees to return to Sudan*, 19.12.1964

73 Uganda Argus, *Parliament approves new refugee legislation*, 23.12.1964

74 Uganda Argus, *Sudan state council agree to repatriation from Uganda*, 28.12.1964

75 P. M Holt and M. W Daly, *A History of the Sudan: From the Coming of Islam to the Present Day*. (Pearson Education Canada, 2011), 123.

76 O'Ballance, *Sudan, civil war and terrorism, 1956-99*, 28–29.

77 Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 125.

Southern Front var forøvrig ikke det eneste nye partiet fra den sørlige landsdelen. Partier som Southern Unity Front, Liberal Party og Southern Peace Party ble alle stiftet i de første månedene av 1965.⁷⁸ Den politiske fragmenteringen i den sørlige landsdelen ble fullkommen da eksilorganisasjonen SANU viste at heller ikke den stod samlet om veien videre.

SANU hadde vært motstander av andre løsninger enn full selvstendighet for Sør-Sudan. Men samtidig som flere av de nye politiske gruppene i Sør-Sudan stilte seg bak forslaget om føderasjon, delte også SANUs lederskap seg i synet på hva slags framtidig selvstyre som var best for landsdelen. Man kunne merke de indre problemene i organisasjonens kjerne allerede da William Deng ble kastet fra ledelsen.⁷⁹ Deng forble en sentral skikkelse og ble senere valgt til organisasjonens talsperson i utenrikspolitiske spørsmål.⁸⁰ Han var en sentral person da representanter for Sudans regjering og SANU skulle møtes for å diskutere veien videre. Betingelsene for SANUs deltagelse var at samtalene skulle holdes i Juba og overvåkes av nøytrale observatører fra OAU, inkludert noen fra Uganda.⁸¹ Betingelsene ble imøtekommet, og partene avtalte å møtes i midten av februar.⁸² Men allerede i forkant av møtet begynte de indre problemene i organisasjonen å bli synlige.

Nyvalgt leder for SANU, Aggrey Jaden, uttalte til pressen bare dager før det planlagte møtet at organisasjonens ledelse ikke lengre var samstemt om strategien videre. Han ba derfor om utsettelse for å ordne opp i problemene.⁸³ Samtidig stilte William Deng seg kritisk til organisasjonens begrunnelse for å utsette samtalene. Han mente andre argumenter spilte inn:

«Some SANU leaders think it's a matter of prestige to fight a political case against an unjust Government from the outside, but conditions which helped SANU during the military regime in the Sudan are no longer there. (...) Reliable sources say that the Uganda Government will not tolerate any further activities by SANU in Uganda if SANU is free to organize politically inside Sudan. Perhaps some SANU members do not yet have sufficient political maturity to foresee these difficulties».⁸⁴

Grunnet trefninger mellom ugandiske og kongolesiske soldater i grenseområdet mellom landene, ble de planlagte samtalene utsatt. Ugandas innenriksminister Felix Onama var

78 O'Ballance, *Sudan, Civil War and Terrorism*, 31.

79 Uganda Argus, *Sudan offer*, 11.01.1965

80 Uganda Argus, *New SANU officials*, 04.02.1965

81 Uganda Argus, *SANU puts conditions*, 23.01.1965

82 Uganda Argus, *Juba meeting 'rules' approved*, 06.02.1965

83 Uganda Argus, *Sudan talks 'should' be postponed*, 11.02.1965

84 Ibid.

forespurt om å lede samtalene mellom partene.⁸⁵ Etter nye komplikasjoner og forhandlinger om tid og sted ble partene enige om å møtes i midten av mars i Sudans hovedstad Khartoum. Ved siden av representanter fra Sudans regjering og SANU deltok også flere andre politiske partier og organisasjoner fra den sørlige landsdelen.⁸⁶ I spørsmålet om framtidig styring av landsdelen ble den dype indre uenigheten i SANUs lederskap blottstilt. Allerede i forkant av samtalene uttalte organisasjonens nyvalgte ledere til pressen at William Deng ikke representerte SANU i forhandlingene med sudanske styresmakter.⁸⁷ Deng var likevel med på møtet og presenterte seg selv som SANUs generalsekretær. Han mente de eneste løsningene på problemene var enten full løsrivelse eller føderasjon⁸⁸ SANUs nye lederskap gikk derimot inn for et selvstendig Sør-Sudan som eneste akseptable løsning.⁸⁹ Med all denne uenigheten kunne ikke samtalene mellom partene føre til noe konkret.

Etter at samtalene var brutt sammen, uttalte Ugandas innenriksminister Felix Onama at selv om man ikke hadde kommet til enighet i de viktigste sakene, var det positivt at samtalene mellom partene hadde kommet i gang. Selv om flere av de utenlandske observatørene hadde ytret seg negativt om utfallet av samtalene, mente den ugandiske innenriksministeren at man skulle glede seg over de resolusjonene som partene hadde kunnet enes om.⁹⁰

Ugandas kontakt med sudanske styresmakter hadde i tidligere år for det meste handlet om grense- og flyktningproblematikk. Samtidig hadde man alltid ønsket å bedre handelsforbindelsene til nabolandet. I juli 1965 fikk Uganda først besøk av en delegasjon fra Sudan, som ønsket å diskutere nettopp bedre handelsrelasjoner.⁹¹ Litt senere i måneden ble det også planlagt at Sudans nyvalgte statsminister Muhammad Ahmad Mahgoub skulle komme på snarlig statsbesøk til Uganda.⁹² Ugandiske styresmakter delte som nevnt Sudans ønske om bedre handelsrelasjoner mellom nabolandene. Blant annet mente man at Uganda kunne levere mange av de varene som Sudan hovedsakelig importerte fra India.⁹³ Trolig bidro intensivering av den sudanske borgerkrigen i samme periode til at statsbesøket ble utsatt på ubestemt tid. De offisielle møtene mellom nabolandene i resten av 1965 hadde enten grense- eller flyktningproblematikk på agendaen. Spørsmålet om bedre handelsforbindelser

85 Uganda Argus, *Sudan talks delayed*, 17.02.1965

86 Holt and Daly, *A History of the Sudan*, 124.

87 Uganda Argus, *'SANU does not back Deng move'*, 25.02.1965

88 Uganda Argus, *Northern Sudanese are accused*, 18.03.1965

89 Johnson, *The Root Causes*, 32.

90 Uganda Argus, *S. Sudan must have peace – Onama*, 02.04.1965

91 Uganda Argus, *Sudan seeks to step up trade*, 06.07.1965; Uganda Argus, *Sudan goodwill mission here*, 09.07.1965

92 Uganda Argus, *Sudan Premier to visit Uganda*, 20.07.1965

93 Uganda Argus, *Bid to boost trade with Congo, Sudan*, 27.07.1965

ble derfor skjøvet i bakgrunnen.

Det framgår ganske tydelig at Obotes regime ikke tok parti for noen i borgerkrigen i Sudan. Fred i Sudan ville bety bedre muligheter for handel mellom landene, men grense- og flyktningproblematikken stod i veien for dette. Meglingsforsøkene viser at ugandiske myndigheter ønsket å være behjelpelige med å finne en fredelig løsning i nabolandet. Det var heller aldri snakk om annet enn fredelig innblanding i nabolandets affærer. Dette stod i kontrast til de ugandiske myndighetenes innblanding i Kongos indre problemer.

Militær bistand til Kongos opprørere

I 1965 ble det gjentatte ganger rapportert om væpnede sammenstøt i grenseområdene mellom Uganda og Kongo. I februar kunne pressen meddele at kongolesiske styrker ved flere anledninger hadde tatt seg over landegrensen. Ugandiske soldater hadde skutt på inntrengerne og drevet dem tilbake.⁹⁴ Bare dager senere ble seks ugandiske soldater kidnappet av kongolesiske soldater i grensetraktene. Samtidig som Obote fortalte pressen om kidnappingen, svarte han på beskyldningene fra Kongos president Möise Tshombe om at regimemotstandere i Kongo hadde mottatt militær bistand fra Uganda:

Reports from all units of the Ugandan Army confirm that no orders have been given for our troops to cross into the Congo and that they have not crossed into the Congo at any time. It is, however, reported from the units stationed in the West Nile that six soldiers who were members of a contingent patrolling our borders were ambushed and kidnapped by the Congolese troops while carrying out their duties inside Uganda.⁹⁵

Den ugandiske statsministeren prøvde to dager senere å forklare årsaken både til angrepene og kidnappingen. Ifølge Obote skyldtes de kongolesiske angrepene at ugandiske myndigheter ikke offisielt stemplet opprørerne og deres leder Christophe Gbenye som terrorister, slik Kongos president Tshombe ønsket. Obote var også klar på at problemene med nabolandet ikke skulle løses på andre måter enn ved politiske virkemidler.⁹⁶ Virkeligheten var imidlertid en annen. Til tross for at Obote hadde skrevet under på OAU's erklæring om ikke-innblanding i andre afrikanske lands affærer, stod statslederen bak både våpenleveranser og annen militær assistanse til Christophe Gbenyes motstandskamp i Kongo.⁹⁷ For Obotes politiske motstandere i Uganda skulle dette vise seg å være sjansen man hadde ventet på. Tidlig i

94 Uganda Argus, *Uganda repels Congo attacks*, 18.02.1965

95 Uganda Argus, *Ugandans ambushed*, 22.02.1965

96 Uganda Argus, *Why Uganda is attacked*, 24.02.1965

97 Colston Research Society (Bristol), *Foreign Relations*, 197.

februar 1966 beskyldte opposisjonen i nasjonalforsamlingen Obote og viseforsvarssjef Idi Amin for, under dekke av å ville hjelpe de kongolesiske opprørerne, å ha plyndret landet for gull, elfenben og kaffe og beriket seg selv.

Indre spenninger og koalisjonens sammenbrudd

Uganda hadde selv sine indre problemer i kapittelets tidsperiode. Obote var stadig i konflikt med sine politiske motstandere både innenfor sitt eget regjeringsparti og utenfor. Røttene til problemene var dype. Selv om premissene ikke var de samme som i Sudan, var også Uganda alt annet enn samlet som nasjon. Foruten regioner og kongedømmer finnes det i Uganda et stort antall etniske grupper. Under kolonitiden ble de etniske gruppene inndelt i stammer. Det indirekte styresettet skulle i teorien være et samarbeid med lokale stammer med det formål å bevare deres kultur. I realiteten var styreformen en mindre etisk affære. Ønsket om minimalt britisk nærvær gjorde at det var økonomisk gunstig å styre koloniene slik. For å gjøre det lokale samarbeidet lettere, konstruerte ofte kolonimakten kunstig stammetilhørighet både etnisk, kulturelt og politisk. Lokale maktstrukturer var derfor i større grad tilpasset koloniadministrasjonen enn motsatt.⁹⁸ Buganda-kongedømmet var, som vi har sett, britenes fremste samarbeidspartner i begynnelsen av koloniseringen av Øst-Afrika. At det uavhengige Uganda var bygget rundt kongeriket, vitner om hvilken posisjon Buganda hadde i årene som britisk protektorat. I år 1900 anerkjente kolonimakten Bugandas føydale styresett og definerte kongedømmets landområde.⁹⁹ Her finner vi årsaken til at regjeringskoalisjonen brøt sammen 64 år senere.

Etter at Storbritannia overtok administrasjonen av Uganda i 1893, satte kolonimakten raskt i gang tiltak for å innføre indirekte styresett. Den bugandiske kongen Mwanga var den første til å signere en samarbeidsavtale med britene. Ifølge avtalen skulle kolonimakten bruke kongedømmet som utgangspunkt for videre utvidelse av sin administrative kontroll.¹⁰⁰ Senere på året møtte britene væpnet motstand fra Bunyoro-kongedømmet da kolonimakten ekspanderte mot nord. Etter harde kamper fikk britene kontroll over kongeriket Bunyoro i 1894. Som belønning for å ha bistått britene i erobringen, ble Buganda tildelt de sørlige områdene Bugaya og Bungangaizi i det annekterte kongeriket.¹⁰¹ Da britene siden anerkjente

98 Elliott D. Green, "Understanding the Limits to Ethnic Change: Lessons from Uganda's 'Lost Counties'," *Perspectives on Politics* 6, no. 3 (September 1, 2008): 474–475.

99 Gardner Thompson, *Governing Uganda: British Colonial Rule and Its Legacy* (Kampala: Fountain Publishers, 2003), 44–45.

100 Grace Stuart K. Ibingira, *The Forging of an African Nation: The Political and Constitutional Evolution of Uganda from Colonial Rule to Independence, 1894-1962* (New York: Viking Press, 1973), 10–11.

101 Green, "Understanding the Limits to Ethnic Change," 475.

Bugandas territoriale grenser i år 1900, var Bunyoros tidligere landområder inkludert.

I årene fram til Ugandas selvstendighet nektet folk i de annekterte områdene å la seg assimilere innenfor Buganda og kjempet for tilbakeføring til Bunyoro. Områdene, som senere ble kjent som «the lost counties», hadde religiøs betydning for Bunyoro-folket, ettersom gravplassen for kongedømmets monarker lå der.¹⁰² Det var først i 1961 at protestene førte fram. Kolonimyndighetene godtok en avstemning blant områdenes befolkning for å slå fast tilhørigheten, men den skulle finne sted først to år etter Ugandas uavhengighet.¹⁰³ Britene sa dermed fra seg ansvaret for hva som kunne bli følgene av beslutningen.

Da det ugandiske parlamentet bestemte seg for å avholde folkeavstemmingen om tilhørigheten til Bugaya og Bungangaizi i 1964, ble utfallet som forventet. Flertallet av områdenes befolkning ønsket å bli tilbakeført til Bunyoro. Resultatet utløste sinne i Buganda, og flere av kongedømmets ministre måtte gå.¹⁰⁴ En alvorligere konsekvens var regjeringskoalisjonens sammenbrudd.

Regjerings samarbeidet mellom Kabaka Yekka og Uganda People's Congress var ikke tuftet på politisk og ideologisk enighet. Stadige meningsforskjeller bidro til at sammenbruddet kom knappe to år etter at partiene dannet regjering sammen. I løpet av den samme tidsperioden hadde Obotes parti fått stadig flere seter i parlamentet. Flere medlemmer av opposisjonspartiet Democratic Party og regjeringspartneren Kabaka Yekka hadde meldt overgang til UPC.¹⁰⁵ Da flertallet i parlamentet bestemte at folkeavstemmingen i Bugaya og Bungangaizi skulle avholdes, var det tydelig at Obote ønsket å skape problemer innad i Buganda. Det skjedde også. Statsminister Obote brukte militære maktmidler for å slå ned opprøret, med det resultat at flere ble drept.¹⁰⁶ Som følge av dette brøt regjerings samarbeidet sammen, og i etterkant vokste fiendskapet mellom Buganda-kongedømmet og UPC. Konflikt mellom de samme partene var også hovedårsaken til at Uganda senere ble republikk.

102 Ibid., 475–478.

103 Phares Mutibwa, *Uganda Since Independence a Story of Unfulfilled Hopes* (Trenton, N.J.: Africa World Press, 1992), 27, 33.

104 Mutibwa, *The Buganda Factor in Uganda Politics*, 78–80.

105 Kumar Rupesinghe et al., “Conflict Resolution in Uganda” (Oslo; Athens: International Peace Research Institute ; Ohio University Press, 1989), 124.

106 Ibid., 124–125.

Buganda-krisen

There is no doubt that unless drastic measures are taken now, some foreign powers might be tempted to give the requested massive military assistance. The dignity of our country and our people and our independent status cannot be sacrificed for the interests of a few persons. It is for this fundamental reason that I have now announced the measures which are to take effect immediately to ensure our dignity as a country and people, to preserve sovereignty and stability, and to set a strong basis for law and order, and prosperity. The constitution shall be suspended temporarily with effect from seven o'clock tonight.¹⁰⁷

Slik lød statsminister Obotes forklaring til pressen på hvorfor han 22 februar 1966 midlertidig satte landets grunnlov til side. Bare dager før hadde statsministeren utstedt arrestordre på flere av regjeringens ministre, deriblant Grace Ibingira.¹⁰⁸ Sistnevnte hadde lenge vært Obotes konservative rival innad i partiet UPC. I etterkant av regjeringskoalisjonens sammenbrudd i 1964 hadde Ibingira inngått et politisk samarbeid med den bugandiske kongen Mutesa og parlamentets Kabaka Yekka-medlemmer. Formålet var å utfordre Obote og hans støttespillere i partiet, og på sikt å overta makten i Uganda.¹⁰⁹ Før grunnloven ble satt til side, hadde Obote beskyldt Ibingira, Mutesa og andre sentrale personer i maktapparatet for å planlegge statskupp sammen med brigader Shapan Opolot i den ugandiske hæren. Mutesa rømte til palasset sitt i Kampala og kontaktet britiske myndigheter for å be om deres hjelp til å stanse Obote.¹¹⁰ Nettopp Mutesas bønn om britisk bistand var påskuddet Obote brukte i sin begrunnelse til pressen for hvorfor grunnloven måtte settes til side.

Som nevnt, hadde opposisjonen i nasjonalforsamlingen tidligere i februar anklaget både Obote og viseforsvarssjef Idi Amin for å ha plyndret Kongo under påskudd av å ville hjelpe de kongolesiske opprørerne.¹¹¹ Foruten de nevnte anklagene ble Amin også beskyldt for å planlegge statskupp.¹¹² Grunnløse eller ei, anklagene fra opposisjonen medførte likevel at Obote handlet raskt og selv begikk statskupp.

I mai 1966 fikk Amin og hans soldater ordre fra øverste hold om å angripe Buganda-kongedømmets hovedsete i Kampala. Årsaken var at kongedømmet noen dager i

¹⁰⁷ Uganda Argus, *Premier suspends constitution*, 25.02.1966

¹⁰⁸ Uganda Argus, *Premier suspends constitution*, 25.02.1966

¹⁰⁹ Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 35.

¹¹⁰ Ibid., 36–38.

¹¹¹ Akiiki B. Mujaju, "The Gold Allegations Motion and Political Development in Uganda," *African Affairs* 86, no. 345 (October 1, 1987): 484–486.

¹¹² Ibid., 492–493.

forveien ga ugandiske myndigheter ordre om umiddelbart å fjerne seg fra bugandisk jord.¹¹³ Selv om den bugandiske monarken greide å komme seg unna, mistet over 2000 mennesker livet som følge av kampene med regjeringssoldatene.¹¹⁴ Obote hadde nå erklært grunnloven for avskaffet og hadde dermed etter mange år med politiske kamper kvittet seg med sine argeste politiske motstandere.

Samlet hadde de sosiale og politiske problemene i Uganda budt på store utfordringer for statsminister Obote de fire første årene etter at landet ble uavhengig. Som følge av de konstante truslene fra opposisjonen både i og utenfor hans eget parti var innenrikspolitisk kontroll viktigere enn utenrikspolitikk i denne tidsperioden.

Konklusjon

Ugandas utenriksdepartement ble etablert samtidig med at landet ble uavhengig. Departementet forble gjennom hele perioden 1962 – 1966 et lite prioritert organ som øvde liten innflytelse på utformingen av landets utenrikspolitikk. Denne ble i stor grad utformet av statsminister Obote og hans nærmeste rådgivere. Politikken var likevel påvirket av og utformet i tråd med statuttene til både FN og OAU. Dessuten sto tanken om panafrikanismen sterkt umiddelbart etter at uavhengigheten var et faktum.

Deretter synes båndene til samarbeidslandene i Øst-Afrika og den tidligere kolonimakten Storbritannia å ha vært de viktigste for Uganda i en periode. Samarbeidet med Kenya, Tanganyika og Zanzibar ble også forsøkt utvidet til en regional føderasjon. Forsøket ble stoppet av krefter både innenfor og utenfor Ugandas grenser.

Ugandas og Sudans relasjoner var preget av denne utenrikspolitiske plattformen. Det mellomstatlige forholdet led under de samme problemene som i perioden 1956 - 1962. Sudanske regjeringssoldaters stadige krenkelser av ugandisk suverenitet bidro til økt militarisering i grenseområdene. Samtidig overholdt ugandiske myndigheter felleserklæringen til OAU om at et medlemsland ikke skulle intervenere militært i andre medlemslands interne affærer. Det var tydelig at Obote ønsket bedre relasjoner til styresmaktene i Khartoum. Foruten stadige møter mellom representanter for landene, tilbød ugandiske myndigheter seg å megle mellom de stridende partene i nabolandet.

Til tross for at sør-sudanske opprørere benyttet Uganda som utgangspunkt i kampen mot

113 Mutibwa, *The Buganda Factor in Uganda Politics*, 96.

114 Ibid., 98–99.

myndighetene i Khartoum, var deres forhold til vertsnasjonen heller dårlig. Ved flere anledninger ble sør-sudanske opprørere både fengslet og utlevert til nabolandets myndigheter, noe som også gjorde det mellomstatlige forholdet bedre.

Utenrikspolitikken hadde likevel lavere prioritet i den første perioden Uganda var selvstendig nasjonalstat. Stadig politiske strid mellom de forskjellige maktgrupperingene i landet gjorde at fokuset til myndighetene for det meste var vendt innover.

Kapittel 4 : 1966 til 1971

The Move to the Left is the creation of a new political culture and a new way of life, whereby the people of Uganda as a whole – their welfare and their voice in the National Government and in other local authorities – are paramount. It is, therefore, both anti-feudalism and anti-capitalism.

Obote i The Common Man's Charter, punkt 11

Det ugandiske folket opplevde omfattende endringer i samfunnsstrukturen i tiden etter Buganda-krisen. Statsleder Obote ønsket å vekke nasjonalismen hos landets befolkning. I årene mellom 1966 og 1971 gjennomførte han en rekke tiltak for å skape en nasjonal identitet i Uganda. For å kunne gjennomføre omfattende samfunnsendringer, gjorde statslederen endringer i styringsstrukturen som gav ham nesten total kontroll. Uganda ble omdannet til republikk. Som følge av dette ble de ugandiske kongerikene tvangsoppløst og makten sentralisert. Som president introduserte Obote den nasjonale strategien «The move to the left». Her introduserte han radikale strukturelle reformer som i en viss grad var sosialistisk inspirert. Motstanderne av radikaleringen ble etterhvert for sterke for Obote, som mistet makten da Idi Amin begikk statskupp i 1971.

De indre omveltningene i Uganda er det som i all hovedsak karakteriserer kapittelets tidsperiode. Disse var utslagsgivende for landets generelle utenrikspolitikk. Resultatet var at relasjonene til tidligere samarbeidsland ble svekket i disse årene. Forholdet mellom myndighetene i Uganda og Sudan bedret seg derimot i samme tidsperiode.

Uganda blir republikk

Som vi var inne på i forrige kapittel, satte Obote i februar 1966 til side landets grunnlov som følge av problemer i og utenfor eget parti.¹ Beslutningen førte til Buganda-krisen i mai 1966, som endte med at monarken Sir Edward Mutesa rømte fra landet og søkte eksil i Storbritannia.² En ny grunnlov ble først vedtatt av parlamentet i september året etter tumultene. I mellomtiden var Obote krass i sin offentlige kritikk av de ugandiske kongerikene. Statslederen mente monarkienes føydale struktur bidro til splittelse i nasjonens befolkning. I kjølvannet av kritikken fremmet Obote en rekke grunnlovsforslag. Det viktigste blant disse

1 Fyldigere forklart i kapittel 3

2 Phares Mutibwa, *Uganda Since Independence a Story of Unfulfilled Hopes* (Trenton, N.J.: Africa World Press, 1992), 37–40.

var endring av styresettet til republikk. Landets president skulle etter dette være nasjonens eneste overhode.³ Samtlige av forslagene til statslederen ble godkjent av nasjonalforsamlingen. Landets første grunnlov hadde, som tidligere nevnt, gitt delvis selvstyret og andre autonome rettigheter til landets kongeriker. I den nye grunnloven ble samtlige av de ugandiske monarkiene oppløst som konsekvens av overgangen til en republikansk modell.⁴ Ugandas nye grunnlov av 1967 hadde dermed effektivt sentralisert all makt.

Obotes innflytelse økte ytterligere året etter. Da ble det vedtatt på landsmøtet i Uganda People's Congress (UPC) at den som ledet partiet også skulle være partiets presidentkandidat. Obote ble på det samme møtet gjenvalgt for ytterligere syv år, og var dermed både partileder og Ugandas president.⁵ Obote hadde dermed nok makt til å kunne igangsette gjennomføringen av sine visjoner for Uganda.

«The Move to the Left»-strategien

Obote var en kløktig strateg i det politiske landskapet. Under en tale i 1967 fortalte han hvordan hendelsesforløpet i forkant av Buganda-krisen hadde vært en orkestrert felle for en gang for alle å sette en stopper for kongedømmet.⁶ Den påståtte «fellen» var ikke den eneste endringen Obote hadde forberedt i lengre tid. Blant annet hadde han så tidlig som i 1963 uttalt seg fordelaktig om sosialismen.⁷ Under en offentlig debatt i 1964 hadde Obote også forsvart ideen om Uganda som ettpartistat.⁸ Dette viser at den ugandiske presidenten trolig hadde planlagt endringene i Ugandas styresett i lengre tid. Både ettpartistat og sosialistiske trekk i politikken ble innført i Uganda mot slutten av 1960-tallet.

Ideologisk og politisk forstås begrepet «sosialisme» i oppgavesammenheng som en kampteori hvor kollektivisering av samfunnets virksomheter ses på som nødvendig for å skape et egalitært samfunn.⁹ Sosialistiske verdier preget allerede styresettet i Tanzania og Kenya, som begge hadde nære forbindelser til Uganda på 1960-tallet. Afrikansk sosialisme

3 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 58.

4 Garth Glentworth and Ian Hancock, "Obote and Amin: Change and Continuity in Modern Uganda Politics," *African Affairs* 72, no. 288 (July 1, 1973): 241.

5 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 65.

6 Hugh Dinwiddy, "The Search for Unity in Uganda: Early Days to 1966," *African Affairs* 80, no. 321 (Oktober 1981): 514.

7 James Mittelman, *Ideology and Politics in Uganda: From Obote to Amin* (Ithaca N.Y.: Cornell University Press, 1975), 110.

8 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 64.

9 "Sosialisme – Store Norske Leksikon," *Store Norske Leksikon*, accessed April 12, 2013, <http://snl.no/sosialisme>.

var en egen variant av det marxistiske tankegodet. Panafrikanske ledere mente sosialismen som ideologi hadde sitt utspring i Afrika. De fant likhet mellom ideologien og gamle afrikanske samfunnsverdier.¹⁰ I tillegg til de grunnleggende tankene om økonomisk likhet, statlig sentralstyring og nasjonalisering var afrikanske sosialisme preget av motstand mot kapitalismen og andre vestlige verdier. Gjennom å distansere seg fra vestens verdier ønsket statslederne i de nylig avkoloniserte nasjonene å skape samhold og stabilitet.¹¹

I mai 1968 erklærte Obote at hans overordnede mål var å samle landets befolkning til én nasjon.¹² Selv om den nasjonale målsettingen og politikken som fulgte av den kan sies å ha vært tydelig inspirert av politikken til Julius Nyerere og Kenneth Kaunda i henholdsvis Tanzania og Zambia, hadde den ugandiske presidenten fokus på særegne nasjonale problemstillinger. I tråd med den overordnede målsettingen lanserte Obote fem strategidokumenter som skulle klargjøre hva som måtte gjøres for å samle landet til en nasjon. Det viktigste av dokumentene var «A Common Man's Charter». Foruten å komme med generelle løfter blant annet om å bedre landets økonomi og å skape flere arbeidsplasser, redegjorde han for hovedutfordringene i det ugandiske samfunnet regimet var nødt til å få bukt med. Føydalisme, stammetilhørighet, neoimperialisme og fortsatt støtte til kongerikene ble definert som de viktigste hindringene for nasjonalt framskritt.¹³ Men til tross for at den pekte på hvilke sosiale problemer i det ugandiske samfunnet som måtte overkommes, var redegjørelsen mangelfull når det kom til konkrete løsningsforslag. Det eneste betydningsfulle løsningsforslaget var til gjengjeld svært så radikalt. For å få satt den nasjonale problematikken i fokus, ønsket presidenten å omgjøre Uganda til en ettpartistat.¹⁴

Man skal forøvrig være forsiktig med å stemple Obote som sosialist, selv om hans nasjonale strategi lånte begreper og visjoner fra nevnte ideologi. Presidenten var eksempelvis selv forsiktig med å bruke termen i dokumentene. En gjennomlesning av «A Common Man's Charter» viser at «sosialisme» bare nevnes tre ganger.¹⁵ Trolig ønsket ikke statslederen å legge seg unødvendig ut med konservative og antisosialistiske krefter i Uganda, som blant annet

10 Richard J Reid, *A History of Modern Africa: 1800 to the Present* (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2009), 295.

11 Immanuel Maurice Wallerstein, *Africa: The Politics of Independence and Unity* (Lincoln: University of Nebraska Press, 2005), 230–231.

12 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 69.

13 Mittelman, *Ideology and Politics in Uganda*, 121.

14 Tarsis B Kabwegyere, *The Politics of State Formation and Destruction in Uganda* (Kampala, Uganda: Fountain Publishers, 1995), 215.

15 Peter Willetts, "The Politics of Uganda as a One-Party State 1969-1970," *African Affairs* 74, no. 296 (July 1, 1975): 280.

den mektige katolske kirken.¹⁶ Obote synes å ha vært mer pragmatisk anlagt enn sosialist på sin hals.

Sosialisme var som nevnt utbredt i de andre østafrikanske landene. Blant annet hadde ideologien bidratt til å gjøre Julius Nyerere til en mektig og populær president i eget land. Til tross for at Obote forventet at «The move to the left» skulle øke hans popularitet som president, forble den folkelige oppslutningen om strategien laber.¹⁷ Trolig var den viktigste årsaken til den svake oppslutningen at den nasjonale strategien ikke tok for seg problemene en hadde å stri med utenfor byene godt nok. Sosialistiske intensjoner til tross, «The Move to the Left» var blottet for løsninger som kunne jevne ut de store forskjellene mellom fattig og rik på landsbygda i Uganda. Jordbruket sysselsatte bortimot 90 prosent av den ugandiske befolkningen.¹⁸ Rike landeiere og storbønder fikk uhindret lov til å utnytte rettighetsløse arbeidere. Dette viser at selv om det fantes sosialistiske intensjoner i Obotes nasjonale strategi, var reformene ikke i samsvar med befolkningens behov. Men det fantes likevel de som ønsket tiltakene velkommen.

Ansatte i statsadministrasjonen fungerte på mange måter som en egen samfunnsklasse. Folk i administrative stillinger hadde lenge kjempet for å beholde goder, ordninger og økonomiske betingelser i tråd med den praksisen som hadde vært fulgt i det britiske kolonistyre.¹⁹ Ved mer statlig makt ville også deres innflytelse bli betydelig styrket.

Overgangen til ettpartistat ble sammen med andre tiltak vedtatt på landsmøtet til UPC den 18. desember 1969.²⁰ På partikongressens siste dag ble Obote utsatt for et attentatforsøk. Selv om den ugandiske presidenten overlevde, fikk attentatforsøket indirekte følger, som trolig bidro til at regimet fikk sitt endelige litt over ett år senere.

Motstand og intern uro

I løpet av 1970 la Obote fram nye dokumenter som ytterligere gjorde rede for hvordan man ville følge opp den overordnede nasjonale strategien fra året før. Dokumentene lanserte en rekke radikale tiltak. Det mest kontroversielle var lovforslaget om nasjonalisering av landets industri. Hele landets import- og eksportnæring skulle totalnasjonaliseres, mens 60 prosent av eierskapet i finansielle og industrielle foretak som oljeselskaper, gruvevirksomheter og

16 Willetts, "The Politics of Uganda as a One-Party State 1969-1970," 280.

17 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 70.

18 Mittelman, *Ideology and Politics in Uganda*, 149.

19 Jan Jelmert Jørgensen, *Uganda: a Modern History* (New York: St. Martin's Press, 1981), 237-241.

20 Willetts, "The Politics of Uganda as a One-Party State 1969-1970," 280.

finansinstitusjoner skulle overtas av staten.²¹

Motstandere av forslaget påviste en rekke feil i faktagrunnlaget og logiske brister i utformingen.²² Samtidig var presidenten lite interessert i å jage utenlandske selskaper bort fra Uganda. Kapital utenfra var i aller største grad kjærkomment for landets økonomi. Statslederen viste seg nok en gang fra sin pragmatiske side og forhandlet egenhendig fram en kompromissløsning med de aller fleste industriselskapene utenfra.²³ Pragmatiske løsninger var likevel ikke nok til å dempe uroen hos Obotes politiske motstandere. De satte seg fore å stoppe presidenten.

En av de mer prominente politikerne i regjeringspartiet UPC var partisekretær og forsvarsminister – tidligere innenriksminister – Felix Onama. Han stod også i spissen for partiets konservative fløy, og hadde mektige støttespillere innenfor handels- og landbrukssektoren.²⁴ Selv om Onama tidligere hadde vært en av Obotes fremste støttespillere innad i regjeringen, var forsvarsministeren ingen stor tilhenger av sosialisme. Samtidig mente han at reformforslagene til Obote ikke var utpreget sosialistiske. Den konservative fløyen var isteden overbevist om at flere av forslagene var strategiske grep for å minske deres innflytelse i statsapparatet.²⁵ I tillegg til lovforslaget om nasjonalisering av ugandisk industri skapte også Obotes forslag til endringer i valgsystemet konflikt. Presidenten ønsket å gjøre valget av parlamentsmedlemmer mer folkelig, og lanserte derfor en mer demokratisk ordning med direkte personvalg.²⁶ En slik valgordning ville trolig bidra til at konservative politikere fikk en vesentlig vanskeligere vei til maktens korridorer.

Det var ikke bare innad i eget parti at presidentens forslag til reformer møtte motstand. Tidligere partiledere, religiøse organisasjoner og andre meningsmotstandere mente de foreslåtte tiltakene handlet mer om å kneble dem enn om å bringe nasjonen sammen. De kom med sterk kritikk mot at unntakstilstanden ble utvidet til hele landet, mot at andre politiske partier enn det regjerende ble forbudt, og mot at myndighetene fikk mulighet til vilkårlig fengsling av meningsmotstandere.²⁷

Årsaken til de restriktive reformene var mest sannsynlig attentatforsøket på Obote under UPCs landsmøte i 1969. Det var først etter denne hendelsen at presidenten lanserte tiltakene

21 Willetts, "The Politics of Uganda as a One-Party State 1969-1970," 284.

22 Jørgensen, *Uganda*, 235–236.

23 Glentworth and Hancock, "Obote and Amin," 245.

24 Jørgensen, *Uganda*, 231.

25 Glentworth and Hancock, "Obote and Amin," 247.

26 Willetts, "The Politics of Uganda as a One-Party State 1969-1970," 286–288.

27 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 64–66.

for å kontrollere dissidenter og for å minske maktmulighetene til politiske motstandere. De sosialistiske intensjonene i Obotes nasjonale strategi kom i skyggen av ettpartistatens mange restriksjoner.

Idi Amins statskupp

Mens Obote var på statsbesøk i Singapore, tok Idi Amin, som hadde vært sjef for hæren siden 1966, makten i Uganda ved et kupp. Det fant sted den 25 januar 1971. Statskuppet skjedde som følge av det skrantende forholdet mellom Obote og det ugandiske forsvaret. Obotes regime hadde i årene etter Buganda-krisen hatt tette bånd til landets væpnede styrker. Det gode forholdet mellom regimet og de øverste militære lederne ble sikret gjennom store bevilgninger til forsvaret. Blant annet fikk soldater som overvåket og kontrollerte unntakstilstanden i Buganda-kongeriket, svært godt betalt.²⁸ Men i årene fram mot 1970 hadde forsvarsdepartementets pengebruk i økende grad blitt en byrde for landets økonomi. Budsjettet hadde ved gjentatte anledninger blitt kraftig overskredet.²⁹ Obotes radikale reformer førte til uro blant ugandiske offiserer, som var redde for å miste sine økonomiske privilegier.³⁰ Den ugandiske presidenten var derfor nødt ta grep for å minske trusselen fra de væpnede styrkene mot regimet.

Dette skjedde i midten av 1969. Som selvstendig stat hadde Uganda fulgt britenes eksempel og rekruttert soldater fra folkegrupper i de nordlige provinsene – Acholi- og Langofolket og folk fra Vest-Nilen.³¹ Til tross for at han hadde advart om hvor skadelig etnisk inndeling var for nasjonsbyggingen, gikk presidenten inn for å luke ut den sistnevnte folkegruppen fra hæren. Årsaken var at han fryktet deres lojalitet til Amin, som var fra Vest-Nilen. Fremtidige soldater skulle utelukkende verves blant Acholi- og Langofolket, der presidenten selv hadde sitt etniske opphav.³² Men selv om det var et flertall av soldater fra Acholi- og Langofolket, var det bare et mindretall av soldatene som støttet Obote. Det var nubiere fra Vest-Nilen som etterhvert hadde kommet til å utgjøre ryggraden i det ugandiske forsvaret.³³

Presidentens forhold til Idi Amin hadde gradvis blitt dårligere, og Obote hadde mistanke om at Amin var ute etter mer makt. I tillegg til at han var mistenkt for innblanding i mordet på den Obote-lojale brigadegeneralen Pierino Okoya, forsøkte Amin i hemmelighet å oppnå

28 Glentworth and Hancock, "Obote and Amin," 249.

29 Ibid., 249–250.

30 Mittelman, *Ideology and Politics in Uganda*, 174–175.

31 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 71.

32 Ibid.

33 Ibid., 72.

forsoning med Buganda-kongedømmet.³⁴ Obote tok derfor andre preventive grep for å helgardere seg. Tidlig i 1970 reorganiserte han forsvarsledelsen slik at Amins makt ble kraftig redusert.³⁵ Forsvaret fikk også lavere bevilgninger enn før. To andre væpnede enheter i Uganda ble kraftig rustet opp. Special Force og General Service Unit bestod begge av folk lojale mot presidenten og skulle gradvis overta deler av forsvarets ansvarsområder.³⁶

Den spente stemningen mellom partene utgjorde foranledningen til Amins militærkupp tidlig i 1971. I tillegg til de bakenforliggende årsakene som er nevnt, var den utløsende årsaken til Amins maktovertagelse trolig frykten for å bli arrestert. Obote ønsket å anholde ham og anklage ham for tre forskjellige lovbrudd, når han var tilbake fra Singapore. For det første hadde generalens ulovlige pengeforbruk ført til kraftig overskridelse av forsvarsbudsjettet.³⁷ Dernest var den kommende diktatoren mistenkt for innblanding i mordet på en av sine argeste kritikere innenfor forsvarsledelsen.³⁸

Den tredje og siste anklagen, som forøvrig er av spesiell interesse i forbindelse med Ugandas forhold til sudanske myndigheter, var Amins ulovlige militærassistanse til den sør-sudanske opprørshæren Anya-Nya.³⁹

Reaksjoner på kuppet utenfra

Internasjonale reaksjoner i etterkant av kuppet viser tydelig hva slags relasjoner regimet til den avsatte presidenten hadde til ulike land i tiden før Amins statskupp. Nesten umiddelbart etter Amins maktovertagelse ble Ugandas nye styresmakter gratulert av regjeringene i Etiopia, Israel, Storbritannia og Sør-Afrika.⁴⁰ Den tidligere kolonimaktens konservative statsminister Edward Heath var en av de første som anerkjente Amins regime.⁴¹ Britiske aviser som *The Times* og *The Guardian* hyllet kuppmakeren som Ugandas framtidshåp.⁴² Også israelske myndigheter var tidlig ute med både å gratulere og å legitimere Amins styre.⁴³ Støtten fra Storbritannia og Israel var trolig årsaken til at nettopp disse landene ble valgt ut som reisemål for Amins første offisielle statsbesøk.⁴⁴

34 Mittelman, *Ideology and Politics in Uganda*, 170.

35 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 72–73.

36 Glentworth and Hancock, "Obote and Amin," 246.

37 Jørgensen, *Uganda*, 268.

38 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 74–75.

39 Jørgensen, *Uganda*, 268.

40 *Ibid.*, 272.

41 A. B. K. Kasozi, Nakanyike Musisi, and James Mukooza Sejjengo, *The Social Origins of Violence in Uganda, 1964-1985* (Montreal; Buffalo: McGill-Queen's University Press, 1994), 106.

42 Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 84.

43 Kasozi, Musisi, and Sejjengo, *Social Origins of Violence*, 106–107.

44 Jørgensen, *Uganda*, 272.

Afrikanske land var delt i sitt syn på Ugandas nye styresmakter. Amin hadde kort tid etter kuppet sendt delegater til nabolandene for å sikre forbindelser og anerkjennelse. Ghana, Liberia, Malawi, Nigeria og Zaire (Den Demokratiske Republikken Kongo) anerkjente halvannen uke etter kuppet Amins regime. Andre afrikanske land hadde enten ikke noen formening eller de ønsket å se tiden an. Sudan, Tanzania og Zambia uttrykte derimot skepsis til maktskiftet i Uganda.⁴⁵

Storbritannia og Israel hadde tidligere på 1960-tallet vært to av Ugandas fremste samarbeidsland. I løpet av de årene som kapittelet dekker, hadde forholdet til Obotes regime snudd fra godt til dårlig. Det at regjeringene i de to landene offentlig hyllet og anerkjente Amin i etterkant av kuppet, taler sitt tydelige språk.

Ugandas utenriksdepartement og utenriksstjeneste

I perioden mellom uavhengigheten i 1962 og overgangen til republikk i 1967 hadde det ugandiske utenriksdepartementet liten innflytelse innenfor sitt felt.⁴⁶ Departementet hadde relativt få ansatte i årene fram mot Amins kupp. Av totalt 74 tjenestemenn jobbet 18 ved departementets ni avdelinger i Kampala.⁴⁷ Departementet kunne fortsatt ikke skilte med særlig spisskompetanse innenfor sine fagområder. Stor arbeidsmengde førte til at generell kompetanse ble mer verdsatt.⁴⁸ Derfor hadde Ugandas utenriksdepartement heller ikke i denne perioden noen stor innflytelse på de større utenrikspolitiske beslutningene.

Selv om utenriksdepartementet forble et lite betydningsfullt organ innenfor det ugandiske statsapparatet, økte landets diplomatiske forbindelser til omverdenen i siste halvdel av 1960-tallet. Før 1966 sendte Uganda ambassadør bare til sin tidligere kolonimakt Storbritannia. I årene fram til Amins statskupp økte offisiell ugandisk representasjonen til å omfatte også Canada, Egypt, Ghana, India, Sovjetunionen, USA og Vest-Tyskland.⁴⁹ Blant de utvalgte er altså stormakter på begge sider i den kalde krigen, Ugandas viktigste handelspartnere og mektige stater på det afrikanske kontinent. Den samme perioden økte også andre lands representasjon i Uganda. I 1971 hadde tilsammen 27 land etablert ambassade i landet.⁵⁰

45 Mittelman, *Ideology and Politics in Uganda*, 199–200.

46 Omtalt i kapittel 3

47 Maurice A. East, "Foreign Policy-making in Small States: Some Theoretic Observations Based on a Study of the Uganda Ministry of Foreign Affairs," *Policy Sciences* 4, no. 4 (1973): 501–502.

48 *Ibid.*, 498–499.

49 Susan Aurelia Gitelson, "Major Shifts in Recent Ugandan Foreign Policy," *African Affairs* 76, no. 304 (July 1, 1977): 362.

50 *Ibid.*

Medregnet tjenestemennene lønnet den ugandiske utenriktjenesten 236 personer i 1966.⁵¹ Det samlede antallet hadde økt til 322 personer i 1969.⁵² I 1966/67 ble Ugandas representasjon i utlandet tildelt 659.100 britiske pund ut av et totalt statsbudsjett på £18 millioner.⁵³ I 1970 hadde dette steget til £820.000 av et statsbudsjettet på £40 millioner.⁵⁴

Diplomatiet var en markant utgiftspost for ugandiske myndigheter. Utenriktjenestens årlige bevilgninger utgjorde rundt to prosent av landets totale statsbudsjett. De aller fleste av tjenestemennene som jobbet i utlandet, hadde utdanning fra universiteter i enten Storbritannia eller Uganda. I de første årene etter uavhengigheten ble søkere med utdanning fra britiske universiteter prioritert. I kapittelets tidsperiode ble derimot flesteparten rekruttert fra Makerere-universitetet i hovedstaden Kampala.⁵⁵ Men karriereveien videre i utenriktjenesten viste seg å være særdeles vanskelig for disse. Lederstillingene ble nesten uten unntak besatt av folk utenfor tjenesten som hadde gode forbindelser til regimet. Ofte var disse uten relevant praksis eller utdanning. Landets ambassadører i Russland og Egypt hadde eksempelvis ingen utdanning å vise til i det hele tatt.⁵⁶ Den ugandiske utenriktjenesten hadde derfor heller ikke god nok kompetanse til å kunne ha noen stor innflytelse på utenrikspolitikken.

Generell utenrikspolitikk i årene 1966 til 1971

Ugandas utenrikspolitikk var i all hovedsak underordnet den nasjonale strategien i disse årene. Formålet med politikken var ikke å slippe til elementer utenfra som kunne vanskeliggjøre nasjonsbyggingen.⁵⁷ Men til tross for fokuset på innenrikspolitikk gikk presidenten i økende grad offentlig ut mot andre lands politikk. Spesielt uttalte Obote seg ofte med radikal retorikk og panafrikansk klang om spørsmål som angikk kontinentet han tilhørte. Eksempelvis kom Obote med sterke utspill mot de hvite mindretallsstyrene i det sørlige Afrika.⁵⁸ Forholdet til Storbritannia ble også merkbart dårligere som følge av presidentens verbale angrep. Obote rettet krass kritikk mot flere av den gamle kolonimaktens politiske beslutninger. Foruten å være skeptisk til britenes handelsrelasjoner med Sør-Afrika, var den ugandiske presidenten sterkt uenig i Storbritannias nye immigrasjonslovgivning, som vanskeliggjorde innreise til de britiske øyer for asiater med østafrikansk pass.⁵⁹

51 Colston Research Society (Bristol), *Foreign Relations of African States* (London: Butterworths, 1974), 285.

52 Ibid.

53 Ibid., 295.

54 Ibid.

55 Ibid., 304.

56 Ibid., 302–304.

57 Ibid., 199.

58 Gitelson, "Major Shifts in Recent Ugandan Foreign Policy," 363.

59 Ingham and Colston Research Society (Bristol), *Foreign Relations*, 200.

I 1970 kritiserte Obote også britiske investeringer i Uganda.⁶⁰ Dette var spesielt problematisk. Som nevnt i de foregående kapitlene, hadde Uganda på 1960-tallet sterke økonomiske bånd til sin tidligere kolonimakt. Sammen med USA og Vest-Tyskland var Storbritannia mottager av nesten halvparten av Ugandas samlede eksport i 1969.⁶¹ Britene var også det landet som gav mest økonomisk bistand til Uganda i denne perioden. Den totale størrelsen på britenes bistand til landet i 1969 var det dobbelte av størrelsen på bistanden fra neste land på listen, som var USA.⁶² Samtidig hadde samarbeidet med kommunistiske land økt i omfang, og landets økonomiske samarbeid med Kina og Russland var betydelig mot slutten av 1960-tallet.⁶³ Samarbeidet ble også utvidet til det militære området. Flere ugandiske kontrakter om våpenopplæring og anskaffelse av annen militær ekspertise tilfalt russerne mot slutten av 1960-tallet.⁶⁴ Med tanke på de radikale tiltakene som statslederen foreslo innenrikspolitisk, var ikke bedringen i forholdet til kommunistiske land spesielt overraskende.

Til tross for at de økonomiske forbindelsene vedvarte, nådde britiske myndigheters forhold til Obote regime et lavmål i 1970. Britiske styresmakter la etterhvert heller ikke skjul på hvor mye de mislikte Obotes verbale angrep. Det samme gjaldt hans radikale veivalg innad i Uganda.⁶⁵ Dette var hovedårsaken til at britiske myndigheter var de første som reagerte positivt da Amin overtok makten i landet.

Forholdet til de østafrikanske nabolandene synes å ha vært viktig for styresmaktene i Uganda. Relasjonene mellom de østafrikanske landene Kenya, Tanzania og Uganda var trolig fortsatt gode, til tross for at planene om føderasjon hadde strandet. De problemene som eventuelt eksisterte i kjølvannet av det mislykkede samarbeidsforsøket, ble trolig løst da de tre landenes statsledere kom til enighet om et nytt mellomstatlig samarbeidsprosjekt i 1967. East African Community (EAC) var mindre omfattende enn føderasjonen, men det var tenkt at landene skulle samarbeide om en rekke politiske og økonomiske beslutninger, samt offentlige tjenester, på tvers av landegrensene.⁶⁶

Forholdet mellom Obote og de to andre statslederne i EAC strakte seg lenger enn til bare økonomisk og politisk samarbeid. Spesielt knyttet Obote nære personlige bånd til Tanzanias

60 Colston Research Society (Bristol), *Foreign Relations*, 203.

61 Colston Research Society (Bristol), *Foreign Relations*, 198.

62 Ibid.

63 Gitelson, "Major Shifts in Recent Ugandan Foreign Policy," 363.

64 Selwyn D. Ryan, "Civil Conflict and External Involvement in Eastern Africa," *International Journal* 28, no. 3 (1973): 481.

65 Colston Research Society (Bristol), *Foreign Relations*, 203.

66 Gitelson, "Major Shifts in Recent Ugandan Foreign Policy," 362.

Julius Nyerere. Ugandas nasjonale strategi var i stor grad inspirert av de sosialistiske tankene til Nyerere og Zambias president Kenneth Kaunda.⁶⁷ Landene deres dannet Mulungushi-klubben⁶⁸, en uformell ideologisk allianse tuftet på gjensidig forståelse av sosialisme og panafrikanisme.⁶⁹

Det ideologiske slektskapet og det gode forholdet mellom Obote og statslederne i de nevnte landene gjorde at nettopp disse afrikanske landene støttet den avsatte presidenten i etterkant av Amins kupp. Selv om det også tidligere hadde vært visse samarbeidsproblemer mellom landene, forverret det seg etter Amins statskupp.⁷⁰

Ugandas forhold til Israel i perioden 1966 til 1971

Myndighetene i Israel og Uganda etablerte gode forbindelser i den første halvdel av 1960-tallet. Allerede i 1962 hadde et israelsk universitet gitt ugandiske bønder utdanningsstipend for skolering.⁷¹ Den israelske utenriksministeren Golda Meir besøkte Uganda tidlig i 1963 og lovet under besøket økonomisk bistand og relevant eksperthjelp.⁷² De israelske løftene ble holdt. Det ble gitt økonomisk støtte og bidratt med faglig kompetanse til utbyggingen av boligprosjekter hovedsakelig i hovedstaden Kampala.⁷³ Den israelske statsministeren Levi Eshkol besøkte Uganda i 1966. President Obote var da full av lovord om utviklingshjelpen og de to landenes gode relasjoner.⁷⁴ Men det var ikke det sivile samarbeidet som etterhvert gjorde at forholdet til samarbeidspartneren i Midtøsten forvitret.

Foruten utviklingshjelp tilbød Israel også militær bistand til Uganda på 1960-tallet. Man kunne så tidlig som i september 1963 lese intervjuer i pressen med østafrikanske offiserer fra blant annet Uganda som var under militær utdanning i Israel.⁷⁵ Det var forøvrig også dette året at israelske styresmakter bestemte seg for å omstrukturere sine forbindelser på det afrikanske kontinentet. I stedet for en generell tilnærming ønsket man nå i større grad å bedre forholdet til land som de israelske styresmaktene anslo hadde strategisk betydning. Det ble derfor bestemt at israelsk bistand i hovedsak skulle gå til de østafrikanske landene Etiopia, Kenya,

67 Colston Research Society (Bristol), *Foreign Relations*, 200.

68 Navnet kommer fra statsledernes første møte i en liten by ved samme navn i Zambia - Ibid., 200–201.

69 Ibid.

70 Gilbert M. Khadiagala, "Uganda's Domestic and Regional Security Since the 1970s," *The Journal of Modern African Studies* 31, no. 2 (June 1, 1993): 236–237.

71 Uganda Argus, *Israel train Ugandans*, 03.12.1962

72 Uganda Argus, *Mr.s Meir signs inn*, 05.02.1963

73 Uganda Argus, *Israel offers help*, 26.08.1963

74 Uganda Argus, *Africa caught in the winds of ideology, says President Obote*, 14.06.1966

75 Uganda Argus, *Military training in Israel for East Africans*, 04.09.1963

Tanzania og Uganda.⁷⁶ Årsaken til prioriteringen av land i Øst-Afrika var muligheten for å demme opp for arabisk innflytelse fra Nord-Afrika, da spesielt fra Egypt.⁷⁷

Det er vanskelig å fastslå graden av israelsk innflytelse i Uganda på 1960-tallet. Den dokumentasjonen som er å oppdrive, omhandler mer generelt den nevnte omstruktureringen av Israels strategi i Afrika. Det fins lite konkret informasjon om landets engasjement i Uganda, men det som finnes gir likevel en god nok pekepinn om hvor omfattende innflytelsen i det ugandiske maktapparatet var.

Som omtalt tidligere, var Ugandas fremste samarbeidspartner på 1960-tallet Storbritannia. Foruten de økonomiske båndene hadde Uganda og Storbritannia et omfattende militært samarbeid.⁷⁸ Utover 1960-tallet ble likevel forholdet på det sistnevnte området gjentatte ganger utfordret av nettopp Israel, noe det britiske utenriksdepartementet også registrerte og dokumenterte. Ifølge de britiske rapportene hadde israelske myndigheter skaffet seg stor innflytelse i det ugandiske maktapparatet gjennom bestikkelser av høytstående militært personell og ministre i regjeringen.⁷⁹

De britiske rapportene om israelske myndigheters bestikkelser kan gjennom supplering med ugandiske rapporter fortelle hvilken rolle samarbeidspartneren fra Midtøsten spilte i Uganda. Trolig var Obote-regimet klar over at de kunne utnytte israelernes ønske om innflytelse på andre måter enn bare økonomisk. Idi Amin hevdet i etterkant av statskuppet at Obote i sin presidentperiode hadde brukt israelsk etterretning til å overvåke egne ministre.⁸⁰ Selv om Amins uttalelser alltid bør vurderes med en viss skepsis, samsvarer de med rapporter til det britiske utenriksdepartementet. Ugandiske myndigheter skal visstnok ha presset israelerne til å forsyne landet med fire jagerfly i 1965. Angivelig var Uganda villig til å inngå militært samarbeid med arabiske eller kommunistiske stater med mindre israelske myndigheter var medgjørliche.⁸¹ Det er liten tvil om at forholdet mellom de to landene var problematisk.

Internt i Israel var utenriksdepartementet og forsvarsdepartementet uenige om landets Afrika-politikk. Som utenriksminister hadde Golda Meir hadde i løpet av sin periode holdt kortene tett til brystet når det gjaldt strategiske beslutninger. Hun ønsket å skjerme seg mot

⁷⁶ Zach Levey, "Israel's Strategy in Africa, 1961-67," *International Journal of Middle East Studies* 36, no. 1 (February 1, 2004): 73.

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Gitelson, "Major Shifts in Recent Ugandan Foreign Policy," 363-364.

⁷⁹ Levey, "Israel's Strategy in Africa, 1961-67," 77.

⁸⁰ Ryan, "Civil Conflict and External Involvement in Eastern Africa," 482.

⁸¹ Levey, "Israel's Strategy in Africa, 1961-67," 78.

innblanding fra det mektigere forsvarsdepartementet. Men etter hennes avgang i 1966 ønsket hennes arvtager Abba Eban at relasjonene til afrikanske land i større grad enn tidligere skulle delegeres til departementet.⁸² Med dette fikk også forsvarsdepartementet innsyn i og innflytelse over strategibeslutningene. Snart ble det klart at det var uenighet mellom de to departementene om strategien videre i Afrika. Striden dreide seg om landets militære bistand på kontinentet. Det israelske utenriksdepartementet mente israelsk våpenhandel i Afrika ødela for all annen relasjonsbygging man hadde gående der.⁸³ Forsvarsdepartementet ønsket derimot en økning i både våpenhandel og annen militær bistand til østafrikanske samarbeidsland for å sikre deres lojalitet.⁸⁴ Departementet argumenterte også for at økt våpenhandel med afrikanske land samtidig var økonomisk gunstig for Israel, ettersom det ville skaffe oppdrag til landets våpenindustri.⁸⁵

Det er vanskelig å bedømme hvilket av departementene som gikk seirende ut av de interne dragkampene rundt Afrika-strategien, da særskilt med tanke på Uganda. Det israelske utenriksdepartementet brukte landets forsyning av jagerfly til Uganda i 1965 som et skoleeksempel på hvorfor et mer omfattende militært samarbeid mellom landene ikke burde stimuleres.⁸⁶ Trolig vant forsvarsdepartementet diskusjonen, ettersom det israelske forsvaret fortsatte å forsyne Uganda med både våpen og militær assistanse helt fram til 1969.⁸⁷ Men da Obote ba Israel om å bistå ugandiske myndigheter militært med flystøtte under opptøyene i Buganda i 1966, avslo israelerne forespørselen.⁸⁸ Det var ikke ønskelig å delta med en direkte inn gripen, som i verste fall ville føre til at Israel ble deltagende part i Ugandas interne stridigheter. Dette var også trolig starten på en forverring i forholdet mellom styresmaktene i de to landene.

Vennskap med Israel sprekker

Det er vanskelig å fastslå akkurat når forholdet mellom Israel og Uganda kjølnet, men samarbeidsproblemene i 1966 tyder på relasjonene allerede da begynte å skranke. Israelske myndigheter nektet som nevnt å bistå Obote med assistanse fra israelske jagerfly under Buganda-opptøyene.⁸⁹ Den israelske ambassadøren i Uganda gav senere ettertrykkelig beskjed

82 Zach Levey, "Israel's Exit from Africa, 1973: The Road to Diplomatic Isolation," *British Journal of Middle Eastern Studies* 35, no. 2 (2008): 208.

83 Ibid.

84 Levey, "Israel's Strategy in Africa, 1961-67," 80.

85 Ibid.

86 Levey, "Israel's Exit from Africa, 1973," 208.

87 Levey, "Israel's Strategy in Africa, 1961-67," 82.

88 Ibid.

89 Ibid.

til ugandiske myndigheter om å avstå fra slike forespørsler siden Israel ikke ønsket en slik rolle.⁹⁰ I tillegg til at utenriks- og forsvarsdepartementet i Israel diskuterte behovet for og ønskeligheten av militær assistanse til afrikanske land, kan også avslaget forklares med at den israelske økonomien opplevde kraftig tilbakegang i 1966. Som følge av dette ble bistandsoverføringene til afrikanske samarbeidsland, deriblant Uganda, stoppet.⁹¹ Det var også et tegn på problemene i forholdet mellom de to landene da Uganda mot slutten av året kritiserte Israel fra talerstolen i FNs generalforsamling. Kritikken var – i likhet med kritikken fra flere andre afrikanske land i forsamlingen – rettet mot Israels behandling av palestinerne⁹². Om dette forpurret relasjonene ytterligere, er vanskelig å fastslå. Forholdet mellom landene ble likevel markant dårligere etter dette. Blant annet ble flere av de militære kontraktene tidligere forbeholdt Israel tildelt Russland.⁹³

Et av målene med Israels satsing på strategisk samarbeid i Øst-Afrika var å forsyne den sør-sudanske opprørshæren Anya-Nya med våpen og militær trening. Helt siden krigshandlingene startet i 1963, hadde representanter for opprørshæren prøvd å skaffe støttespillere gjennom å kontakte utenlandske ambassader i Uganda og Kenya.

I 1965 oppnådde opprørshæren kontakt med israelske tjenestemenn i Nairobi.⁹⁴ Israelske myndigheters hovedmotiv for å forsyne den sør-sudanske opprørshæren med våpen var å forhindre at sudanske soldater bidro i Midtøsten. Ved hjelp av israelske våpen ville opprørernes stridskapasitet øke, borgerkrigen i Sudan ville intensiveres, og den sudanske hæren ville forhindres fra å delta i krigshandlinger utenlands.⁹⁵ Interne problemer i Anya-Nyas lederskap gjorde imidlertid at israelske myndigheter var tilbakeholdne med militære leveranser til opprørshæren. Det ble etterhvert besluttet at den israelske støtten skulle kanaliseres via en av de mer prominente skikkelsene i opprørshærens lederskap, general Joseph Lagu.⁹⁶ På invitasjon fra statsminister Golda Meir kom Lagu til Israel i 1969 for å motta militær trening og for å diskutere hvordan de israelske våpenforsyningene til Sør-Sudan skulle foregå.⁹⁷ Partene kom etterhvert til enighet om dette. Det israelske forsvaret skulle fly våpenleveransene inn og slippe dem i fallskjerm over avtalt sted i Sør-Sudan, en metode som

90 Levey, "Israel's Strategy in Africa, 1961-67," 82.

91 Ibid., 81.

92 Ibid.

93 Gitelson, "Major Shifts in Recent Ugandan Foreign Policy," 363.

94 Scopas Poggo, "The Politics of Liberation in the Southern Sudan 1967-1972: The Role of Israel, African Heads of States and Foreign Mercenaries," *Uganda Journal* 47, no. 1 (June 22, 2004): 35.

95 Ibid.

96 Ibid., 37–38.

97 Ibid., 39.

Lagu allerede var kjent med fra våpenleveranser fra Kongo.⁹⁸ Det eneste problemet med planen var at de israelske flyene ville trenge å mellomlande for å fylle drivstoff.

Israelske myndigheter satset på at relasjonene til de østafrikanske landene ville muliggjøre flyleveransene. Både Kenyas og Etiopias styresmakter var velvillig innstilt ovenfor Anya-Nyas kamp.⁹⁹ I motsetning til disse – dette er noe som blir drøftet i større grad i neste underkapittel – hadde den ugandiske presidenten lite til overs for de sør-sudanske opposisjonelle. Siden relasjonene allerede var tynnslitte, nektet Obote det israelske flyvåpenet å mellomlande på ugandisk territorium.¹⁰⁰ Men selv om forholdet til Obote skrantet, ble det raskt klart at israelske myndigheter kunne samarbeide med Amin. Den kommende diktatoren godkjente de israelske mellomlandingene i Uganda uten å rådføre seg med statslederen. Han hadde også allerede tidligere gitt grønt lys for ugandisk militærassistanse til de sør-sudanske opprørerne i det skjulte.¹⁰¹

Dette forklarer hvorfor israelske myndigheter støttet Amins maktovertagelse i 1971. På samme tid som samarbeidet med Israel strandet, hadde Obote-regimets forhold til styresmaktene i nabolandet Sudan blitt forbedret.

Obotes bedrede forhold til sudanske styresmakter

Etter å ha tatt makten ved et kupp i mai 1969, fremmet General Jaafar al Nimeiri en forsonende politikk overfor både de sørlige regionene i landet og afrikanske naboland i sør.¹⁰² Bare en måned etter kuppet anerkjente Nimeiri de historiske og kulturelle forskjellene mellom Sudans landsdeler. Han gjorde det også klart at den sørlige landsdelen skulle få regionalt selvstyre.¹⁰³ Utenrikspolitisk ønsket han å bedre forholdet til de mer progressive lederne i afrikanske land, deriblant Ugandas president Obote.¹⁰⁴ Utenrikspolitikken skulle i all hovedsak tjene innenrikspolitiske mål, som eksempelvis å bidra til økonomisk vekst i Sudan.¹⁰⁵ I løpet av de første årene ble relasjonene mellom de nye styresmaktene i Sudan og Sovjetunionen styrket. Landet mottok i denne perioden en kraftig økning i økonomisk og militær bistand fra russerne, samtidig som handelen med land i Øst-Europa økte markant.¹⁰⁶

98 Poggio, "The Politics of Liberation in the Southern Sudan 1967-1972," 39–40.

99 Ibid., 40–41.

100 Ibid., 41–42.

101 Ibid., 41.

102 Dunstan M. Wai, "The Sudan: Domestic Politics and Foreign Relations Under Nimeiri," *African Affairs* (1979): 300.

103 Richard P. Stevens, "The 1972 Addis Ababa Agreement and the Sudan's Afro-Arab Policy," *The Journal of Modern African Studies* 14, no. 2 (June 1, 1976): 248.

104 Gitelson, "Major Shifts in Recent Ugandan Foreign Policy," 366.

105 Wai, "The Sudan," 300.

106 Ibid., 300–301.

Radikale tiltak som nasjonalisering av utenlandske selskapers foretak i Sudan ble også iverksatt.¹⁰⁷ Dette og de styrkede relasjonene til kommunistiske land viser likheten i den nasjonale strategien som statslederne i Uganda og Sudan introduserte på slutten av 1960-tallet.

Samtidig var det mye som tydet på at relasjonene mellom Uganda og Sudan allerede var på bedringens vei før Nimeiris statskupp. Obote hadde tidlig i 1966 tatt initiativ til en konferanse med statsledere fra nabolandene. Grunnet Ugandas indre problemer ble møtet forskjøvet og ble en del av en større konferanse mellom ledere fra øst- og sentralafrikanske land i Nairobi det samme året.¹⁰⁸ Til tross for at det ga få konkrete resultater, kunne pressen i etterkant av møtet fortelle at Obote og den sudanske statsministeren Mohamed Ahmed Magoub hadde funnet tonen.¹⁰⁹ Bare dager etter sin tilbakekomst foreslo Magoub å oppheve unntakstilstanden i de sørlige regionene for å registrere stemmer til det kommende valget.¹¹⁰ Selv om borgerkrigen vedvarte, kan dette forsøket fra den sudanske regjeringen på en mer forsonlig politikk ovenfor de sørlige regionene ha kommet i stand som følge av samtale med nabolandenes ledere.

De indre problemene i Sudan gjorde at landets lederskap til stadighet ble skiftet ut. Magoub måtte gå av som statsminister etter mistillitsforslag i parlamentet i juli 1966.¹¹¹ Kort tid etter ble Sayed Sadik al-Mahdi, lederen for regjeringspartiet Umma, landets nye statsminister. Ett år i forveien hadde Al-Mahdi vært klar på at han ikke ønsket å dele opp landet. Han ønsket likevel i større grad å inkludere politikere fra de sørlige regionene i nasjonale beslutningsprosesser.¹¹² Obote reiste til Sudan rett etter innsettelsen for å diskutere den vedvarende grenseproblematikken og de stadige grensekrenkelsene til sudanske soldater. De to statslederne ble enige om å jobbe tettere sammen for stabilisere situasjonen i grenseområdene. For å bedre forholdet til naboen i nord var det av avgjørende betydning at Obote framsto som hardere overfor opprørerne. Blant annet skal han ha lovet å gjøre en større innsats for å hindre de sør-sudanske opprørernes geriljavirksomhet fra ugandisk side av grensen.¹¹³ Mot slutten av året kunne ugandisk presse rapportere om sør-sudanske opprøreres angrep på ugandiske soldater i grenseområdet.¹¹⁴ Ugandiske myndigheter så svært alvorlig på

107 Ibid., 301.

108 Uganda Argus, *Summit within summit – Neighbour issues for discussion*, 29.03.1966

109 Uganda Argus, *Sudan Premier has a warm send-off*, 06.04.1966

110 Uganda Argus, *Parties welcome Sudan's moves on South*, 12.06.1966

111 Uganda Argus, *Magoub ousted in Sudan*, 26.07.1966

112 Uganda Argus, *New leader in the Sudan*, 29.07.1966

113 Kenneth Ingham, *Obote: A Political Biography* (London; New York: Routledge, 1994), 116–117.

114 Uganda Argus, *Abuse of hospitality*, 04.11.1966

hendelsen og svarte med å forby den sør-sudanske opprørshæren Anya-nya og tilsvarende militante organisasjoner.¹¹⁵ Hendelsen bidro til at Obote fikk vist at han sto ved sitt løfte til sin sudanske motpart.

Samtidig var ugandiske myndigheter også opprørte over den sudanske hærens overtramp i grenseområdene. I mai 1968 krenket sudanske soldater igjen ugandisk suverenitet ved å ta seg over grensen på jakt etter opprørere. Soldatene kidnappet visstnok 38 ugandere, noe ugandiske myndigheter reagerte sterkt på.¹¹⁶ Sudanske myndigheter benektet angrepet og avfeide beskyldningene som et imperialistisk komplott med formål å ødelegge forholdet mellom de to nabolandene. Ugandiske myndigheter stilte seg uforstående til de sudanske myndighetenes reaksjon, og i kjølvannet av hendelsen kom det til opphetet krigsretorikk. General Amin og den ugandiske hæren erklærte seg villige til å angripe nabolandet militært, hvis man ikke kom fram til en diplomatisk løsning.¹¹⁷ Måneden etter hadde imidlertid diplomatiet vunnet. Både ugandiske og sudanske myndigheter kunne opplyse at en delløsning på problemene var under utarbeidelse.¹¹⁸ Dette skjedde også i oktober 1968. Foruten at de kidnappede uganderne skulle frigis, gikk sudanske myndigheter med på å utbetale økonomisk kompensasjon til sivile ugandere som hadde fått lide ved de sudanske soldatenes framferd. Avtalen ble hyllet som en historisk viktig start på veien til bedre relasjoner mellom Uganda og Sudan.¹¹⁹

Til tross for stadig synkende sympati for de sør-sudanske opposisjonelle tillot ugandiske myndigheter en kort periode i 1969 det israelske forsvaret å forsyne opprørshæren Anya-Nya med militært materiell via Uganda.¹²⁰ I etterkant av statskuppet i Sudan i 1969 kontaktet Jaafar al Nimeiri statslederne i de østafrikanske nabolandene med en anmodning om stans i landenes støtte til de sør-sudanske opprørerne. Om Obote i det hele tatt på forhånd var informert om forsyningene er uvisst, men den ugandiske presidenten imøtekom øyeblikkelig Nimeiris ønske og forbød israelske fly med våpenforsyninger til Sør-Sudan å mellomlande for drivstoff i Uganda.¹²¹ Dette var også et naturlig skritt videre ut fra det grunnlaget en hadde lagt etter grensekonfrontasjonene mot slutten av 1968. Obote tok senere et nytt steg da han utleverte den tyske leiesoldaten Rolf Steiner til sudanske myndigheter.

115 African Diary, *Sudanese rebel organisation banned*, 27. desember

116 African Diary, *Strained relations with Sudan*, 20.07.1968

117 Ibid.

118 African Diary, *Proposal to Uganda on border incident*, 31.08.1968

119 African Diary, *Border incident with Uganda resolved*, 19.10.1968

120 Poggo, "The Politics of Liberation in the Southern Sudan 1967-1972," 41.

121 Ibid., 41-42.

Som følge av de afrikanske borgerkrigene på 1960-tallet reiste flere hvite leiesoldater til kontinentet for å tilby sine lyssky tjenester til en av de stridende partene, selvsagt mot betaling. Etter Biafra-krigen reiste flere av soldatene til Sør-Sudan for å melde stille seg til rådighet for opprørsgruppene der.¹²² Den tyske leiesoldaten Rolf Steiner ble i november 1970 arrestert i Kampala etter å ha vært etterlyst av sudanske myndigheter for sin innblanding i krigen. Steiner var mest sannsynlig blitt innleid for å kjempe med de sør-sudanske opprørerne av kristne støttespillere i Vest-Tyskland.¹²³ Han besøkte Sør-Sudan for første gang i 1969 og ble raskt involvert i den sør-sudanske motstandskampen. Allerede før året var omme, hadde Steiner fått det militære ansvaret for den sør-sudanske opprørsgruppen Anyidi Revolutionary Government, som bestod av over 20 000 soldater.¹²⁴ Men etter gruppens innlemmelse i Anya-Nya i midten av 1970 ønsket ikke den samlede opprørshæren å ha mer å gjøre med Steiner. General Lagu opplyste Steiner om at opprørernes samarbeidspartner Israel hadde lagt ned veto mot å benytte hans tjenester, ettersom de anså ham som nazist.¹²⁵ Som følge av dette tok leiesoldaten seg over grensen til Uganda trolig med det formål å returnere til Europa.¹²⁶

Da sudanske myndigheter fikk vite at man i nabolandet hadde arrestert Steiner, ba de om utlevering for å kunne straffeforfølge ham. Det samme gjorde myndighetene i Vest-Tyskland.¹²⁷ Obote ventet med å avgjøre Steiners skjebne til etter at han hadde konsultert lederskapet i OAU. Organisasjonen rådet den ugandiske statslederen å utlevere Steiner til sudanske myndigheter for straffeforfølgelse der. OAU ønsket at utleveringen skulle være et varsel til andre hvite leiesoldater som ønsket å involvere seg i afrikanske stridssoner.¹²⁸ Steiner ble derfor utlevert til Sudan.

Utleveringen av Steiner var potensielt farlig for Amin. Som nevnt tidligere, hadde Obote tenkt å arrestere sin engang så betrodde general, blant annet på grunn av anklagen om at han hadde hjulpet israelske myndigheter med å forsyne den sør-sudanske opprørshæren med militært materiell. Amin hadde også hjulpet Steiner med smugling av materiell til opprørerne gjennom Uganda.¹²⁹ Da Amin fikk høre om arrestasjonen av Steiner, handlet han raskt og fikk sine folk til å hente papirer fra leiesoldatens bagasje som kunne brukes til å dokumentere deres

122 Ibid., 44.

123 Wai, *The African-Arab Conflict in the Sudan*, 138.

124 Edgar O'Ballance, *Sudan, Civil War and Terrorism, 1956-99* (Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Macmillan Press ; St. Martin's Press, 2000), 76.

125 Poggo, "The Politics of Liberation in the Southern Sudan 1967-1972," 45.

126 O'Ballance, *Sudan, Civil War and Terrorism*, 76.

127 Ibid.

128 Ibid.

129 Poggo, "The Politics of Liberation in the Southern Sudan 1967-1972," 44.

smugler-samarbeid.¹³⁰ Men alt av bevis ble likevel ikke hentet ut. Obotes tiltale baserte seg visstnok på informasjon Steiner hadde skrevet ned i dagboken sin. Her hadde den arresterte leiesoldaten skrevet om sine møter med både Amin, israelske offiserer og general Lagu i opprørshæren.¹³¹

Etter kuppet gikk det flere rykter i ugandisk presse om at både Tanzania og Sudan var rede til å angripe Uganda for å gjeninnsette Obote.¹³² Selv om det ikke kom noe angrep på Amins regime fra nord, bistod sudanske styresmakter åpenlyst Obotes tilhengere med militært materiell og trening i det første året etter kuppet.¹³³ Da Amin fikk vite om Sudans hjelp til Obote-tilhengerne, truet diktatoren med å bistå sudanske opprørere med soldater og våpen.¹³⁴ I etterkant av fredsavtalen og den første sudanske borgerkrigens slutt i 1972 flyttet Obote sin opprørshær til Tanzania.¹³⁵ Om det var Amins trusler eller at sudanske myndigheter ønsket å konsentrere sine ressurser om å bevare den indre freden, er vanskelig å fastslå. Uansett kan en slå fast at forholdet mellom Obotes regime og sudanske myndigheter må ha blitt betraktelig bedret i årene mellom 1966 og 1971.

Amin fulgte opp med like truende retorikk mot Tanzanias president Nyerere i årene som fulgte. Konflikten mellom disse to økte utover 1970-tallet og kulminerte i at tanzanianske soldater i samarbeid med den ugandiske opprørshæren Uganda National Liberation Army (UNLA) styrtet Amins diktatur i april 1979.¹³⁶

Konklusjon

Uganda ble i årene 1966 til 1971 først omdannet til republikk og deretter til ettpartistat. Statsleder Obote hadde dermed makten han trengte for å innførte radikale reformer som ledd i hans overordnede plan om å skape nasjonalfølelse i befolkningen. Radikaliseringen gjaldt først og fremst internt, men påvirket også landets utenrikspolitikk. Mange av reformene hadde sosialistiske trekk. Landets relasjoner til kommunistiske land som Russland og Kina ble av den grunn bedret i disse årene. Av samme årsak ble forbindelsene til Storbritannia stadig dårligere.

Uganda hadde siden uavhengigheten hatt et godt forhold til Israel. Men i siste halvdel av

¹³⁰ Ibid., 45–46.

¹³¹ Kasozi, Musisi, and Sejjengo, *Social Origins of Violence*, 106–107.

¹³² Mittelman, *Ideology and Politics in Uganda*, 201–202.

¹³³ Ingham, *Obote*, 141–142.

¹³⁴ Dunstan M Wai, *The African-Arab Conflict in the Sudan* (New York: Africana Pub. Co., 1981), 164–165.

¹³⁵ Ingham, *Obote*, 141–142.

¹³⁶ Mutibwa, *Uganda Since Independence*, 113–114.

1960-tallet ble relasjonene svekket som følge av politisk uenighet. Blant annet nektet ugandiske myndigheter å bidra til Israels militære bistand til sør-sudanske opprørere.

De tette forbindelsene til de andre tidligere britiske koloniene i Øst-Afrika, Kenya og Tanzania, ble opprettholdt i perioden. De nære båndene kom konkret til uttrykk gjennom samarbeidet i East African Community.

Det mellomstatlige forholdet til Sudan ble gradvis bedret i løpet av perioden. Blant annet kom landene til enighet rundt en rekke grenseproblemer. For å bedre forholdet til nabolandet i nord la Obote an på å framstå som hard overfor sør-sudanske opposisjonelle i Uganda. Obote følte også et ideologisk slektskap med Sudans president Jaafar al Nimeiri. Dette var noe han skulle komme til å dra fordel av i tiden etter hans fall fra makten.

Kapittel 5 : Konklusjon

Britiske koloniers utenrikspolitikk ble i hovedsak bestemt i London, av den britiske regjeringen og det britiske parlamentet. Dette gjaldt naturligvis også for de afrikanske koloniene Sudan (der Storbritannia hadde delt overhøyhet med Egypt) og Uganda. For Ugandas vedkommende betydde det at ingen innfødte ugandere var involvert i utformingen av forholdet til andre land.

Etter at Uganda ble uavhengig, måtte landet utforme sin egen utenrikspolitikk. Det hadde de ingen erfaring med, og organene som skulle ha gjort det – utenriksdepartementet og utenriktjenesten – hadde verken bemanning eller kompetanse til å kunne greie det. Toppstillingene i diplomatiet gikk for eksempel til personer som verken hadde relevant utdanning eller erfaring, men som fikk stillingene i kraft av «gode forbindelser».

Resultatet ble, kort fortalt, at utenrikspolitikken kom til å bli utformet av statslederen selv, Milton Obote, og hans nærmeste rådgivere. Dette var neppe anderledes enn i andre land som gikk fra koloni til selvstendig nasjon, men det betydde at utenrikspolitikken ble spesielt farget av denne personen og den eller det som påvirket ham.

Da Obote kom til makten, kunne han ikke unngå å bli påvirket av panafrikanismen, som var i vinden på begynnelsen av 1960-tallet. Derfor ble han også påvirket av den ghanesiske lederen Kwame Nkrumah, panafrikanismens far. Senere, da tanken om et Afrikas forente stater ble svekket, gikk Obote inn for å styrke båndene til andre land i Øst-Afrika som tidligere hadde vært britiske kolonier, nemlig Kenya og Tanganyika/Zanzibar (senere Tanzania). Forsøkene på å få til en østafrikansk føderasjon strandet imidlertid, men det er verdt å merke seg at de nære forbindelsene mellom de tre statene vedvarte gjennom hele perioden. Samarbeidet i Øst-Afrika er altså en konstant faktor i Obotes utenrikspolitikk. Det spiller naturligvis inn her at Uganda ikke hadde egen kystlinje, og at landet derfor i handelssammenheng var avhengig av naboland som hadde det.

Obote-regimet la også stor vekt på medlemskap i internasjonale organisasjoner som De forente nasjoner og Organisasjonen for afrikansk enhet.

Det ikke-afrikanske landet som Uganda hadde tettest bånd til, i alle fall i de første årene etter uavhengigheten, var naturlig nok den tidligere kolonierherren Storbritannia. Storbritannia var

både Ugandas viktigste handelspartner og det landet som ga sin tidligere koloni mest bistand. Forholdet mellom de to landene kjølnet imidlertid i takt med at Obote orienterte seg mer og mer i sosialistisk retning. Obote var her som i andre sammenhenger påvirket av Tanzanias president Julius Nyerere. En annen stat som Uganda etter hvert fikk et kjøligere forhold til, var Israel. Dette har til en viss grad sammenheng med utviklingen i forholdet til nabolandet i nord, Sudan.

Forholdet til Sudan var problematisk også før Uganda ble selvstendig. Konflikten mellom makthaverne i Sudan og de sørlige distriktene utviklet seg i voldelig retning gjennom mytteriet i Torit, som fant sted mindre enn et halvt år før kolonien ble selvstendig. Siden eskalerte konflikten og ble i 1963/64 til borgerkrig. Mens Uganda fortsatt var koloni, ønsket den britiske guvernøren å gripe direkte inn i konflikten gjennom militær intervensjon. Dette ble imidlertid avslått i London.

Det selvstendige Ugandas forhold til Sudan og konfliktene der, var preget av forsiktig manøvrering. Uganda fryktet naturligvis at urolighetene skulle spre seg til nabolandene. Dessuten så de at Sudan kunne bli en viktig handelspartner. På den andre siden var det en god del sympati for de sør-sudanske opprørerne i Uganda, ikke minst nord i landet.

Selve den røde tråden i Obote-regimets politikk overfor Sudan er likevel å forsøke å tone ned konfliktene og forsøke å finne diplomatiske løsninger. Dette lyktes i større og større grad utover i perioden, særlig etter at Jaafar al Nimeiri kom til makten i Sudan. Nimeiri og Obote var ideologisk på bølgelengde.

Vennskapet mellom dem kom til å vedvare også etter at Obote ble styrtet av Idi Amin. Det samme gjorde det gode forholdet til Julius Nyerere. Men både dette, Obotes gjeninnsetting som president åtte år senere og avslutningen av den første sudanske borgerkrigen i 1972, faller utenfor perioden denne masteroppgaven tar for seg.

Kilder og litteratur

Det britiske nasjonalarkivet

Mapper

FO 371/131716

CO 882/1185

CO 822 1764

CO 822/2817

CO 822/2818

Uganda Argus

1962

Uganda Argus, *Uganda's pledge to Sudan*, 14.11.1962

Uganda Argus, *Troops moved to Sudan border*, 23.11.1962

Uganda Argus, *Curb on Sudan refugees*, 24.11.1962

Uganda Argus, *Israel train Ugandans*, 03.12.1962

Uganda Argus, *Fear of refugee raids into Sudan removed*, 06.12.1962

Uganda Argus, *Sudan, Congo troops clash*, 18.12.1962

Uganda Argus, *Uganda move on Congo dispute*, 19.12.1962

Uganda Argus, *Uganda in border meeting*, 21.12.1962

1963

Uganda Argus, *Sudan's reasons for expelling missionaries*, 28.01.1963

Uganda Argus, *Mr.s Meir signs inn*, 05.02.1963

Uganda Argus, *2000 refugees from Sudan – claim*, 11.03.1963

Uganda Argus, *The Premier leaves for Addis*, 20.05.1963

Uganda Argus, *East African Leaders to meet*, 04.06.1963

Uganda Argus, *Big 3 get down to it*, 01.07.1963

Uganda Argus, *Big 3 get down to it*, 01.07.1963

Uganda Argus, *Big 3 meet*, 01.07.1963

Uganda Argus, *Kabaka not at conference*, 02.07.1963

Uganda Argus, *Only Uganda can decide*, 23.08.1963

Uganda Argus, *Israel offers help*, 26.08.1963
Uganda Argus, *Military training in Israel for East Africans*, 04.09.1963
Uganda Argus, *Premier on federation*, 08.10.1963
Uganda Argus, *All quiet on the S.Sudan border*, 15.10.1963
Uganda Argus, *Sudanese questioned in Kampala*, 16.10.1963
Uganda Argus, *Sudanese refugee freed, the arrested again*, 18.10.1963
Uganda Argus, *Ex-Sudan MP charged*, 19.10.1963
Uganda Argus, *28 Sudanese to be released – but two are still charged*, 07.11.1963
Uganda Argus, *I'm against armed invasion – Sudanese tells court*, 31.12.1963

1964

Uganda Argus, *Oduho is jailed*, 04.02.1964
Uganda Argus, *S. Sudan detainees to be released*, 12.11.1964
Uganda Argus, *Sudan invites the south*, 13.11.1964
Uganda Argus, *Abboud' wise and courageous*, 21.11.1964
Uganda Argus, *Talks on Southern Sudan in Juba*, 23.11.1964
Uganda Argus, *Sudan mission to visit Uganda*, 14.12.1964
Uganda Argus, *Back to Sudan' plea*, 16.12.1964
Uganda Argus, *Amnesty team arrives*, 17.12.1964
Uganda Argus, *Refugees to return to Sudan*, 19.12.1964
Uganda Argus, *Parliament approves new refugee legislation*, 23.12.1964
Uganda Argus, *Sudan state council agree to repatriation from Uganda*, 28.12.1964

1965

Uganda Argus, *Uganda repels Congo attacks*, 18.02.1965
Uganda Argus, *Ugandans ambushed*, 22.02.1965
Uganda Argus, *Sudan offer*, 11.01.1965
Uganda Argus, *Sudan offer*, 11.01.1965
Uganda Argus, *SANU puts conditions*, 23.01.1965
Uganda Argus, *New SANU officials*, 04.02.1965
Uganda Argus, *Juba meeting 'rules' approved*, 06.02.1965
Uganda Argus, *Sudan talks 'should' be postponed*, 11.02.1965
Uganda Argus, *Sudan talks delayed*, 17.02.1965
Uganda Argus, *'SANU does not back Deng move'*, 25.02.1965
Uganda Argus, *Northern Sudanese are accused*, 18.03.1965
Uganda Argus, *S. Sudan must have peace – Onama*, 02.04.1965

Uganda Argus, *Sudan seeks to step up trade*, 06.07.1965
Uganda Argus, *Sudan goodwill mission here*, 09.07.1965
Uganda Argus, *Sudan Premier to visit Uganda*, 20.07.1965
Uganda Argus, *Bid to boost trade with Congo, Sudan*, 27.07.1965

1966

Uganda Argus, *Premier suspends constitution*, 25.02.1966
Uganda Argus, *Summit within summit – Neighbour issues for discussion*, 29.03.1966
Uganda Argus, *Sudan Premier has a warm send-off*, 06.04.1966
Uganda Argus, *Parties welcome Sudan's moves on South*, 12.06.1966
Uganda Argus, *Africa caught in the winds of ideology, says President Obote*, 14.06.1966
Uganda Argus, *Magoub ousted in Sudan*, 26.07.1966
Uganda Argus, *New leader in the Sudan*, 29.07.1966

African Diary

African Diary, *Sudanese rebel organisation banned*, 27.12.1966
African Diary, *Strained relations with Sudan*, 20.07.1968
African Diary, *Proposal to Uganda on border incident*, 31.08.1968
African Diary, *Border incident with Uganda resolved*, 19.10.1968

Elektroniske kilder

Det store norske leksikon

«Bevegelsen for Alliansefrie Stater»

http://snl.no/Bevegelsen_av_alliansefrie_stater

«Sosialisme»

<http://snl.no/sosialisme>

Litteratur

- Agyeman, Opoku. "Kwame Nkrumah's Presence in A.M. Obote's Uganda: A Study in the Convergence of International and Comparative Politics." *Transition* no. 48 (January 1, 1975): 13–24.
- Bechtold, Peter K. "A History of Modern Sudan (review)." *The Middle East Journal* 63, no. 1 (2009): 149–150.
- Brown, Judith. *The Oxford History of the British Empire*. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- Burke, Fred. *Local Government and Politics in Uganda*. Syracuse: Syracuse University Press, 1964.
- Burton, Andrew, and Michael Jennings. "Introduction: The Emperor's New Clothes? Continuities in Governance in Late Colonial and Early Postcolonial East Africa." *The International Journal of African Historical Studies* 40, no. 1 (January 1, 2007): 1–25.
- Cervenka, Zdenek. *The Organisation of African Unity and its charter*. Praha: Academia, 1968.
- Collins, Robert. *A History of Modern Sudan*. Cambridge UK; New York: Cambridge University Press, 2008.
- Colston Research Society (Bristol). *Foreign Relations of African States*. London: Butterworths, 1974.
- Davis, Robert R. "Foreign Relations of African States." *The American Historical Review* 80, no. 4 (October 1975): 1016.
- Dinwiddy, Hugh. "The Search for Unity in Uganda: Early Days to 1966." *African Affairs* 80, no. 321 (Oktober 1981): 501–518.
- East, Maurice A. "Foreign Policy-making in Small States: Some Theoretic Observations Based on a Study of the Uganda Ministry of Foreign Affairs." *Policy Sciences* 4, no. 4 (1973): 491–508.
- Francis, David J. *Uniting Africa : Building Regional Peace and Security Systems*. Aldershot; Burlington: Ashgate, 2006.
- Gitelson, Susan Aurelia. "Major Shifts in Recent Ugandan Foreign Policy." *African Affairs* 76, no. 304 (July 1, 1977): 359–380.
- Glentworth, Garth, and Ian Hancock. "Obote and Amin: Change and Continuity in Modern Uganda Politics." *African Affairs* 72, no. 288 (July 1, 1973): 237–255.
- Goldsworthy, David J. *Colonial Issues in British Politics, 1945-1961*. Oxford: Clarendon P., 1971.

- Green, Elliott D. "Understanding the Limits to Ethnic Change: Lessons from Uganda's 'Lost Counties'." *Perspectives on Politics* 6, no. 3 (September 1, 2008): 473–485.
- Griffiths, Ieuan. "The Scramble for Africa: Inherited Political Boundaries." *The Geographical Journal* 152, no. 2 (July 1, 1986): 204–216.
- Holt, P. M, and M. W Daly. *A History of the Sudan: From the Coming of Islam to the Present Day*. Pearson Education Canada, 2011.
- Haavardsholm, Erlend Kristiansen. "Selvstendighetskamp Og Samarbeid." E.K. Haavardsholm, 2006.
- Ibingira, Grace Stuart K. *The Forging of an African Nation: The Political and Constitutional Evolution of Uganda from Colonial Rule to Independence, 1894-1962*. New York: Viking Press, 1973.
- Ingham, Kenneth. *Obote : A Political Biography*. London; New York: Routledge, 1994.
- Johnson, Douglas. *The Root Causes of Sudan's Civil Wars*. Kampala: James Currey; Indiana University Press; Fountain Publishers, 2003.
- Jørgensen, Jan Jelmert. *Uganda: a Modern History*. New York: St. Martin's Press, 1981.
- Kabwegyere, Tarsis B. *The Politics of State Formation and Destruction in Uganda*. Kampala, Uganda: Fountain Publishers, 1995.
- Kasozi, A. B. K, Nakanyike Musisi, and James Mukooza Sejjengo. *The Social Origins of Violence in Uganda, 1964-1985*. Montreal; Buffalo: McGill-Queen's University Press, 1994.
- Khadiagala, Gilbert M. "Uganda's Domestic and Regional Security Since the 1970s." *The Journal of Modern African Studies* 31, no. 2 (June 1, 1993): 231–255.
- Leopold, Mark. "Crossing the Line: 100 Years of the North-West Uganda/South Sudan Border." *Journal of Eastern African Studies* 3 (November 2009): 464–478.
- Levey, Zach. "Israel's Exit from Africa, 1973: The Road to Diplomatic Isolation." *British Journal of Middle Eastern Studies* 35, no. 2 (2008): 205–226.
- . "Israel's Strategy in Africa, 1961-67." *International Journal of Middle East Studies* 36, no. 1 (February 1, 2004): 71–87.
- Mittelman, James. *Ideology and Politics in Uganda: From Obote to Amin*. Ithaca N.Y.: Cornell University Press, 1975.
- Mujaju, Akiiki B. "The Gold Allegations Motion and Political Development in Uganda." *African Affairs* 86, no. 345 (October 1, 1987): 479–504.
- Mutibwa, Phares. *The Buganda Factor in Uganda Politics*. Kampala: Fountain Publishers, 2008.

- . *Uganda Since Independence a Story of Unfulfilled Hopes*. Trenton, N.J.: Africa World Press, 1992.
- O'Ballance, Edgar. *Sudan, Civil War and Terrorism, 1956-99*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Macmillan Press ; St. Martin's Press, 2000.
- Ocheng, Daudi. "Economic Forces and Uganda's Foreign Policy." *Transition* no. 6/7 (Oktober 1962): 27–29.
- Ocitti, Jim. *Political Evolution and Democratic Practice in Uganda: 1952 - 1996*. Lewiston: Mellen, 2000.
- Poggo, Scopas. "The Politics of Liberation in the Southern Sudan 1967-1972: The Role of Israel, African Heads of States and Foreign Mercenaries." *Uganda Journal* 47, no. 1 (June 22, 2004): 34–48.
- Reid, Richard J. *A History of Modern Africa: 1800 to the Present*. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2009.
- Reynolds, Jonathan T. "Sudan, Civil War and Terrorism, 1956-1999 (review)." *Northeast African Studies* 7, no. 2 (2000): 146–147.
- Rolandsen, Øystein H. "Civil War Society?: Political Processes, Social Groups and Conflict Intensity in the Southern Sudan, 1955-2005." Faculty of Humanities, University of Oslo, 2010.
- . "A False Start: Between War and Peace in the Southern Sudan, 1956–62." *The Journal of African History* 52, no. 01 (2011): 105–123.
- Rothchild, Donald. "The Limits of Federalism: An Examination of Political Institutional Transfer in Africa." *The Journal of Modern African Studies* 4, no. 3 (November 1, 1966): 275–293.
- Rupesinghe, Kumar, International Alert (Organization), Makerere Institute of Social Research, International Peace Research Institute, and International Conference on Internal Conflict in Uganda. "Conflict Resolution in Uganda." Oslo; Athens: International Peace Research Institute ; Ohio University Press, 1989.
- Ryan, Selwyn D. "Civil Conflict and External Involvement in Eastern Africa." *International Journal* 28, no. 3 (1973): 465–510.
- Sharkey, Heather J. *Living with Colonialism: Nationalism and Culture in the Anglo-Egyptian Sudan*. Berkeley: University of California Press, 2003.
- Stevens, Richard P. "The 1972 Addis Ababa Agreement and the Sudan's Afro-Arab Policy." *The Journal of Modern African Studies* 14, no. 2 (June 1, 1976): 247–274.
- Swain, Ashok. "Ethiopia, the Sudan, and Egypt: The Nile River Dispute." *The Journal of Modern African Studies* 35, no. 04 (1997): 675–694.

Symposium on African Unity, and John W Forje. *Century of Change Symposium on African Unity*. Hauppauge, NY: Nova Science Publishers, 2010.

Thompson, Gardner. *Governing Uganda: British Colonial Rule and Its Legacy*. Kampala: Fountain Publishers, 2003.

Twaddle, Michael. "Uganda Since Independence: A Story of Unfulfilled Hopes." *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 69, no. 2 (April 1993): 400.

Wai, Dunstan M. *The African-Arab Conflict in the Sudan*. New York: Africana Pub. Co., 1981.

———. "The Sudan: Domestic Politics and Foreign Relations Under Nimiery." *African Affairs* (1979): 297–317.

Wallerstein, Immanuel Maurice. *Africa: The Politics of Independence and Unity*. Lincoln: University of Nebraska Press, 2005.

Willets, Peter. "The Politics of Uganda as a One-Party State 1969-1970." *African Affairs* 74, no. 296 (July 1, 1975): 278–299.